

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ С.І. Сидоренко
« _____ » _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

**ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: *ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЖІНКА В СУЧАСНОМУ МЕМУАРНОМУ
ДИСКУРСІ В ОРИГІНАЛІ І ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ МІШЕЛЬ
ОБАМИ «BECOMING. СТАНОВЛЕННЯ»)***

**Виконавець: студентка групи ФЛ-201«М» ПРИДАТЧЕНКО ДАР'Я
ВОЛОДИМИРІВНА**

Керівник: канд. філол. наук, доцент ЛИНТВА ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2021

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретично-методологічні засади дослідження концептуальних полів у вітчизняних і зарубіжних наукових джерелах.....	8
1.1 Мемуарний дискурс: загальні особливості.....	8
1.2. Вивчення когнітивної лінгвістики як науки про мову та свідомість людини... 15	15
1.3. Поняття «концепт» та «концептуальне поле» у лінгвістиці.....	18
1.3.1. Концепт як засіб формування картини світу.....	18
1.3.2. Дослідження концептуальних полів у перекладі.....	26
1.4. Проблеми дослідження концептополя ЖІНКА.....	31
Розділ 2. Методологічні засади відтворення концепту ЖІНКА в мемуарах М. Обама.....	38
2.1. Етапи дослідження відтворення концепту ЖІНКА в творі М. Обама.....	38
2.2. Методи інтерпретації концепту ЖІНКА в мемуарному дискурсі.....	43
Розділ 3. Передача концепту ЖІНКА на матеріалі мемуарів М. Обама “Becoming” у перекладі українською мовою.....	50
3.1 Вербалізація концепту СИЛЬНА ЖІНКА в українському перекладі через концептополе ЖІНОЧНІСТЬ.....	50
3.2 Відтворення концепту СИЛЬНА ЖІНКА в українському перекладі через концептополе МУЖНІСТЬ.....	63
Висновки.....	75
Список використаних джерел.....	79
Додатки.....	90

ВСТУП

Сучасні лінгвістичні дослідження, орієнтовані на пізнання людини в її порівнянні з цінностями національно-культурної спільності і шкалою мовних оцінок, сприяють розвитку знання, пронизаного уявленням про мову як антропоорієнтованого феномену. Когнітивні механізми мовної комунікації задіяні в побудові і збереженні оціночних значень як найважливіших елементів концептуалізації і категоризації світу. Одним з пріоритетних напрямків сучасної лінгвістики та перекладознавства є, з одного боку, вивчення концептів з етноспецифічними та загальнокультурними ознаками, що відображають світоглядні позиції в суспільстві, а з іншого боку, вивчення таких неспостережуваних сутностей системного характеру, як оцінок, пов'язаних з пізнавальними процесами і регулюванням соціальної поведінки людей.

Робота присвячена дослідженню специфіки вербалізації концепту ЖІНКА як фрагменту англомовної картини світу. На сучасному етапі розвитку мовознавства домінантою мислення стає не тільки пізнання, а й взаєморозуміння, що неминуче призводить до вивчення взаємодії мови, культури і особистості. Що стосується дослідження твору Мішель Обама в лінгвістичному аспекті, то, за нашими спостереженнями, такі роботи носять лише одиничний характер, хоча немає сумнівів в тому, що мемуарний твір представляє вельми значущий інтерес для лінгвістичної та перекладознавчої науки.

Актуальність теми визначається тим, що Жінка як феномен отримує множинне і варіативне значення в англомовній картині світу, проте в лінгвістичній та перекладознавчій літературі дане питання розглянуто недостатньо; актуальним також є об'єднання когнітивного і лінгвокультурологічного підходів в дослідженні залежності оціночної семантики і функціонування мовного знака від структур знань, представлених в ньому.

У мовній картині світу особливе місце займає концепт ЖІНКА як один з найважливіших феноменів національної свідомості. На думку дослідників, сам концепт ЖІНКА є проекцією стереотипних уявлень про жінку як носія соціально запропонованих якостей і властивостей, які сформувалися на основі статевих,

сімейних, громадських, етичних, естетичних та інших функцій. Даному соціальному феномену присвячені окремі дослідження в галузі філософії, соціології, психології, історії, політології.

Англомовна картина світу має як універсальні, так і специфічні ознаки. За нашим спостереженням, відносно концепту ЖІНКА системний опис цих ознак мало проводився. Робота виконана в рамках антропоцентричної наукової парадигми, яка стала актуальною в дослідницькій діяльності, тому що вивела на перше місце людину з її свідомістю, людину як творця мовної та мовленнєвої діяльності [71].

У зарубіжній лінгвістиці проблемами мови і культури займалися В. Гумбольдт, Е. Сепір, Й. Л. Вайсгербер, Б. Л. Уорф, Х. Ортега-і-Гассет, Н. Д. Арутюнова, Е. М. Верещагіна, С. Воркачева, В. В. Воробйова, В. Г. Костомарова, Т. Г. Попова, Н. Д. Фірсова, О. С. Чеснокова та інші. Основною формою категоризації і головним засобом концептуалізації, як визнають вчені, є концепт, що став предметом дослідження в працях зарубіжних і вітчизняних вчених: В. фон Гумбольдта, Е. Сепіра, Б. Уорфа, Дж. Лакофф, М. Мінського, Р. І. Павіленіс, Ч. Філлмора, А. Вежбицької, А. А. Потебні, С. А. Аскольдова, В. В. Виноградова, Д. С. Лихачова, Н. Д. Арутюнова, Ю. С. Степанова, Е. С. Кубрякової, А. П. Бабушкіна, З. Д. Попової, І. А. Стерніна, В. В. Колесова, В. І. Карасика, С. Г. Воркачева й ін. Багатьма лінгвістами відзначається роль мови в вербалізації концепту. Сама вербалізація не є обов'язковою умовою існування концепту, проте саме мовна репрезентація представляється тим самим способом, за допомогою якого відбувається розкриття концепту як одиниці розумової діяльності [51, 52, 53, 67]. Незважаючи на те, що наявна величезна кількість досліджень, присвячених концепту, досі не існує єдиної думки і погляду на сутність концепту. У перекладознавчій літературі існує невелика кількість наукових напрацювань стосовно питань перекладу концепту ЖІНКА.

У роботі було використано оригінал книги “Becoming” англійською мовою, та її переклад українською мовою. Першотвір був опублікований у листопаді 2018 року видавництвом “Crown”. Переклад українською мовою був виконаний Максимом Гоцацюком. Видавництво “BookChef” випустило книгу в українському перекладі в 2019 році.

Мета дипломної роботи: дослідити способи вербалізації концепту ЖІНКА в сучасному мемуарному дискурсі в оригіналі і перекладі українською мовою на матеріалі мемуарів Мішель Обама “Becoming”.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. з'ясувати поняття «мемуарний дискурс»;
2. визначити специфіку когнітивної лінгвістики як науки про мову та свідомість людини;
3. встановити значення поняття «концепт» та «концептуальне поле» у лінгвістиці;
4. виокремити проблеми дослідження концептополя ЖІНКА;
5. структурувати роботу та виділити основні етапи стосовно дослідження концепту ЖІНКА у мемуарах М. Обама;
6. дослідити методи інтерпретації концепту ЖІНКА в мемуарному дискурсі;
7. виявити особливості відтворення концепту «СИЛЬНА ЖІНКА» у перекладі українською мовою через концептополе ЖІНОЧНІСТЬ;
8. проаналізувати особливості передачі концепту «СИЛЬНА ЖІНКА» у перекладі українською мовою через концептополе МУЖНІСТЬ.

Об'єкт дослідження: концепт ЖІНКА в художній картині світу Мішель Обама на матеріалі книги “Becoming” англійською мовою.

Предмет дослідження: мовні засоби вираження концепту ЖІНКА в художній картині світу Мішель Обама в оригіналі і перекладі на прикладі мемуарів “Becoming”.

Методи дослідження:

- метод спостереження був використаний задля підбору необхідної інформації для подальшого дослідження;
- аналіз допоміг розділити багатогранний концепт ЖІНКА на менші одиниці (жінка – витривала, успішна, тощо);
- синтез, на противагу аналізу, показує взаємозв'язок окремих концептів та їх приналежність до єдиного концепту ЖІНКА;

- дедукція, що допомагає прийти до логічного висновку аналізуючи концепт ЖІНКА у двох мовах. У рамках нашого дослідження ми з'ясували загальні положення про концепт ЖІНКА і отримані результати спроектували на матеріал дослідження;
- індукція, спрямована на встановлення умовиводів – виявлення лексичних значень лексеми «жінка», які формують концептуальне поле «ЖІНКА»;
- метод кількісних підрахунків, протягом якого відбувався підбір необхідних даних (виділення цитат з твору “Becoming” та текстів його перекладу українською);
- метод суцільної вибірки, що дозволяє розділити концепт ЖІНКА та складові частини;
- метод компонентного аналізу допоміг виявити з яких лексичних одиниць складаються уривки з твору, які ми проаналізували, яке значення вони мають в певному контексті;
- описовий метод використовується для розділення тексту оригіналу на менші одиниці з метою виділення особливостей концепту ЖІНКА та їх подальшого аналізу;
- порівняльно-перекладознавчий аналіз дозволив виявити спільні та відмінні риси концепту ЖІНКА в тексті оригіналу та тексті перекладу.

Наукова новизна роботи полягає у дослідженні концепту ЖІНКА як універсального, національно-специфічного, соціально обумовленого приналежністю соціуму до певної групи і індивідуально-особистісного, центрального феномену в індивідуально-авторській картині світу Мішель Обама в динаміко-віковій перспективі; в побудові когнітивної моделі концепту ЖІНКА та визначенні способів його вираження у перекладі українською мовою. У дослідженні розроблено цілісну систему аналізу когнітивної категоризації і вербалізації концепту ЖІНКА як синергетичного (саморозвиваючого) феномену з послідовним визначенням концептуального змісту образу, виділенням у ньому загального та індивідуального, визначених, в свою чергу, специфікою вікової свідомості жінки.

Практичне значення наукової праці полягає у можливості використання її матеріалів та результатів у вивченні курсів з перекладознавства (розділ «Спеціальна теорія перекладу», «Актуальні проблеми перекладознавства», «Стилістика англійської та української мов», «Зіставне мовознавство», «Теорія та практика

перекладу» та ін.). Результати цього дослідження можуть бути корисними при написанні курсових, дипломних та магістерських робіт. Результати дослідження можуть застосовуватись у спецкурсах з когнітивної лінгвістики, етнолінгвістики, лінгвокультурології, міжкультурної комунікації та деяких аспектах гендерної лінгвістики.

Апробація отриманих результатів. Основні результати дослідження оприлюднено на ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура» (листопад 2021, м. Київ).

Публікації результатів дослідження. Основні результати дослідження опубліковано у збірнику наукових праць ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура» (листопад 2021, м. Київ).

1. Придатченко Д., Линтвар О. «Дослідження концептополя «жінка» у сучасному соціокультурному просторі». Збірник наукових праць «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура». Київ, 2021. С. 342-345.

2. Придатченко Д. «Етапи аналізу образу сильної жінки на прикладі мемуарів М. Обама “Becoming”». Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 23–24 квітня 2021 року. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021. С. 124-128.

3. Prydatchenko D. “Successful experience of feminine implementation: translation aspect”. XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки». Гуманітарні науки. Том 1. Київ, 2021. С.64-66.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПОЛІВ У ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛАХ

1.1. Мемуарний дискурс: загальні особливості

Мемуари – записки, спогади історичної особи про реальні події минулого, учасником яких йому/їй довелося бути, побудовані у суворій відповідності з історичною правдою, пишуться від першої особи і, таким чином, представляють сприйняття цих подій. Охоплюючи великий або, може бути, відносно невеликий, але значущий в історичному плані період, мемуари дозволяють провести спостереження над образом оповідача і над тими змінами в його характері, які є результатом участі у подіях, про які оповідається [2]. Можна констатувати, що це є загальноприйняте визначення мемуарів як тексту (твору), який оповідає у формі записок від імені автора про реальні події минулого, учасником або свідком яких він був. У тих чи інших варіаціях подібне визначення мемуарів представлено у тлумачних словниках, енциклопедіях, навчальних посібниках, монографіях, дисертаціях та багатьох наукових статтях.

Проте жанровий статус мемуарів визначається по-різному. Особливо гостро це питання постає тоді, коли на перший план виходить проблема не змісту тексту, а того як саме написано [40, с. 17], тобто тип письма. Залежно від співвідношення у тексті документальності та художності мемуари відносять до документальної [29, с. 243] або документально-художньої (художньо-документальної) літератури [69].

Згідно з іншою точкою зору, мемуари є самостійним публіцистичним жанром, що займає граничне положення між діловими документами, історичними дослідженнями та художніми творами, оскільки, крім документальності, ретроспективності, суб'єктивності, їх жанроутворюючими ознаками є: діалогічність (присутність гіпотетичного співрозмовника); «іміджевість», чи величина авторського

«Я» (презентація себе аудиторії, відтворення власного образу, виражене прагнення самосвідомості); виникнення у межах певного соціально-історичного контексту [59].

Про діалогічність мемуарів як публіцистичного жанру пише також Р. К. Пірмагомедова, аналізуючи книгу Н. С. Леонова «Лихоліття» [47, с. 9]. До документально-публіцистичних текстів відносять політичні мемуари [22]. Таким чином, жанровий статус мемуарного тексту визначається залежно від стилю його написання, співвідношення у ньому документальності та художності.

Основними жанровими ознаками мемуарів, виявленими на основі їх зіставлення з художньо-документальними (історична проза, листування, автобіографія, щоденник, записки) жанрами, вважають:

- відображення зовнішнього світу (основним об'єктом оповідання є зовнішні, історичні події, які супроводжує лінія автора, однак критерії відбору подій, як правило, не відображаються);

- документальність (опора на живі авторські свідчення, документи як засіб характеристики персонажів або подій; документальність типізації);

- ретроспективність (розповідь про минуле як історично значуще у формі першої особи; віддаленість у часі створює завершену картину минулого за допомогою як окремих зауважень і замальовок, так і розгорнутих портретів людей);

- суб'єктивність (відвертий прояв особистісного початку; основним способом відтворення минулого є спогад);

- меморіальність як прагнення осмислити, упорядкувати відомі обставини та як відображення подій для пам'яті сучасників та нащадків автора; естетизація лише на рівні змісту тексту (відображення неповторності та об'єктивної суспільної значущості відтворюваного образу, сюжетна організація) та його стилю [69, С.16-27].

Різний склад і розуміння основних жанроутворюючих ознак обумовлюють і різне бачення меж мемуарних жанрів, їх місця в загальній класифікації мемуарів. Наприклад, ретроспективність розуміється як спогад про давнє чи зовсім недавнє минуле, і тоді до мемуарів відносять не тільки щоденник, лист, дорожню замітку, що відрізняються репортажністю [36, с. 201], але і відображене у спогаді минуле, яке пов'язане з сьогоденням. Тоді, наприклад, лист, обмежений рамками миттєвого

звернення, не відноситься до мемуарних текстів. Однак, це не означає, що він не може використовуватися в них, оскільки різні типи текстів можуть взаємодіяти [69, с. 23]. Мемуарні тексти, що поєднують у собі субжанри (зокрема, власне мемуари, щоденники, листи, що утворюють композиційну єдність), називають «мемуарами монтажного типу» [9, с. 3]. Помічається тенденція до схрещення субжанрів «жанрового сімейства» автобіографічної прози як тих, що володіють загальними конститутивними ознаками [9, с. 4].

Мемуарний дискурс налічує сьогодні безліч текстотипів, до яких можна віднести мемуари, мемуарні записки, літературний портрет, різні види автобіографії, у тому числі і літературну, листи, щоденники, подорожні нотатки та ін (див. рис. 1).

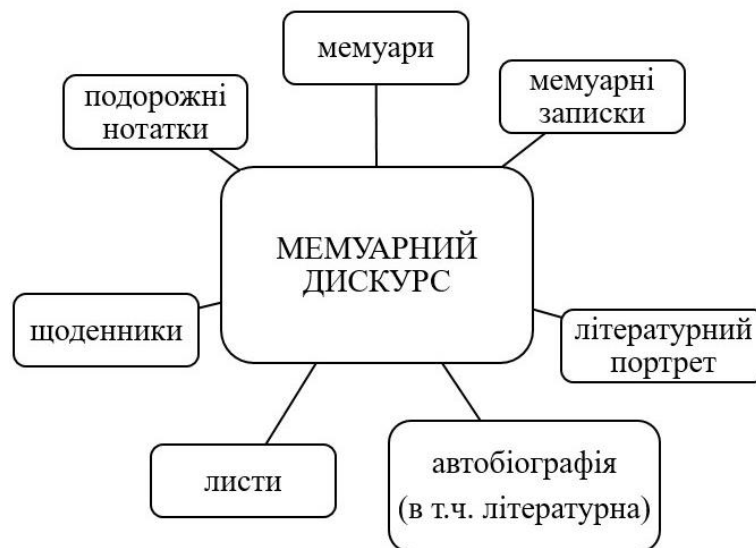

Рис. 1. Підвиди мемуарного дискурсу

В основі цих текстів лежить ретроспективна робота пам'яті, яка згадує людину, що об'єднує в собі історичну особистість автора, який розповідає про події власного минулого. Форма «Я» об'єднує в цих текстах три особи – учасника, суб'єкта та об'єкта розповіді про самого себе і є егоцентром оповідання, а сам текст стає «інтерактивною подією, яка об'єднує індивідуальний досвід людини і концентровані культурні смисли суспільства» [26, С. 362-363].

З урахуванням авторства в окрему групу виділяють літературні мемуари (вторинні, за Н. А. Орловою [46, с. 9]) – їх авторами є професійні письменники.

Літературні мемуари на основі обсягу оповідальної форми, співвідношення документованого та белетризованого листа та ступеня автобіографічності, поділяються на такі жанрові різновиди, як мемуари-хроніка, мемуари-роман, мемуари-повість, мемуари-нарис, мемуари-портрет, мемуари-замальовка, мемуари-мініатюра, мемуари-есе [69, с. 15]. Їхньому дослідженню присвячено чимало літературознавчих праць, аналіз яких не входить до наших завдань.

Для опису "жанрової родини" мемуарів застосовується польовий підхід. Відповідно до нього в мемуаристиці виділяються:

- а) ядро, яке утворює жанри власне мемуарів та автобіографії;
- б) близька до ядра частина, в якій знаходяться щоденники та записники;
- в) периферійна область, яку складають листи та літературний портрет [9, с. 8].

Н. А. Орлова, що також розглядає питання про внутрішню диференціацію мемуарних жанрів, пише, що спогади (мемуари в широкому розумінні як суб'єктивізоване оповідання, створене людиною, яка пережила або спостерігала зображувані події) поділяються на об'єктно-орієнтовані (власне мемуари, записки), тобто «відтворюючий об'єкт авторської уваги (навколишньої дійсності, подій, людей)», і суб'єктно-орієнтовані, або автобіографічні (перервана та епічна автобіографії) [46, с. 10]. Отже, існування різних класифікацій мемуарних текстів зумовлено також різним обсягом поняття «мемуари».

Мемуарні тексти «давно та успішно» вивчаються у двох напрямках – історичному та літературознавчому [40, с. 17], але ми, відповідно до поставленого завдання, зупинимося на лінгвістичному. При цьому вважаємо важливим розрізняти роботи, створені задля вивчення жанру мемуарів, і роботи, у яких мемуари залучаються як матеріал дослідження. В останніх далеко не завжди відображаються основні теорії мемуарів.

Як показує аналіз робіт, багато досліджень мемуарів є міждисциплінарними. Так, дисертаційне дослідження Н. А. Орлової, присвячене реалізації жанру «мемуари» в текстах носіїв різних типів мовної культури, виконано в рамках жанрознавства, але в той же час воно потрапляє, як зазначає і сама авторка, до робіт з лінгвоперсонології [46, с. 3]. У ньому розглядаються лексико-семантичний, часовий,

суб'єктний і структурний рівні організації жанру мемуарів, що, на думку автора, відносяться до первинного мовного жанру «спогади» і по-різному реалізуються в текстах носіїв первинного (діалектного та просторічного) та вторинного (елітарного) типів мовної культури. Дослідниця дійшла до висновку, що мемуари носіїв первинного типу мовної культури великою мірою наближені до реалізації спогадів як первинного жанру, та водночас структурно їх можна співвіднести з автобіографією як жанром офіційно-ділового мовлення; мемуари ж носіїв вторинного типу культури тяжіють до художньої мови [46, С. 5-6].

На межі лінгвогендерології та лінгвокультурології досліджує мемуари Н. В. Вязигіна. Нею виявлено, що чоловічі тексти-спогади відрізняються лінійністю розповіді, категоричністю викладу, тенденцією до дослівної передачі свого та чужого мовлення, наявністю достатньої кількості діалогів, художністю оформлення та схильністю до використання абревіатур; тексти жінок – нелінійною послідовністю подій із численними ретроспективними та проспективними елементами, некатегоричністю, стилістичною нейтральністю, переважанням просторічної лексики та активним використанням суфіксів суб'єктивної оцінки [15, С. 16-17].

Мемуари виступали як матеріал лінгвопрагматичних досліджень мовної поведінки військовослужбовців [41], політичних діячів ХХ ст. [60], президентів США (Дж. Кеннеді, Р. Рейгана, Б. Клінтона, Б. Обама) [22], прем'єр-міністра Великобританії У. Черчілля [23]. Однак, враховуючи матеріал, ці дослідження можна поставити в один ряд з іншими роботами, які стосуються політичної лінгвістики. А. В. Суріна приходять до висновку, що ці тексти відрізняються яскраво вираженою прагматичною спрямованістю (на створення авторського іміджу), доступністю викладу, можливим колективним автором (мемуарний текст може створюватися кількома фахівцями, хоча відповідальність за авторство отримує політичний лідер), поданням фактів біографії в контексті політичних подій та характеризуються частотним використанням метафор з вихідними понятійними сферами [68, с. 20].

Як матеріал лінгвоперсонологічного дослідження мемуари залучалися також для вивчення специфіки окремих мовних особистостей (політиків або письменників): особливостей комунікативної поведінки [42] (хоча автор називає свою роботу

лінгвопрагматичною, вона також лінгвоперсонологічна), способів індивідуальної репрезентації авторської картини світу [24], індивідуально-авторської концептуалізації простору та часу (хронотопу) у щоденнику письменників та вчених [59], функціонування фразеологізмів у мемуарних текстах [50]. Поняття мовної особистості актуалізується, як пише Д. Н. Рамазанова, у процесі аналізу когнітивних композитів у мемуарних творах [57, с. 17]. Когнітивними композитами дослідниця називає «лінгвістичні одиниці пізнання» [57, с. 3], що володіють емоційно-експресивними та оціночно-модальними смислами та використовуються у тексті як засоби мовного впливу на адресата [57, с. 5]. Доводиться, що у мемуарах вони допомагають зрозуміти особистісну позицію автора, ідею спогадів [57, з. 12], а організація «механізмів трансляції їхнього змісту» визначає цілісність мемуарного тексту [57, с. 14].

Мемуари стають об'єктом лінгвістичної експертизи перекладного тексту. В аспекті граматики тексту мемуари характеризуються О. І. Тарасовою [69]. Нею описані граматичні засоби реалізації текстових категорій темпоральності та локальності у текстах трьох типів документально-художньої розповіді, у тому числі мемуарних [69]. Мемуари є джерелом дослідження різних мовних/мовленнєвих одиниць у функціонально-стилістичному аспекті: лексики, екзотизмів, фразеологізмів та ін [10, 58].

Як бачимо, лінгвістично жанр мемуарів найбільш вивчається в прагматичному, культурологічному та персонологічному аспектах, у меншому – у гендерологічному та експертно-перекладацькому. Цей жанр не можна вважати досить добре вивченим в аспекті стилістики тексту та його граматики, оскільки лінгвістичний опис набули лише окремі текстові категорії та стилістичні засоби їх реалізації.

Мемуарний текст є багатовимірним когнітивним феноменом, який відображає сучасну тенденцію зближення наук в пізнанні. Описуваний жанр з його модифікаціями відображає необмеженість людського пізнання, в ньому відбувається зближення між теорією пізнання і психолінгвістикою, літературознавством, лінгвістикою тексту, стилістикою та іншими науками. Однієї області знання сьогодні не достатньо для розгляду особливостей даного жанру, його вивчення не

вичерпується рамками тільки лінгвістики. Цей жанр виходить у широкий міждисциплінарний контекст з його багатством міжпредметних знань і в його складному діалозі з мистецтвом і суспільством [77, с. 38].

Література як вид мистецтва відіграє визначну роль у збереженні культурної пам'яті. А. Ассманн вважає, що з часів античності, літературі належить суспільна функція організатора і хранителя культурної пам'яті [82, с. 34]. Мемуарні тексти також є значущими і ціннісними об'єктами культури, оскільки показують широкий національно-історичний контекст епохи. Як один з літературних жанрів, мемуаристика відіграє велику роль не тільки при моделюванні колективних цінностей, ідеалів і норм, а й в регулюванні сприйняття минулого сучасниками і нащадками [91].

Мемуарні тексти можна назвати «культурогенними». Розуміння культурогенності зв'язується з класифікацією текстів та інших семіотичних артефактів за їх культурною значущістю, орієнтованої не лише на незмінну передачу одного і того ж тексту з покоління в покоління (сакральні тексти), але і з розумінням стандарту, жанру, текстового типу [26, с. 348].

Одна з модифікацій мемуарного жанру – літературна автобіографія, її інтенція полягає у відображенні особистісного буття. Як й інші мемуарні жанри, літературна автобіографія заснована на роботі пам'яті, яка здійснює ретроспективний погляд в минуле і збирає незв'язні, фрагментарні уривки в унікальне життя. Ретроспективу можна розглядати як онтологічну метафору автобіографічного жанру, саме з її допомогою відбувається подорож людини в часі, що дозволяє співвіднести минуле і сьогодення, внутрішнє і зовнішнє і перетворити «погляд назад» у дискурсивну темпоральність [93, с. 77]. Згідно з Т. Циген, «духовне “Я”, яке усвідомлює і себе самого, і навколишній світ, становить загальне уявлення всіх образів, спогадів, відображених у мозковій корі» [73, с. 4, 66].

Даний вид літератури є свого роду синергетичним феноменом, в якому автор як медіум між реальністю і текстом призводить у деяку цілісність хаотичну динаміку всіх збережених пам'яттю епізодів автобіографічного знання, що зумовлює когнітивну і емоційну багатовимірність автобіографічного тексту. «Організм

встановлює кореляції між середовищем і своїм існуванням, але реагує не на прямі сигнали від навколишнього середовища, а на модульований, створений всередині себе образ світу» [62, с. 13].

Область інтердискурсивних фрагментів, що включаються в літературну автобіографію, вельми різноманітна: стаття зі словника, елементи літературного есе, документ про аукціонний продаж, спортивний репортаж.

Крім інтердискурсивних фрагментів літературна автобіографія активно включає в себе і внутрішньо-дискурсивну взаємодію. На сторінках спогадів нерідко з'являються уривки зі щоденників, сімейної хроніки, літературного портрета, а деякі фрагменти можна віднести до колійних нотаток: сімейна хроніка, літературний портрет, щоденник [11].

Літературну автобіографію часто називають автобіографічним наративом. Наративність означає наближення до загальних структур оповідних творів будь-якого жанру і будь-якої функціональності [76, с. 9]. Автобіографічний наратив використовує безліч стилістичних стратегій з інших літературних жанрів таким чином, що подібні фрагменти створюють певну інтертекстуальну взаємодію і створюють умовності між «реальними і вигаданими» світами [62].

Літературна автобіографія сама по собі є феноменом культурної пам'яті. Як один з видів мемуарної літератури, вона володіє великим «культурогенним» потенціалом, розповідаючи читачеві про авторський професійний досвід, про відомих діячів історії, політики, культури, про великі події національного та міжнародного життя, відображаючи культурну пам'ять покоління в цілому.

1.2. Вивчення когнітивної лінгвістики як науки про мову та свідомість людини

На сучасному етапі розвитку лінгвістики з'являється безліч досліджень, що проводяться на основі концептуального і когнітивного аналізів. Ще відомий філософ античності Аристотель порівнює людську свідомість зі своєрідним дзеркалом на зразок внутрішнього ока, наполягаючи, таким чином, на те, що свідомість являє собою одночасно те, що споглядає, і те, на що споглядають [66]. З вищесказаного

впливає висновок про те, що при аналізі розумових процесів з точки зору когнітивного підходу на перше місце ставиться розуміння того, що знання, які є у людини в якості її життєвого досвіду, безпосередньо впливають на процеси переробки мозком повідомлення від зовнішнього світу, що надходить до нього.

Відповідно до поглядів Аристотеля, людська свідомість – не дзеркало, яке ніби розглядається внутрішнім оком, а навіть, що ще складніше для сучасного сприйняття, дзеркало і око відразу, тобто свідомість і відображення ототожнюються, як ототожнюються при такому розумінні те що споглядає і те на що споглядають [14].

Методологічно важливою основою представленого дослідження є праці професора Т. Г. Попової [52, 53]. Сучасна лінгвістика знаходиться на новому етапі свого розвитку, який, безсумнівно, сприяє розширенню меж лінгвістичних досліджень і додавання акцентів на виявлення та аналіз ролі людського фактору в мові. Іншими словами, активні процеси інтеграції, що відбуваються в сучасній науці, ведуть до об'єднання природних і гуманітарних знань, а, отже, і до створення не тільки нових наукових напрямів, а й цілих галузей наукового знання.

У ході розвитку лінгвістичного знання когнітивна лінгвістика зайняла своє особливе місце [53, с. 50], а міждисциплінарний підхід, властивий даній науці, розглядає ментальні процеси, пов'язані з мовою і через призму мови, і методологія в цілому дозволили заявити про виникнення нової парадигми лінгвістичного знання – когнітивно-дискурсивної [21].

Дослідники Т. Г. Попова і О. В. Мінгальова підкреслюють, що «в рамках когнітивної парадигми мова мислиться як спосіб кодування результатів пізнання, як ментальний феномен [52]. У людському суспільстві мова є одним з найважливіших засобів зберігання, переробки і передачі інформації. Когніція зазвичай визначається як отримання або придбання знань, але це і їх використання, і оволодіння безліччю різних практичних навичок і умінь. Вона пов'язана з усіма процесами, за допомогою яких сенсорні дані на вході трансформуються, згортаються і розгортаються, зберігаються і використовуються [37, с. 43].

Таким чином, згідно з Т. Г. Поповою, ми ставимося до когніції як до «маніпуляції зі знаннями, роботі з інформацією». Обмін інформацією набуває

важливого значення у створенні того чи іншого способу, дуже часто носить імпліцитний характер. Виявити образ, зрозуміти приховану в ньому суть і інтенцію автора – все це є досить складним завданням, яке, до того ж, багаторазово ускладнюється, коли мова йде про іншомовні висловлювання, які насичені національно-культурними елементами [53, с. 86].

Когнітивна лінгвістика вивчає не тільки мовні форми, що відображають знання, а й їх візуалізація в людській свідомості; цей науковий напрям також досліджує як мова впливає на пізнання та усвідомлення навколишнього світу. Проте основний наголос робиться на процес концептуалізації та класифікації: як співвідносяться різні картини світу (наукові та звичайні) з точки зору концептуальних систем з мовною картиною світу.

Будучи поняттям міждисциплінарним, когнітивна лінгвістика, базуючись на лінгвістичних знаннях, почерпнула деякі надбання з філософії на психології, які розширили погляд на зв'язок мови та мислення (Додаток А). Перед науковцями відкрились нові ранги: знання, їх мовні різновиди та засоби їх відтворення, володіння знаннями за участі мовних маніпуляцій, психічні структури та їх репрезентація у свідомості (запам'ятовування, сприйняття, усвідомлення, логічні зв'язки та ін) [102].

Вважається, що головним положенням у когнітивній лінгвістиці, яке виділяє її серед інших сфер дослідження, є мовна здатність людини, що є складовою її когнітивної здатності. Когнітивна лінгвістика характеризується такими основними положенням [102]:

- експансіонізм – поєднання твердження із різних наукових галузей;
- антропоцентризм – дослідження мови задля вивчення її носія;
- функціоналізм – вивчення різних функцій мови;
- експланаторність – інтерпретація мовних явищ.

Найбільш вивченим та одним з найважливіших секторів когнітивної лінгвістики є семантика. Найвагоміший внесок у семантичне вивчення когнітивної лінгвістики зробили низка американських вчених: Р. Лангакер, А. Ченкі, Дж. Лакофф, Л. Талмі, Б. Рудзка-Остін, Р. Джекендофф, Дж. Тейлор, Ж. Фоконьє, Ч. Філлмор,

А. Гольдберг. Серед українських вчених варто відзначити С. Жаботинську, Г. Яворську, Т. Радзієвську [102].

Когнітивна наука ставить на чільне місце вивчення розумових процесів. Виходячи з даних цієї парадигми, при аналізі пізнавальних механізмів важливо звертати увагу на принцип отримання і зберігання інформації як дуже істотну категорію, яка використовується в стосунках розумових процесів [61].

Важливою метою когнітивної науки є встановлення того, що являє собою мислення. Це означає, що на шляху до вивчення пізнавальних процесів лежить розуміння сутності репрезентації як категорії, яка застосовується до мислення, пізнання і використання мови.

Таким чином, можна констатувати, що в рамках когнітивного підходу при поясненні розумових процесів визнається, що знання, які зберігаються в пам'яті, впливають на процеси переробки інформації мозком. Як результат, вчені відкинули тезу про ізоморфність ментальної репрезентації і репрезентації предмету або явища дійсності. Мова при цьому вивчається в аспекті людської діяльності. Традиційні об'єкти лінгвістичного дослідження розглядаються з точки зору їх значимості для людини, і можна говорити про антропологічну лінгвістику як інтегральну науку, що вивчає «людину в мові» у всіх її проявах [48].

Отже, на сучасному етапі розвитку науки когнітивна наука і, зокрема, когнітивна лінгвістика, займає особливе становище в науковій парадигмі. Відповідно, можна констатувати, що виникла нова лінгвістична когнітивно-дискурсивна парадигма, що має інтегральний і міждисциплінарний підхід. Саме в рамках цієї парадигми знань розумові процеси виявляються і аналізуються через мовну складову.

1.3 Поняття «концепт» та «концептуальне поле» у лінгвістиці

1.3.1 Концепт як засіб формування картини світу

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. характеризується підвищеним інтересом до вивчення людської свідомості та мислення. У лінгвістиці, як описують З. Д. Попова та І. А. Стернін, когнітивний підхід формувався поетапно, починаючи з нейролінгвістики, що виникла на основі нейрофізіології, а потім дала початок

психолінгвістиці, на основі якої склалася теоретична дисципліна когнітивної лінгвістики. Когнітивна лінгвістика – «лінгвістичний напрям, у центрі уваги якого перебуває мова як загальний когнітивний механізм, як когнітивний інструмент система знаків, які відіграють роль репрезентації (кодуванні) й у трансформованні інформації» [5, с. 53].

При цьому як про спосіб кодування інформації в когнітивній лінгвістиці заведено говорити про поняття концепту [19, с. 14]. Саме концепт закріпився як ключове поняття когнітивного мовознавства, як зазначає С. Г. Воркачов [13, с. 41]. Про концепт як про головне поняття когнітивної лінгвістики пишуть З. Д. Попова та І. А. Стернін у своїй роботі «Когнітивна лінгвістика» [51, с. 21]. Дослідженням концептів також займалися такі мовознавці та лінгвісти як Л. В. Тищенко, Л. В. Федорук, С. О. Аскольдов, Г. В. Бикова, О. О. Кубрякова, М. В. Піменова, М. М. Полюжин, О. М. Цапок, В. І. Карасик, Н. Д. Аратюнова, Р. Ленекер, Ч. Філлмор, Дж. Лакофф, А. Вежбицька, А. П. Мартинюк, А. М. Приходько, В. С. Перебийніс тощо.

На думку сучасних дослідників, концепт є одним з основних понять когнітивної лінгвістики. У лінгвістичному знанні склалась традиція під концептом розуміти єдність, яка поєднує значення та форму [54, с. 40]. Художні твори слугують найкращим матеріалом для дослідження понятійного поля концептів та лексико-фразеологічних виразів концептуальних полів.

У вітчизняній лінгвістиці термін концепт був запозичений з англійської літератури в середині 70-х років, коли постала проблема адекватного перекладу цього терміну в роботах зарубіжних авторів. Тоді англійське *concept* пропонувалося перекладати як «поняття».

Представниками когнітивної лінгвістики є здебільшого російські науковці А. П. Бабушкін, Н. М. Болдирев, Е. С. Кубрякова, І. А. Стернін та ін. Вони визначають концепт як одиницю оперативної свідомості. Концепти відбивають зміст отриманих знань, досвіду, результатів всієї діяльності і результатів пізнання ними навколишнього світу як певних одиниць, «квантів» знання. У когнітивній лінгвістиці термін «концепт» визначається як одиниця концептуальної картини світу, як одиниця

«ментальних чи психічних ресурсів нашої свідомості та тієї інформаційної структури, яка відображає знання та досвід людини; як оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку, всієї картини, відображеної в людській психіці, як «ментальна одиниця, квант структурованого знання, що формується в нашій свідомості головним чином на основі перцепції, наочно-чуттєвих образів» [67, с. 66].

А. П. Бабушкін розуміє концепт як «дискретну, змістовну одиницю колективної свідомості, що відбиває предмет реального чи ідеального світу і зберігається у національній пам'яті носіїв мови у вербально позначеному вигляді» [4, с. 53]. Представниками лінгвокультурологічного спрямування є Н. Д. Арутюнова, А. Вежбицька, С. Г. Воркачев, В. І. Карасик, С. Х. Ляпін, Д. С. Лихачов, Ю. С. Степанов, Л. О. Чернейко та ін. Вони розглядають концепт як ментальне утворення, відзначене етносемантичною специфікою.

Н. Д. Арутюнова пропонує такий підхід до визначення концепту: концепт трактується нею як поняття буденної філософії, що є результатом взаємодії ряду факторів, таких, як національна традиція, фольклор, релігія, ідеологія, життєвий досвід, образи мистецтва, відчуття та система цінностей. Концепти утворюють «свого роду культурний шар, що є посередником між людиною та світом» [2, с. 24].

Одним із перших у світовій лінгвістиці звернувся до дослідження концептів С. А. Аскольдов. Він вважав, що найважливішою функцією концептів є функція замісництва, оскільки, будучи мисленнєвим утворенням, концепт у процесі думки заміщає безліч предметів одного й того ж роду. Концепт може замінити як реальні предмети, і деякі сторони предмету чи реальних дій [3, с. 270].

Д. С. Лихачов продовжив міркування С. А. Аскольдова і запропонував вважати концепт «алгебраїчним виразом значення, яким носії мови оперують в усному та писемному мовленні» [34, с.282].

Таким чином, у руслі досліджень С. А. Аскольдова і Д. С. Лихачова процес утворення концептів можна пояснювати як процес спрощення різноманітної дійсності, що сприймається, до мінімумів. Крім того, цей процес обмежується ресурсами людської пам'яті та свідомості.

Для цього дослідження важливо також визначення концепту з погляду когнітології. Літературна енциклопедія термінів і понять дає таке визначення терміну: «Концепт – це оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку ... всієї картини світу, відображеної в людській психіці» [44, с. 453].

Запропоноване Ю. С. Степановим визначення концепту як культурно-ментально-мовної одиниці відносить концепти до сфери мови [109]. Інтенсивний розвиток когнітивної лінгвістики, теоретичне осмислення поняття «концепт» та типології концептів призвело дослідників до розуміння того, що концепт є «парасольковим терміном», що поєднує різні види ментальних явищ, функцією яких є структуризація знань у свідомості людини.

Вироблено розуміння того, що концепти – це одиниці мислення, які за своїм змістом та організацією можуть бути дуже різні за збереженням своїх основних функцій – структурувати знання та виступати одиницями розумового процесу. Типологія концептів можлива і необхідна тому, що різняться типи знання, представлені концептами.

Г. Г. Слишкін виділяє первинні та вторинні концепти, метаконцепти (які утворюються у результаті осмислення продуктів попередньої концептуалізації і в яких реалізується рефлексія носія мови, а також пропорційні, що сформувалися, що формуються, граничні та рудиментарні лінгвокультурні концепти [64, с. 8]. Нині виділилося два основних підходи до вивчення концептів – когнітивний (Н. Д. Арутюнова, Є. С. Кубрякова, Д. С. Лихачов, І. А. Стернін та ін.) та лінгвокультурологічний (С. Г. Воркачов, В. І. Карасик, Н. А. Красовський, Ю. С. Степанов та ін).

Мета обох підходів – пізнання суті мовленнєвої свідомості та розуміння глибинних основ відмінностей між культурами. Обидва підходи розглядають концепти як утворення, що виникають у результаті оволодіння значенням і проявляються в умінні поводитися з певними поняттями, включеними у цей концепт як складові.

Когнітивний підхід включає число концептів лексеми, значення яких становлять зміст національної мовної свідомості і формують наївну картину світу носіїв мови. При такому підході концептами вважаються будь-які мовні одиниці, у значеннях яких проглядається спосіб семантичного представлення.

Лінгвокультурологічний підхід відносить до концептів семантичні утворення, відзначені лінгвокультурною специфікою, що відображають менталітет мовної особистості певної етнокультури. На думку лінгвістів, концепти є одиниці свідомості, що відбивають людський досвід [9].

Незважаючи на існування двох основних підходів до визначення концепту, когнітивного та лінгвокультурологічного, між ними не спостерігається суттєвих протиріч; ці підходи не суперечать, а скоріше доповнюють один одного.

Поняття концепту та пов'язане з ним поняття картини світу, особливо мовної картини світу, зайняли провідне місце в актуальній проблематиці сучасного філософського мовознавства. Саме через ці поняття формується вчення про головне філософське питання мовознавства – питання зв'язку мови та мислення [5].

Концепти, як відомо, об'єднуються в концептосфери, тобто в асоціативні множини концептів, що відносяться до певних ділянок світу, відображених свідомістю. Отже, картину світу у цьому значенні можна визначити як сукупність концептосфер. Концептосфери можуть бути представлені у вигляді фреймів – номенклатурних схем, що є різновидами семантичних полів – як, втім, і самі концепти [28].

Концепт і, отже, концептосфера формуються з урахуванням мови, оскільки понятійно-мисленнєва діяльність людини як така значно опосередковується мовою. З цього випливає, що картина світу у вищезгаданому розумінні є мовно-опосередкованою. Таке опосередкування дає підстави деяким філософам і лінгвістам розглядати саму мову як таку, що містить у собі власне відображення світу, тобто мовну картину світу [49]. Отже, у сучасному лінгвофілософському знанні виділяються дві взаємопов'язані, але різні картини світу, а саме, концептуальна, понятійна, картина світу, опосередкована мовою, та мовна картина світу, що міститься всередині самої системи мови.

Для подальшого просування в аналізі понять концепту і картини світу, що цікавлять нас, звернемося безпосередньо до свідомості як носія обох понять. Свідомість є сукупність розумових процесів, які обробляють дані сприйняття, що у мозку. Людська свідомість поділяється на дві кардинальні області. Перша область – інтелектуальна, галузь думок. Друга область – емоційна, сфера почуттів. Думки є елементами свідомості, що відображають зв'язки між явищами. Почуття є елементами свідомості, що втілюють нервові реакції на пряму чи непряму зустріч організму з явищами дійсності. Між інтелектуальною та емоційною областями свідомості встановлюється континуум, який можна осмислити як область уявлень із розмитими межами [80].

Інтелектуальна область свідомості обов'язково опосередковується мовою. Це мовна свідомість. Ті емоційні елементи свідомості, які, входячи до континууму уявлень, наближаються до інтелектуальної області свідомості, також опосередковуються мовою. Діюча мовна свідомість, або розумова діяльність людини, доставляє йому профільтовані мовою відомості про світ. Таким чином, картина світу є «відбивним» інтелектуальним і прикордонним йому чуттєвим змістом свідомості, який опосередкований мовою.

Вище ми вказали, що картина світу як відображення світу свідомістю мислиться вченими у двох сферах – відповідно, мовною та концептуальною. Концепти відображають елементи буття із різною глибиною змістовної характеристики. Наскільки глибокі ці судження, настільки й цю картину світу в межах нашої системи уявлень можна назвати «пропозитивною» (тією, що створює судження). Насправді, саме судження виражають властивості предметів через предикативне приписування суб'єкту його ознак.

Але судження у мовній послідовності, через форму диктем-висловлювань, складаються у дискурси. Тому, поряд з першими двома типами картини світу – мовною та пропозитивною – ми повинні вказати третій тип картини світу, що складається на основі всього досвіду життя людини. Цю картину світу можна назвати «дискурсною». Дискурсна картина світу втілює в собі сукупне уявлення людини про світ і місце в ньому власного «Я», – таке уявлення, яке і є виразом особистості

людини, що розвивається – особистості, яка визначається її менталітетом, тобто, у широкому сенсі, оцінною частиною свідомості [96].

Картина світу, як мовна, і пропозитивно-дискурсна, за своєю природою є поєднання суб'єктивного і об'єктивного начал, оскільки вона відбиває об'єктивний світ крізь призму суб'єктивного бачення. Вона може відбивати і уявний, вигаданий людиною світ у формі вигадок, фантазій, мрій, художніх конструктів. У цьому суб'єктивізмі розкривається положення про «можливі світи», що розвиваються в сучасних когнітивних та культурологічних напрямках лінгвістичних досліджень [19].

Тож, бачимо, що картина світу як зміст діючої свідомості будується людиною протягом усього її життя, починаючи від народження. При цьому, як можна припустити із вищезазначеного, вона розвивається у напрямі від суто мовної, номінативно-категоріальної до пропозитивно-дискурсної, понятійної в широкому значенні цього слова. Вона будується разом з менталітетом особистості, що представляє собою, як зазначалося, оцінну частину свідомості.

На підставі наявних даних про фізіологію та психологію людини в процесі її вікового розвитку, було виявлено положення про сім етапів еволюції цілісної картини світу у свідомості людини разом з її оцінною частиною у вигляді менталітету (див. рис. 2).

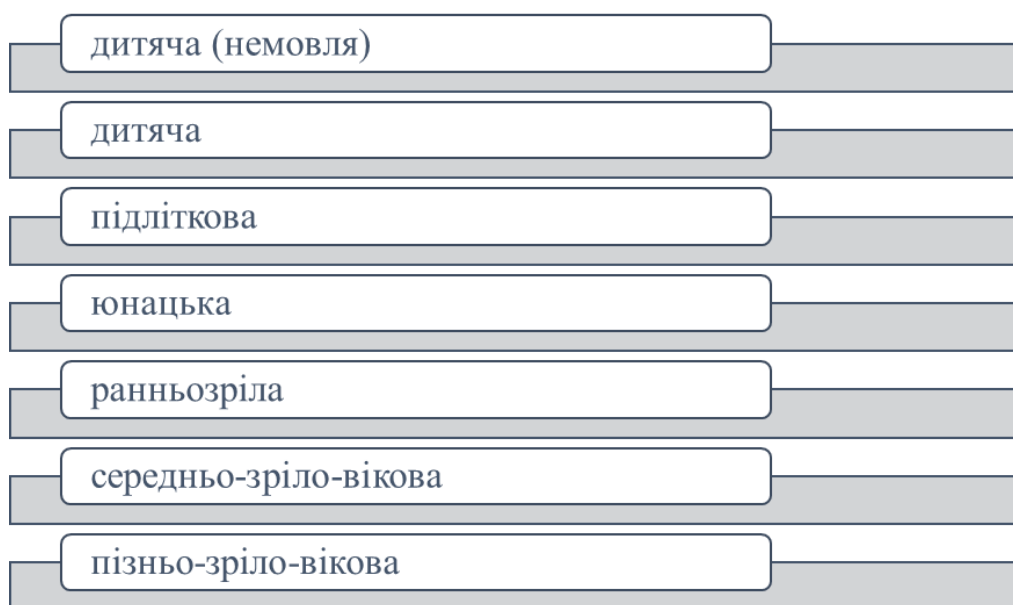

Рис. 2. Еволюція картини світу

Ці етапи, що послідовно змінюють один одного – змінюють одна одну картини світу можна назвати термінами, відповідними градаціям вікового статусу людини [9].

Перша картина світу властива немовлятам. Вона є суттєво домовною, тобто чуттєвою. Друга картина світу – дитяча. Ця картина світу поєднує чуттєву картину світу з мовною, що розвивається. Її менталітетна частина перебуває у зародковому стані [104].

Друга картина світу – дитяча. Ця картина світу поєднує чуттєву картину світу з мовною, яка у цей час ще розвивається. Її менталітетна складова знаходиться в зародковому стані [104].

Третя картина світу – підліткова, істотно мовна, але поєднана з пропозитивною, яка перебуває у стані становлення. На цьому етапі життя прокидається менталітет, що є відображенням менталітетних рис дорослих людей. Це, з одного боку, рідні, близькі, друзі, з іншого боку, шкільні та інші наставники [104].

Четверта картина світу – юнацька. На цьому етапі продовжує розвиватися мовна картина світу і поряд з нею швидко розвивається препозитивно-дискурсна картина світу разом з менталітетною частиною. Остання продовжує залишатися відбитою, але у ній з'являються паростки індивідуальної, власної [104].

П'ята картина світу – ранньозріла, картина світу молодої людини. Вона далеко виходить за межі мовної, це суттєво дискурсна картина світу. Її менталітетна частина перебуває у стані бурхливого розвитку. Вона схильна до різких і несподіваних змін відповідно до різних морально-ідеологічних впливів, яким піддається молоді люди через різноманітні обставини [104].

Шоста картина світу – середньо-зріло-вікова. Це дискурсна картина світу людини із розвиненою менталітетною частиною. Менталітетна частина тут є осмислено-критичною, хоча, як правило, щодо податливої на ідеологічні впливи (у міру поступального руху за віком така податливість поступово знижується). У цьому менталітет середньозрілого віку, будучи дедалі більше критично налаштованим, дедалі більше прямує на інтервенцію у картини світу людей, із якими людина входить у комунікативний контакт [104].

Сьома картина світу – пізньо-зріло-вікова. На цьому етапі дискурсна картина світу, відповідно до особистих здібностей та особливостей людини, може стабілізуватися чи розвиватися далі. Менталітет, як правило, досягає завершеного та стійкого стану і може змінюватися лише при зустрічі з особливими, винятковими умовами та подіями [104].

У запропонованому поданні з очевидністю виступає основне співвідношення мовної та пропозитивно-дискурсної картин світу відповідно до рівня інтелектуального розвитку людини: чим нижчий розумовий розвиток людини, тим її картина світу ближче до мовної; і навпаки, чим вищий розумовий розвиток людини, тим її картина світу далі відстоює від мовної в тому сенсі, що її пропозитивно-дискурсна частина разом з менталітетною частиною, отримуючи все більшу незалежність від мовної, підпорядковує останню собі.

Узагальнюючи вищезазначене, ми прийшли до висновку про те, що концепт поряд зі словом є базовою одиницею мови, основою мовної картини світу, та не тільки зберігає в собі інформацію або загальний традиційний зміст, а й являє собою складну смислову сутність, сукупність культурних, національних особливостей людської спільноти, їх традицій, звичаїв, виражених за допомогою мови. Відповідно, при перекладі мають враховуватися особливості мови перекладу, аби читач зміг відчувати усі нюанси в знайомій манері (порядок слів, переклад крилатих слів, тощо).

1.3.2 Дослідження концептуальних полів у перекладі

Термін «поле» визначається як «сукупність мовних одиниць, об'єднаних змістом і відображає понятійну, предметну чи функціональну схожість позначуваних явищ» або як «спосіб існування і угруповання лінгвістичних елементів, що володіють загальними (інваріантними) властивостями» [107, с. 41].

Польова модель мовної системи представляється як безперервна сукупність полів, які переходять одна в одну своїми периферійними зонами і мають багаторівневий характер. Польова концепція мови володіє достатньою пояснювальною силою і методологічною цінністю. Як показують основні роботи в цій області [107], основними положеннями польової концепції мови є такі:

1. Поле являє собою інвентар елементів, пов'язаних між собою системними відносинами.

2. Елементи, що утворюють поле, мають семантичну спільність і виконують в мові єдину функцію.

3. Поле об'єднує однорідні і різнорідні елементи.

4. Поле утворюється із складових частин.

5. Поле має вертикальну і горизонтальну організацію.

6. У складі поля виділяються ядерні та периферійні конституенти.

7. Рівні поля частково накладаються один на одній, утворюючи зони поступових переходів, що є законом польової організації системи мови.

Виділяються кілька основних підходів до дослідження полів:

- універсально-лінгвістичний, в рамках якого поле прирівнюється до будь-якого системного лексичного утворення.

- універсально-міждисциплінарний, коли поле в мові збігається з полем в культурі або асоціативним полем.

- спеціально-лінгвістичний, в якому поле розуміється як особлива одиниця семантичного та / або лексичного рівня мови.

У нашому дослідженні робиться спроба об'єднати всі три підходи, які сумарно представлені в моделі концептуального поля. Польовий підхід дозволяє комплексно описати концепти, які не функціонують в ізольованому режимі. Вони вступають в різноманітні взаємовідносини один з одним, утворюючи концептуальні області, організовані особливим чином, які називають концептуальним полем, полем множинності, багат шаровим полем або комплексним полем, під яким мається на увазі сукупність синтагматичних і парадигматичних полів. Польовий підхід до опису явищ мови може включати парадигматичні поля, синтаксичні поля, граматичні поля, граматико-лексичні поля, функціонально-семантичні поля. Завдяки різноманіттю смислових зав'язків лексем у мовній системі, «виділяються різноманітні типи груп слів: предметні (або тематичні) термінологічні, етимологічні, лексико семантичні групи, понятійні (семантичні) поля та інші спільності слів» [107, с. 133-137].

Поняття концептуальне поле є одним з ключових понять когнітивної лінгвістики. Проаналізувавши роботи вітчизняних лінгвістів, можна уявити основний зміст терміну «концептуальне поле» в наступних трактуваннях [107]:

- сукупність елементів, що відбивають у своїй семантиці «узагальнений досвід когнітивного освоєння дійсності і мовних відносин, що склалися – епідигматичні, дериваційно-сміслові, семантичні, парадигматичні, синтагматичні та стилістичні зв'язки»;

- співвідношення концепту більш ніж з однією лексичною одиницею, тобто з планом вираження всієї лексико-семантичної парадигми його імені;

- когнітивна структура комплексного типу, що включає і пропозиційні, і метонімічні, і метафоричні моделі концептуалізації;

- сукупність концептуальних ознак, що характеризують певний факт об'єктивної дійсності;

- система, що складається з лексико-семантичних варіантів значень слів, пов'язаних загальним семантичним компонентом, що дозволяють визначити ядро і периферію;

- сукупність семантично пов'язаних і екстралінгвістично-обумовлених елементів, що представляють в діахронії і синхронії фрагмент концептуальної системи соціуму, який відображає етнічну шкалу цінностей, діючими культурними кодами;

- «система взаємопов'язаних, взаємно когнітивних структур, що репрезентується в мовній картині світу за допомогою різноманітних способів номінації»;

- цілісні когнітивні простори зі складною розгалуженою структурою;

- наукова параметризація концептів і їх об'єднання в сукупність;

- великим ментальним утворенням, що складається з різного типу когнітивних структур і різних форм ментальних репрезентацій. У концептуальному полі якраз і можна простежити практично всі польові структури: семантичні, асоціативні, тематичні групи, лінгвокультуреми;

- ментально і семіотично розроблена область етнокультурного простору, що представляє собою системне ціле, ознаки якого формуються через взаємозв'язок частин за принципом ядра і периферії.

Виділяються наступні ознаки концептуального поля: набір різнорівневих засобів, пов'язаних між собою системними відносинами і утворюють конституенти поля; загальне значення, в тій чи іншій мірі притаманне його конститuentам; можливість виділення в загальному значенні інших значень, які можуть бути протилежними або полярними; складна структура.

Концептуальне поле є змістовною категорією, зафіксованою в мовних одиницях. Його структура сформована завдяки кільком важливим особливостям: мотивуючим ознакам слова, які безпосередньо пов'язані з історією слова і життям його в мові; образним ознаками, які характеризуються сполучуваністю; понятійним ознаками, що створюють таке чи інакше семантичне поле; ціннісним ознакам, які приховано або явно відображають ментальні характеристики етносу. Таким чином, можна стверджувати, що концептуальне поле системно організоване і являє собою відокремлений, структурований фрагмент. Актуальним для відтворення семантичного наповнення структури концептуального поля є поняття «концептуальної моделі». Моделювання концепту «включає визначення базових компонентів його семантики, а також виявлення сукупності стійких зв'язків між ними».

Концептуальне поле може складатися з концептуальних шарів або сегментів, які відображають розвиток концепту і його зв'язку з іншими концептами» або доменів [67, с. 67]. Домен розглядається як «чітко-окреслена область концептуалізації, щодо якої можуть бути охарактеризовані семантичні одиниці». Домени в даному значенні можуть бути використані для опису широкого спектра когнітивних феноменів: ментальних явищ, репрезентативних просторів, концептів або концептуальних комплексів. Дане визначення уточнюється і доповнюється як «семантична структура, яка функціонує в якості основи, фонове знання, що «підтримує» концепт і без якої концепт не може бути зрозумілий, домен являє собою профіль концепту [85, с. 15].

Якщо розуміти концептуальне поле як сукупність одиниць, які репрезентують концепт і представляють його ядерні та периферійні концептуальні ознаки, виникає питання про те, чи не розглядається в даному випадку термін «концептуальне поле» як синонім терміну «номінативне поле», яке також є сукупністю мовних засобів, слугує вербалізацією концепту.

Найважливішим є те, що введення поняття «концептуальне поле» надає нам можливість розглядати зв'язок концептів в лінгвістичному аспекті, аналізуючи асоціативні зв'язки між ними через відносини між їх вербальними виразами, в той час як поняття концептосфери відноситься до соціальної природи концепту і його соціокультурної значущості і включає також невербалізовані значення. Таким чином, концептуальне поле відображає мовну свідомість, концептосферу – когнітивну свідомість. У рамках нашого дослідження концептуальне поле розглядається не як сукупність концептів, а як модель, що дозволяє описати все семантичне багатство конкретного концепту, представленого ключовим словом.

З огляду на цілі та завдання нашого дослідження, спробуємо сформулювати власне розуміння терміну «концептуальне поле». Концептуальне поле розглядається як складне ментальне утворення, що об'єднує кілька компонентів, які дозволяють представити комплексний актуалізований зміст і структуру комунікативно-релевантної частини концепту як відображення свідомості носіїв конкретної мови. Аналіз змісту концептів через дані мови дає досить багаті і найбільш вірогідні дані для опису концептів [51, с. 25-26] як способу пізнання світу, який здійснюється за допомогою мови; концепт являє собою модель світу, що спирається на людську мову [27].

Концептуальне поле характеризується динамічністю, відкритістю і гнучкістю, воно відкрито для проникнення в нього нових елементів. Динамічність і відкритість концептуального поля обумовлена його здатністю до самоорганізації, розвитку абстрактного мислення, закріплення історичних змін в суспільстві, відкриття нових ознак предметів навколишнього світу. Гнучкість концептуального поля пов'язана з рухливістю лексичного значення, яке легко «відгукується» на різноманітні асоціації, відображаючи їх і включає в процес комунікації.

Концептуальне поле складається з мікрополів, які дозволяють уявити актуалізований зміст концепту, провести порівняльний аналіз мікрополів, уявити точки їх перетину, а також всі види значення: лексикографічні, психолінгвістичні, комунікативні, ціннісно-значущі і конотативні.

Відповідно, при перекладі мають враховуватися особливості мови перекладу, аби читач зміг відчувати усі нюанси в знайомій манері (порядок слів, переклад крилатих слів, тощо).

1.4. Проблеми дослідження концептополя ЖІНКА

Концепт «жінка» є одним з центральних концептів у концептосфері будь-якого народу. Скрізь цей концепт інтерпретується по-різному в залежності від різних факторів. Наразі, структура концепту, так само як і його визначення не має чіткої теорії. Згідно багатьом лінгвістам, концепт складається з ядра, базової, ближньої і далекої периферії. Належність до тої чи іншої ділянки семантичного поля змісту визначається яскравістю ознаки в свідомості носія відповідного концепту [53].

У сучасному світі 21 століття термін “woman” уявляється нами як багатоаспектний. Для того, щоб зрозуміти глибинний сенс змісту концепту “woman” необхідно провести когнітивний аналіз і при цьому обов’язково використовувати метод словникових дефініцій, який допоможе розкрити всю особливість його сприйняття [56].

Якщо звернутися до словника “Longman dictionary of contemporary English” [97], то ми побачимо, що у слова “woman” є кілька значень:

- “*An adult female person*” (зріла жінка);
- “*A rude way of addressing a woman when you are angry annoyed*” (грубе звертання до жінки, коли людина зла або роздратована);
- “*A woman that a man is having sexual relationships with, even though he is married to someone else*” (жінка, яка перебуває з (одруженим) чоловіком у статевих відносинах);
- “*Formal woman*” (загальне значення терміну);

- *“Your girlfriend or wife, which many women find offensive”* (подружка або дружина, яку багато жінок знаходять образливим).

Словник “Cambridge Advanced learner's Dictionary” [97] пропонує читачам схожі значення:

- *“An adult female human being”* (зріла жінка);
- *“A man's wife or partner”* (дружина чи кохана жінка);
- *“Women”* (загальне значення терміну – жінка).

Проаналізувавши запропоновані варіанти словників “Longman dictionary of contemporary English” і “Cambridge Advanced learner's Dictionary” вже можна зробити невеликий висновок про зміст концепту “*woman*”. Наприклад, визначення “*an adult female person*” розуміється як «мудра жінка з багатим життєвим досвідом», а визначення “*informal a man's wife or partner*” говорить нам про роль жінки в соціумі. Таким чином стає зрозуміло, що термін “*woman*” має як мінімум два значення і з цього випливає, що тлумачити слово можна по-різному, але при цьому воно несе сенс єдиного концепту.

Для отримання більш повної картини варто звернутися ще до кількох словників. Словник “The Merriam-Webster Online Dictionary” [100] пропонує нам такі варіанти:

- *“An adult female person”* (доросла людина жіночої статі);
- *“A woman belonging to a particular category (as by birth, residence, membership, or occupation)”* (жінка, що належить до певної категорії: за народженням, місцем проживання, за членством в організації, за приналежністю до певної професії);
- *“Womankind”* (жіноча стать);
- *“Distinctively feminine nature: womanliness”* (жінка, що володіє певними, притаманними тільки їй рисами);
- *“A woman who is a servant or personal attendant”* (прислуга жіночої статі);
- *“Wife, mistress, girlfriend”* (дружина, коханка, подружка).

Словник “The Free Online Dictionary” так само дає кілька варіантів значення слова «*woman*».

- *“An adult female human”* (зріла жінка);
- *“Women considered as a group; womankind”* (особа жіночої статі);

- *“Feminine quality or aspect; womanliness”* (жінка, що володіє певними, притаманними тільки їй рисами);

- *“A female servant”* (прислуга жіночої статі);

- *“A wife, a female lover or sweetheart”* (дружина, коханка чи кохана жінка).

Із запропонованих визначень можна зробити висновок, що слово “woman” багатозначне, отже, є принаймні кілька значень, які об’єднуються в один загальний зміст та створюють концепт.

Проаналізувавши дані визначення, ми прийшли до висновку, що:

1) Перше значення слова “woman” у всіх вивчених нами словниках має однаковий сенс. “Woman” визначається як особа жіночої статі за зовнішніми ознаками. Іншими словами, в цьому значенні ми розглядаємо жінку, як дорослу і досвідчену представницю жіночої статі (за віковим критерієм);

2) Друге значення слова акцентує нашу увагу на іншій характеристиці. Тут ми характеризуємо жінку, як власницю конкретних, притаманних тільки їй якостей. Це означає, що вона наділяється певними рисами і характеристиками, тобто, в цьому випадку ми фіксуємо будь-які жіночі звички і особливості;

3) Третє значення відносить жінку до якоїсь конкретної професії, в тому числі і до професії домогосподарки. Це вказує нам на те, що “woman” – це прислуга жіночої статі;

4) У четвертому значенні виділяється те, що жінками виконується їх первісна робота (соціальна роль жінки). Іншими словами, спочатку жінка буде дружиною, так само вона може перебувати в ролі коханки і / або коханої жінки;

5) П’яте значення слова показує нам жінку як особу жіночої статі, що відноситься до будь-якої професії, національності або до будь-якої іншої категорії.

Провівши аналіз даних визначень, ми можемо зробити висновок, що основним критерієм для поняття “woman” є вік, тобто представники англomовної картини світу вважають, що жінка – це більш досвідчене створіння, а не молоде та нерозумне. Ще однією важливою характеристикою терміну “woman” є стать і звичайно ж соціальний статус. Функція жінки в суспільстві для представників англomовної культури відіграє важливу роль, і ми вважаємо, що через це у всіх значеннях на це робиться акцент.

Грунтуючись на даних лексикографічних джерел, виходячи з вище наведених визначень, ми можемо дати своє власне визначення значенням «жінка». Жінка – це протилежність чоловікові, більш досвідчена, ніж дівчина чи дівчинка, має за спиною певний життєвий досвід.

Варто відзначити, що в англійській мові не використовуються вульгаризми, які мають значення “woman”, але при цьому в англомовній картині світу, жінку не вважають слабкою ланкою суспільства. В англомовній картині світу прийнято додавати прикметник до слова жінка, тоді словосполучення набуває смислового забарвлення, наприклад, красива жінка, розлучена жінка, розумна жінка і т.д. Виходячи з цього, ключовими ознаками концепту “woman” є зовнішній вигляд, внутрішні якості, вік, взаємовідносини з чоловіком.

Також варто відзначити, що концепт “woman” має політичний аспект. Жінки довгий час боролися і досі борються за свої права, за рівність в соціумі, звідси впливає належність жінки до будь-якої роботи, сфери і т.д.

Словникова стаття Webster's New Encyclopedic Dictionary [100] включає ключові номінації концепту “woman”, базові одиниці синонімічного поля жіночності і його домінуючі когнітивні ознаки. В якості загальних номінацій «особи жіночої статі» наведені такі лексеми: *woman* «жінка»; *female* «жінка; баба»; *she* «вона; немовля жіночої статі»; *Eve* «Єва» – прототипна номінація першої жінки; а також збірні назви жінок: *women* «жінки»; *womenfolk (pl.)* «жінки»; *womenkind (pl.)* «жінки»; *the fair sex* «прекрасна стать». До домінуючих ознак жіночності (*femininity, womanhood, womanliness*) наводяться: *weakness* «слабкість»; *productive* «здатність народжувати».

На основі семантичної ознаки **віку** виділені такі репрезентанти, як: *girl* «дівчинка; дівчина»; *lass* «дівчинка; дівчина»; *nymph* поет. «дівчинка, дівчина» (*nymphet* – німфетка); *girlhood* «дівоцтво; дівчата»; *maiden* «діва»; *virgin* «діва; незаймана»; *maiden head* «невинність»; *bride* «невістка»; *young lady* «панянка, незаміжня молода жінка», розм. «кохана»; *old lady* «літня жінка»; *old maid* «стара діва»; *old wife* «стара, бабка»; *old woman* «стара, стара жінка» [100].

Семантична ознака **зовнішності** представлена лексемами: *blonde* «блондинка»; *brunette* «брюнетка»; *doll* «лялечка»; *a chit* (або *a slip*) *of a girl* «струнка або худенька дівчинка; дівчатко» [100].

Семантична ознака **інтелекту** репрезентована словами: *a woman's* (або *the ladies'*) *reason* жарт. «жіноча логіка»; *wise woman* «чаклунка; ворожка», «знахарка», «повитуха»; *mad woman* «божевільна» [100].

Семантична ознака **риси характеру** представлена однією позитивно-конотативною лексемою: *woman of honour* – чесна, порядна жінка. Значний лексичний пласт в англійській мові номінує жінок на основі таких негативних рис характеру, як злість, жорстокість; схильність до конфліктів; підвищена дратівливість і запальність; крикливість: *battle-axe* – «бой-баба» (алебарда); *bitch* «стерва»; *dragon* «грізна особа»; *fishwife* «образливе слово для жінки з гучним голосом «торговка»; *she - devil* «відьма»; *fury* «фурія»; *harpy* «гарпія»; *hellcat* «відьма»; *harridan* «стара карга; відьма»; *shrew* «сварлива жінка»; *spitfire* «злюка»; *termagant* «мегера, фурія»; *virago* «мегера»; *vixen* «відьма, мегера»; *wildcat* «єхидна жінка» [100].

Семантична ознака **роду діяльності, професії** пов'язана зі сферою послуг: *between girl* (*maid* або *servant*) «прислуга, яка допомагає кухареві і покоївка» (*tweeny* в тому ж значенні); *daily woman* «проходить домробітниця»; *girl Friday* «помічниця»; *lady of the frying-pan* жарт. «кухарка»; *maid-servant* «служниця»; *woman servant* «служниця»; різними жанрами театрального мистецтва: *gaiety girls* «актриси вар'єте», *the leading lady* «актриса, яка грає головну роль, актриса на перших ролях», *principal boy* «актриса, яка виконує головну чоловічу роль в пантомімі», *principal girl* «провідна актриса», *extra* (або *walking*) *lady* «статистка»; і літератури: *woman of letters* «письменниця, літератор»; жінка могла присвятити себе релігійному служінню: *Mother-superior* «мати ігуменя» [100].

Найменування представниць «найдавнішої професії» склали найбільшу групу номінацій, представлену іменами із загальною семантикою: *prostitute*, *whore*, *slut*, *hussy*, *broad*; евфемізмами: *paid lady* «оплачувана жінка», *lady for hire* «жінка на прокат»; *joy sister* «сестра радості», *lady of pleasure* – досл. «дама задоволення», *thrill dame* – досл. «дама захоплення», *vice (sin) sister* «сестра гріха», *lady of easy virtue*

«жінка сумнівної моральності, легкої поведінки»; *lady of Babylon* – презр. «вавилонська блудниця»; *scarlet woman* «блудниця»; а також відображають розподіл сфер діяльності її представниць: *woman the town* «міська повія», *street sister (girl)* «вулична повія», *country-girl* «повія, яка працює за містом», *flat floosie* «повія, яка працює в кімнаті/квартирі»; *bar girl* «повія, працює в барі»; а також негативно марковані номінації, такі, як: *easy woman* «доступна жінка»; *lost woman* «пропаща жінка»; *loose lady* «жінка легкої поведінки» [100].

Семантична ознака **соціального статусу** відображена номінаторами: *fine lady* «витончена, світська дама»; ірон. «жінка, що корчиться з себе аристократку»; *lady (woman) of quality* «аристократка»; *lady of the bed chamber (lady of honour або of presence)* «фрейліна» (королеви або принцеси); *woman of fashion* «світська дама, що стежить за модою»; *woman of figure* «світська дама»; *woman of world* «світська дама» [100].

Соціально-політична діяльність жінок пов'язана з феміністичним рухом: *women's libber* «емансипована жінка»; *women's liberation* «емансипація жінок»; *women's movement* «рух за емансипацію»; *women's rights* «права жінок» [100].

Семантична ознака **сімейного стану** доповнюється ознакою «Вік»: *spouse* «дружина»; *mistress* «господиня»; *lady* «дама; пані; дружина»; *matron* «літня заміжня дама»; *matronage* «літні дами»; *spinser* «стара діва; незаміжня жінка», *old woman* розм. «дружина, господиня»; *good lady (the old lady)* «дружина»; *one's old woman* розм. «старенька; дружина». Група сімейно-матримоніальних відносин розширюється за рахунок наступних лексем: *common-law wife* «цивільна дружина»; *make an honest woman of somebody* «одружитися з жінкою з минулим, прикрити гріх», «узаконити шлюбом зв'язок з жінкою»; *one's matron of honour* «помічниця нареченої» [100].

Семантична ознака **відносин між чоловіком і жінкою** відображають фразеологічні одиниці: *fancy lady* «коханка; повія»; *fancy girl (lady або woman)* коханка»; *girl friend* «подруга; кохана»; *one's best girl* «кохана» *old girl* ласк. «бабуся» (незалежно від віку), мила моя»; *one's young woman* розм. «кохана»; *my good woman* (моя) люба (звернення)); *kept woman* «утриманка» [100].

Семантична ознака **родинні стосунки** представлений гіперонімами: *kinsman* «родич»; *parent* «батько»; і гіпонімії *mother* «матір» [100].

Семантична ознака **любовних відносин**, реалізується номінаціями, які передають ставлення чоловікові до жінки: *sweetheart* «коханка»; *loved one* «кохана»; *mistress* «коханка» [100].

Перелік зазначених семантичних ознак продемонстровано в додатку Б.

На завершення теоретичної частини, варто підкреслити, що основною одиницею аналізу в цій роботі є концепт, точніше його невербалізована частина, яка представлена ключовим словом. Зміст концептуального поля представлено понятійним, психолінгвістичним, комунікативним значеннями, а також ціннісною характеристикою, що дозволяє доповнити основне значення новими відтінками. Концептуальні поля досліджувалися з позиції жанру обраного твору – мемуарів, яким властива культурна значущість, бо, здебільшого, розповідь ведеться від першої особи. З такої позиції описані події розкриваються і з загальної позиції, і з авторської.

Ми прийшли до висновку, що у рамках нашого дослідження, вважаємо за доцільне зупинитися на двох аспектах концепту «woman»: 1) жінка – це краса, привабливість і ніжність; 2) жінка – це незалежність або боротьба за неї. Відповідно до проаналізованих джерел інформації, було виділено 5 основних визначень поняття «жінка». Вважається, що західна культура при вжитку цього терміну орієнтується на семантичне поле віку, тобто «жінка» – людина із досвідом, розумна.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ ЖІНКА В МЕМУАРАХ М. ОБАМИ

2.1. Етапи дослідження відтворення концепту ЖІНКА в творі М. Обами

Дослідження концепту ЖІНКА робиться поступово та послідовно. Візуально етапи нашого дослідження можна зобразити наступним чином (рис. 3):

Рис. 3. Етапи дослідження

Перший етап передбачає формування теоретичної бази наукового дослідження, а також інвентаризацію та виокремлення англomовних й українських термінологічних одиниць. Теоретичні засади дослідження ґрунтуються на застосуванні загальнонаукових методів, а саме: описового методу, узагальнення, індукції та дедукції, що забезпечило виділення найсуттєвіших теоретичних відомостей щодо обраної проблематики з метою їх детального аналізу та опису, а також встановлення певних гіпотез, закономірностей, правил та визначень. У ході теоретичного дослідження нам слід визначити такі поняття як «концепт» та «концептуальне поле», з'ясувати їх взаємозв'язок та встановити визначення поняття «концепт ЖІНКА» у сучасному перекладознавстві. Уточнити визначення понять

«когнітивна лінгвістика», «мемуарний текст» у лінгвістиці та перекладознавстві. Зібрати дані щодо вивчення даного явища у мемуарному дискурсі та опису зібраного матеріалу, порівнюючи дослідження різних вчених та їх погляди на визначення поняття «концепт» та розбіжності, викликані проблематикою перекладу концептів. Простежити досліджуваність теми іншими вченими та виокремлення новизни дослідження, а також визначити специфіку відтворення вербалізації концепту у мемуарному дискурсі.

На **другому етапі** було сформовано вибірку із матеріалу дослідження. Цей етап потребував використання методу суцільної вибірки. Нами був обраний мемуарний твір Мішель Обама “*Becoming*”, який вміщує концепт ЖІНКА, показує його вербалізацію у творі та його переклад українською мовою. Застосувавши даний метод збору матеріалу, ми виділили 100 прикладів, які включають засоби вербалізації концепту ЖІНКА (фразеологічні звороти, евфемізми, лексику розмовного стилю та мовну гру тощо), які були використані у тексті книги, а також зібрали приклади їх перекладу на цільову мову.

На **третьому етапі** нами було зібрано приклади з вибірки та встановлено їх особливості у мемуарному дискурсі. Також шляхом зіставлення прикладів тексту оригіналу (англійська мова) та тексту перекладу (українська мова) ми простежили їх конотативне значення, використовуючи словники встановили варіанти перекладу окремих складових лексичних одиниць та їх співпадіння з текстом оригіналу. Після цього порівняли значення у двох досліджуваних мовах та встановили наскільки текст перекладу чітко передає значення та чи має певні відхилення у змістовому наповненні або повністю змінюється, що впливає на сприйняття концепту ЖІНКА у досліджуваних мовах.

Відповідно до особливостей досліджуваного етапу, нами пропонується план із коротким описом методики аналізу.

1. Назвати концепт (тобто знайти слово, яке може позначати описуване значення). Якщо концепт позначається декількома словами-синонімами, то з них вибрати те слово, яке відповідає наступними критеріями: а) загальновідомість, б)

велика кількість значень (багатозначність); в) наявність абстрактного значення; г) частотність у мові (за частотними і тлумачними словниками).

2. Визначити семантичне ядро концепту. Для цього необхідно з тлумачних і енциклопедичних словників виписати дефініції слова-назви концепту. Далі за допомогою компонентного аналізу скласти узагальнену смислову структуру лексичного значення слова-назви концепту.

3. Виявити смислову периферію концепту.

3.1. Виписати (за допомогою методики суцільної вибірки) з даного матеріалу усі висловлювання, які містять мовні засоби, що виражають досліджуваний сенс. Ними можуть бути: слова в прямому значенні; слова в переносному значенні; синоніми, у тому числі евфемізми; однокореневі слова; стійкі словосполучення; фразеологізми; синтаксичні конструкції; афоризми; суб'єктивні дефініції; публіцистичні й художні тексти тощо.

3.2. Сформулювати (за допомогою контекстного аналізу) присутні в мовних засобах смисли.

3.3. Порівняти отримані смисли зі смислами ядра.

3.4. Відзначити інтегральні (схожі на ядерні) і диференціальні (відмінні від ядерних) смисли.

3.5. Зіставити диференціальні смисли з культурними категоріями (уявленнями, віруваннями, стереотипами, міфологемами, ідеологемами, асоціаціями тощо носіїв мови) і загальнолюдськими цінностями.

4. Описати зміст концепту (за допомогою описового методу), спираючись на виявлені в процесі аналізу смисли ядра і периферії.

Як можна бачити з представленого плану, дослідження зміст концепту включає в себе наступні етапи-методи:

- метод компонентного семантичного аналізу, який використовується при виділенні вербалізованих культурно-маркованих ознак концепту;
- методика суцільної вибірки;
- метод контекстного аналізу;

- описовий метод (прийоми спостереження, зіставлення, узагальнення, типологізації аналізованого матеріалу).

Аналізуючи вербалізацію концепту ЖІНКА за зазначеною вище схемою можна простежити значення кожної концептуальної групи відповідно до смислового навантаження, а також виявити основні розбіжності та спільні ознаки, які утворилися у результаті перекладу українською мовою. Крім того, візуально представлено схему дослідження вербалізації концепту ЖІНКА у мемуарних текстах з метою виокремлення основних та периферійних ознак концепту та визначення їх функцій у тексті (див. Дод. В).

Порівнявши смислове значення лексичних одиниць та помітивши розбіжності та схожі ознаки, було зіставлено отримані дані та проаналізовано вербалізацію концепту, виходячи з первинного замислу автора твору. Таким чином, нам вдалося встановити особливості вербалізації концептів у двох мовах та схожі і відмінні риси, які утворилися у результаті перекладу на цільову мову. Слід зазначити, що такі зміни стали можливими у зв'язку з лінгвокультурними та соціальними розбіжностями, що існують у двох зазначених вище мовах. Важливо враховувати усі дані, що було зібрано під час аналізу визначень.

На **четвертому етапі** необхідно проаналізувати способи перекладу лексичних одиниць та речень, що було обрано з книги мемуарного дискурсу, які позначають концепт ЖІНКА. У ході аналізу переклад лексичних одиниць та речень оцінювався також з позиції дотримання вербалізації концепту та авторського задуму, оскільки твір належить до мемуарного дискурсу та спрямований на дорослу аудиторію, яка повинна сприймати текст легко без створення труднощів у сприйнятті. Крім того, мова мемуарного тексту переповнена емоційними вкрапленнями, які відображають почуття мовця та впливають на вираження концепту ЖІНКА.

Відповідно до цього, ми простежили, які способи перекладу використовував перекладач та аналізували доцільність певного виду перекладу у кожному окремому випадку з позиції адекватності перекладу та відповідності емоційного навантаження

змісту оригінального твору. Була залучена і первинна вербалізація концепту ЖІНКА, яка присутня у оригінальному творі та засоби її збереження при перекладі. Тому, враховувалась також креативність перекладача та здатність знайти або створити необхідний відповідник українською мовою.

На **п'ятому етапі** варто провести кількісне дослідження отриманих результатів та проаналізувати отримані дані. Цей етап потребував використання індуктивного методу. Нами було зібрано різні приклади концепту ЖІНКА з урахуванням основних та периферійних ознак та проаналізовані способи перекладу. У кожній із концептуальних груп було підраховано та встановлено кількісне співвідношення способів перекладу українською мовою та відповідність вербалізації концепту ЖІНКА при перекладі українською. Після збору кількісних даних кожної з груп ми продемонстрували отримані результати за допомогою діаграми та визначили процентне співвідношення отриманих результатів. За допомогою зазначеного кількісного методу аналізу нам вдалося показати який із способів перекладу є найбільш та найменш частотним при перекладі вербалізації концепту ЖІНКА у мемуарному дискурсі, а також встановити способи передачі вербалізації.

На **шостому** заключному **етапі** необхідно підбити підсумки дослідження та надати ілюстративний матеріал, де будуть представлені усі результати у відсотковому співвідношенні. Цей етап потребував використання описового методу. Ми звели усі отримані результати дослідження та показали як змінюється та співпадає вербалізація концепту ЖІНКА в англійській мові та у перекладі українською, встановили, що впливає на процес перекладу, які труднощі можуть виникати у перекладача та узагальнили отримані теоретичні та практичні дані дослідження.

Крім того, ми надали зібраний матеріал із зазначенням та виокремленням засобів вербалізації концепту ЖІНКА у текстах оригіналу та перекладу, діаграму зведених даних, а також схеми з кількісними показниками, які ми отримали у результаті проведеного дослідження. Узагальнивши та підсумувавши дані ми виявили, що відтворення концепту ЖІНКА при перекладі мемуарних текстів лише

частково співпадає з текстом оригіналу, а також виокремили основні проблеми перекладу вербалізації концепту ЖІНКА у мемуарному дискурсі. Це дає підстави стверджувати, що наше дослідження має вагомий внесок у дослідження мемуарного дискурсу у цілому, а також особливостей його перекладу українською мовою в аспекті когнітивістики.

Відповідно до зазначених етапів дослідження, ми можемо стверджувати про детальний опис засобів відтворення концепту ЖІНКА у мемуарному дискурсі та способів їх перекладу українською мовою. Слід також підкреслити, що при перекладі вербалізації концепту ЖІНКА перекладач має свої стратегії перекладу, які можуть бути як вдалимими, так і невдалимими з позиції передачі значення та відповідності оригіналу та з урахуванням цільової аудиторії, на яку направлений переклад тексту оригіналу. Такі невідповідності можливі при неспівпадінні лінгвокультурних особливостей двох мов, сприйняттям концепту в мові оригіналу та перекладу, а також особистим вибором перекладача, який прагне або відтворити точний зміст, підібрати тотожний відповідник або повністю змінити, зробивши його близьким для цільової аудиторії спростивши розуміння тексту твору. Перспективним у цьому випадку видається дослідження способів перекладу концептів у мемуарних текстах.

2.2. Методи інтерпретації концепту ЖІНКА в мемуарному дискурсі

У сучасному перекладознавстві, що спирається на матеріалістичну діалектику та дає загальний напрямок наукових пошуків, використовуються різні дослідницькі методи. Комбінація, а також подальша деталізація методів залежать від мети дослідження і специфіки аналізованого матеріалу.

Вибір методів дослідження відтворення концепту у мемуарному тексті перекладу зумовлений потребами системного та комплексного опису цього явища відповідно до сформульованих у Вступі цілей та поставлених у роботі завдань. Їх реалізація потребує застосування загальнонаукових та лінгвістичних методів дослідження, представлених далі у роботі.

Серед загальнонаукових методів дослідження у роботі використано спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція (див. Дод. Г).

1. Метод спостереження застосовувався задля підбору фактів, встановлення їх значення, подання необхідної інформації у скороченому вигляді (у вигляді тез, схем, рисунків, таблиць тощо). Первинна інформація (текст) постає перед нами таким, як він є, а не з інших точок зору за рахунок використання цього методу [30, с.28]. Завдяки спостереженню, ми змогли визначити особливості досліджуваного явища – концепту. У цій роботі об'єктом спостереження виступає концепт ЖІНКА на прикладі Мішель Обама: дорослішання, розвиток особистості, шлях становлення як успішної жінки, тощо.

2. Аналіз як метод характеризується розділенням цілого елемента на складові задля їх окремого вивчення як частин єдиного цілого [17, с.24]. У проведеному дослідженні цей метод застосовувався при вивченні концепту ЖІНКА. Спроектуювши даний методи на наше дослідження, було з'ясовано, що сам концепт складається із частин: жінка-кар'єристка, вільна жінка, успішна жінка, тощо (див. Дод. Д).

3. Метод синтезу симетрично протилежний аналізу – за рахунок синтезу окремі елементи розглядаються з позиції цілої частини та їх подальше об'єднання [17, с.25]. Кожен із концептів існує у залежності від інших: успішна жінка не може бути такою, якщо вона не комунікабельна чи не може вистояти проти ряду труднощів. Також перераховані концептополя є складовою загального концепту ЖІНКА.

4. Дедуктивний метод. Відомо логічне протиставлення індуктивного і дедуктивного методів дослідження. У емпіричних науках, до яких відноситься і лінгвістика, це протиставлення пов'язано з протиріччям між природою досліджуваного об'єкта (сутністю) і наявним у розпорядженні дослідника емпіричним матеріалом (фактами). Факти необхідні досліднику лише як носії сутнісних властивостей мови, оскільки безліч фактів є реалізація кінцевого і дуже обмеженої більшості сутностей, які стоять за ними. Таким чином, метою лінгвістики є виявлення цієї суті і опис нескінченної кількості спостережуваних фактів через звернення до цих сутностей [101].

Процес наукового дослідження у такій ситуації може бути двонаправленим: від фактів до сутностей або від сутностей до фактів. Дедуктивний метод у якості відправного пункту передбачає, навпаки, засноване на певних припущеннях постулатну сутність і перевірку реальності цих сутностей, їх відповідність (або невідповідність) спостережуваних фактів. Дедукція – метод дослідження, згідно з яким на основі загальних положень (аксіом, постулатів, гіпотез) роблять висновки про окремі факти. Таким чином, у ході нашого дослідження ми встановили на основі загальних положень значення поняття концепт ЖІНКА та способи його відтворення та вживання у тексті твору.

5. Індуктивний метод організації наукового процесу у цілому полягає у зборі та документації конкретних явищ (фактів) з подальшим їх узагальненням і переходом від фактів до закладених в їх основу сутностей. Іншими словами, індукція – метод дослідження, згідно з яким на підставі знання про окреме робиться висновок про загальне [101]. Зібравши відомості про концепти та концептуальні поля у мемуарному дискурсі та простеживши частоту методів їх перекладу, ми змогли зробити висновки про найбільш вживані способи перекладу концепту ЖІНКА у мемуарних текстах, зокрема у творі Мішель Обама “*Becoming*”, у якому застосовується велика кількість способів відтворення концепту ЖІНКА.

Дослідження концепту ЖІНКА неможливе без залучення **лінгвістичних методів**: кількісних підрахунків, суцільної вибірки, компонентного аналізу, описовий метод, порівняльно-перекладознавчий аналіз (див. Дод. Г).

6. Метод кількісних підрахунків залучено до розрахунків частоти використання способів відтворення концепту ЖІНКА у тексті книги мемуарної тематики та частоти розподілу їх у тексті.

Кількісні дослідження – це описові дослідження, націлені на стандартизацію відбору та опрацювання інформації задля отримання точних даних про досліджувані явища лінгвістики, виражені в абсолютних або відносних величинах. Слід зазначити, що кількісні методи, застосовані до текстів, відкривають шлях до вивчення самої мови, оскільки сегменти текстів, які є об'єктами підрахунків, співвіднесені з одиницями мови [103]. Крім того, кількісні дослідження дозволяють кількісно

описувати поведінку різних мовних одиниць (фонем, букв, морфем, слів) у тексті: частоту вживання одиниць, їх розподіл у текстах різного жанру, сполучуваність з іншими одиницями.

Звернувшись до цього методу дослідження, ми виявили та зафіксували однакову кількість емоційних лексем у тексті оригіналу та тексті перекладу, а також оперуючи певними кількісними параметрами – релевантними для досягнення сформульованої в роботі мети, склали таблиці результатів проведеного кількісного аналізу способів відтворення концепту ЖІНКА у тексті книги мемуарної тематики та побудували діаграму для унаочнення зроблених висновків та аналізу частотності вживання способів перекладу концепту у творі.

7. Метод суцільної вибірки здійснює підбір прикладів для аналізу та ілюстрації теоретичних положень: виписування з оригінального (неадаптованого) тексту усіх, що зустрічаються у ньому прикладів аналізованого типу.

Застосування вибіркового методу спостереження включає наступні етапи: визначення загальної сукупності і одиниць спостереження, що володіють первинною інформацією, необхідною для вирішення завдань обстеження; створення основи вибірки; формування вибіркової сукупності шляхом відбору елементів основи; поширення зібраних за вибіркою даних [108].

Останній етап залежить від застосованого способу відбору елементів у вибірці і використовуваної формули оцінювання характеристик загальної сукупності за даними вибірки.

Таким чином, ми виокремили лексеми на позначення концепту ЖІНКА (фразеологізми, евфемізми тощо) та речення (розмовний стиль, мовна гра) з тексту оригіналу та тексту перекладу для подальшого аналізу та змогли простежити також кількісні показники вживання способів відтворення концепту ЖІНКА.

8. Метод компонентного аналізу передбачає аналіз значень мовних одиниць через виділення основних компонентів значення, або сем. При вивченні лексичних значень часто використовується аналіз словникових дефініцій, тобто тлумачень значень слів, які наводяться в різних типах словників [108]. Ці тлумачення містять у

собі всю необхідну інформацію про компонентний склад значення даного слова і про можливості його використання.

Згідно з даним методом, ми проаналізували кожен з наявних лексичних одиниць, вивчивши з яких компонентів (лексем) вони складаються, проаналізували словникове значення виокремлених одиниць та прослідкували зв'язок вербалізації концепту з персонажем, що дало можливість зрозуміти задум автора та порівняти оригінал тексту з його перекладом українською мовою враховуючи способи вербалізації, які закладені в оригінальному творі.

9. Описовий метод – основний метод дослідження мови, який полягає у виділенні конкретних мовних явищ і їх послідовному описі з точки зору їх структури і / або функціонування [105].

У лінгвістиці використовуються різні способи представлення мовних сутностей і фактів. Традиційна (у тому числі структурна) лінгвістика виходить із презумпції, що мова складається з ієрархічно упорядкованих дискретних сутностей (мовних одиниць), кожна з яких має унікальний набір ознак (властивостей) і утворює особливий клас, співвідноситься з певними правилами з нескінченною безліччю спостережуваних фактів. Наприклад, у мові на рівні слів виділяються лексичні класи, названі частинами мови – це іменник, дієслово, прикметник і т.д. кожна частина мови характеризується великою кількістю граматичних категорій (наприклад, відмінка і числа для іменників), які у свою чергу характеризуються великою кількістю значень (називний, родовий, знахідний і т.д. для відмінка, єдине і множинне для числа). Значення граматичних категорій також часто є безліччю більш конкретних значень.

Такий опис мови, який називається таксономічним, по суті є особливого роду класифікацією, до якої висуваються певні вимоги. Таксономічний опис передбачає встановлення класів мовних одиниць і зв'язків, існуючих між ними. Мовні одиниці визначаються за допомогою системи необхідних і достатніх ознак. Ця система ознак повинна бути максимально повною, тобто покривати усі об'єкти, що входять у даний клас, і у той же час максимально вузькою, тобто виключати всі об'єкти, які у даний класу не входять.

У рамках структурної парадигми до опису пред'являється вимога повноти, тобто виділення всіх сутностей, наявних у мові або в її компонентах.

Відповідно до даного методу ми описали лексеми на позначення концепту ЖІНКА як лінгвістичне явище на основі зібраних даних, проаналізували їх значення, використання, а також функціонування у мові та спосіб вербалізації.

10. Порівняльно-перекладознавчий аналіз – дослідження і опис мови через її системне порівняння з іншою мовою з метою прояснення специфічності мовних елементів. Направлений у першу чергу на виявлення відмінностей між двома порівнюваними мовами і тому називається також контрастивним. Лежить в основі контрастивної лінгвістики. Крім того, даний метод порівнює досліджувані явища також з точки зору перекладознавства, аналізуючи перекладацькі зміни у відповідності до оригіналу твору.

Зіставлення – це загальнонауковий метод, поряд з логічним аналізом, узагальненням, описом і ін. Цей метод широко застосовується у всіх науках, але його можливості ще не систематизовані. Розглянемо деякі важливі аспекти застосування порівняльних методів у лінгвістиці, тим більше, що останнім часом спостерігається значне зростання інтересу до порівняльним дослідженням.

Цей інтерес пов'язаний з наступними причинами:

- потребою виявлення універсальних рис мовного матеріалу;
- прагненням описати національну картину світу носіїв різних мов;
- необхідністю вдосконалення двомовних словників, де вказуються національно-специфічні риси семантики перекладних відповідностей;
- інтересом до вивчення національної специфіки семантики і вивченням національної специфіки мовного мислення;
- розширенням сфери викладання іноземних мов;
- підвищенням інтересу до мовного свідомості носіїв мови і прагненням описати групові, соціальні, гендерні, вікові та ін. особливості мови та ін.

Порівняльний метод сприяє вирішенню двох типів завдань – власне лінгвістичних і методичних. Для того, щоб вирішити лінгвістичне завдання, необхідно у різних мовах виявити той прихований механізм, який керує

функціонуванням мови. Використання порівняльного методу робить можливим більш рельєфне виділення найбільш характерних особливостей кожної з зіставлених мов.

Варто відзначити, що методом є не будь-яке зіставлення. Воно може бути визнано повноцінним методом у разі дотримання деяких умов, які виводяться з визначення поняття «метод» у термінологічному сенсі. У результаті врахування цих умов можна зробити наступні висновки: міжмовні (тобто міжсистемні) зіставлення, яким називають зіставлення різних мов, було визнано в якості методу; внутрішньомовні зіставлення, якими називають зіставлення фактів однієї мови як в їх історичному розвитку, так в їх сучасному стані, було визнано у якості одного з прийомів наукового аналізу.

Отже, у ході роботи було здійснено аналіз засобів вербалізації концепту ЖІНКА з позиції мемуарного дискурсу. Передача того чи іншого концепту залежить від сформованої мовної картини світу читача, тому цілком ймовірно, що у однакових концептах англійською та українською мовою, будуть неспівпадіння у їх відтвореннях. У ході нашого аналізу ми порівняли лексичні одиниці на позначення концепту ЖІНКА, які були виокремлені з тексту оригіналу та перекладу, простежили засоби їх перекладу та ступінь співпадіння з закладеною автором ідеєю та символічним значенням, тобто розглянули способи їх вербалізації у двох мовах.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕДАЧА КОНЦЕПТУ ЖІНКА НА МАТЕРІАЛІ МЕМУАРІВ М. ОБАМИ “BECOMING” У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1 Вербалізація концепту СИЛЬНА ЖІНКА в українському перекладі через концептополе ЖІНОЧНІСТЬ

Художній текст характеризується певними жанровими характеристиками, які є його істотним параметром. Особливий інтерес у читачів викликають автобіографії сучасників, різноманітні за своїм внутрішнім складом, структурою.

За своєю літературною формою автобіографія – розповідь з елементами міркування і опису подій життя. Дана жанрова особливість передбачає широке використання в тексті автобіографічного твору численних соціо-культурних реалій, топонімів, назв. Використовуючи розмовну лексику, автор також надає опису реалістичність. Розмовна мова природна і складається зі скорочень, які також є мовною особливістю творів аналізованого жанру. Жанр допускає вигадку, навмисне приховування окремих фактів біографії, перебільшення, при цьому для сучасної автобіографії характерна відсутність закінченого сюжету, так званий «відкритий фінал».

Емоційність і експресивність висловлювань, реалістичність оповіді часто досягаються використанням в тексті автобіографії фразеологізмів. Впливу на читача автор роману досягає за допомогою певної лексики і стилістичних прийомів: численних авторських метафор, епітетів, порівнянь, повторів, різноманітних алюзій і відсилань до сучасної культури, що насичують текст роману і змушують інакше поглянути на, здавалося б, відомі факти, оцінити інакше події в сучасному читачам світі, усвідомити перспективи пошуків себе сучасною молоддю або переглянути позицію по відношенню до поглядів людей більш старшого покоління.

У нашій роботі ми звернулися до дослідження автобіографії колишньої першої леді США М. Обами, яка приділяє багато уваги деталям і сучасним суспільно-політичним і культурним реаліям, а також у своєму творі “Becoming” описує справжню жінку, якою вона є з усіма сильними та слабкими сторонами.

Мемуари “Becoming” – це надихаюча історія радше унікальної людини. Своєрідний роздум Мішель Обама про те, як самопізнання може посприяти досягненню успіху в житті. Авторка хоче розповісти про себе світу, розповісти про успіхи і невдачі, які сформували її персону та допомогли їй у саморозвитку.

Досліджуючи твір “Becoming”, ми прийшли до висновку, що концепт «ЖІНКА» є поняттям комплексним. Те, як ми звикли сприймати «жінку» через однойменний концепт, здебільшого проявляється через концептополе ЖІНОЧНІСТЬ. На противагу усталеній думці, сучасні реалії доводять, що жінка залишається жінкою, навіть коли вона виконує чоловічу роботу. Сама ж Мішель Обама є яскравим прикладом такого поєднання: у концепті «ЖІНКА», який ми досліджували, прослідковуються концептополя як ЖІНОЧНОСТІ, так і МУЖНОСТІ, а концепти Сильної жінки та Успішної жінки є центральними у когнітивній структурі мемуарного дискурсу М. Обама.

Поєднання властивостей двох концептів в одній особистості – сфера досліджень гендерної психології. У накових працях наголошується, що гендерна ідентичність індивіда визначається не стільки приналежністю до чоловічої чи жіночої статі, а соціальною статтю, яку особа обирає відповідно до власних характеристик та ролей. Існує мультиполярна модель ідентичності, де представники однієї статі можуть мати характеристики різних варіантів гендерної приналежності. Так, у представників обох статей можуть переважати елементи маскулінності чи жіночності, або ці характеристики перебувають у гармонії і взаємодоповненні [32]. Успішне поєднання традиційно чоловічих та жіночих якостей позначається терміном «андрогін». Психологиня С. Бем спромоглася довести, що ЖІНОЧНІСТЬ та МУЖНІСТЬ – незалежні, але не протилежні характеристики [110]. Тому і в нашому дослідженні ми будемо керуватися принципами психології, аби прослідкувати, як риси поведінки СИЛЬНОЇ ЖІНКИ відтворюються в оригіналі та перекладі через концептуальні поля ЖІНОЧНІСТЬ та МУЖНІСЬ.

Перш за все, ми виокремимо якості, які включає в себе концепт ЖІНКА. На нашу думку, жінка має слабку та сильну сторону, кожна з яких має свої особливі ознаки.

«Сильна жінка» – це «господарка свого життя», у якої є улюблена справа та хобі, яке приносить задоволення. Вона веде здоровий спосіб життя, стежить за харчуванням, виглядає привабливо. Таку жінку зображують вродливою та доглянутою. Слід зазначити, що така жінка є «вільною», оскільки веде активний спосіб життя, заробляє собі на життя, не поспішає виходити заміж, подорожує, та, в цілому, відчуває себе вільною морально та матеріально.

Основними характеристиками образу сильної жінки є моральна та матеріальна незалежність, фізичне та психологічне здоров'я, успішна кар'єра та особисте життя, активність, привабливість, охайність. Аналіз концептів, що відносяться до концептополя ЖІНОЧНІСТЬ, представлено у додатку Д.

Аби провести паралель між поняттями «жіночність»-«мужність», звертаємось до Сучасної енциклопедії України, де сказано, що мужність – риса характеру, яка проявляється у сміливості, наполегливості, рішучості та витримці. У сучасному суспільстві мужність прирівнюють до моральної стійкості, здатності відстоювати власні моральні переконання. Мужність – якість, якою володіє мудра та смілива людина; така особистість тверезо оцінює ситуацію, керується розумом, а не страхом чи сумнівами. Поняттям, протилежним до мужності, є малодушність [106]. Як видно із прикладу, концепти «жіночність» та «мужність» не є антонімічними, оскільки вони є складовими різних концептуальних полів. Тому, ми можемо заявляти, що з концептуальної точки зору, М. Обама наділена цими двома рисами (рис. 4).

«Сильна жінка», якій властива мужність, будує кар'єру та у будь-якій справі має успіх. Крім того, «сильна жінка» – це бізнесвумен (ділова жінка). Вона досягає висот власними силами, завдяки своєму таланту та бажанню. Концепти, що розкладаються з позиції концептополя МУЖНІСТЬ, представлені у додатку Е.

Почнемо із дослідження відтворення концептополя ЖІНОЧНІСТЬ. Концепт **СИЛЬНА ЖІНКА – ВИГЛЯДАЄ ПРИВАБЛИВО** (24%) має стати еталоном стилю у суспільстві (див. Дод. Д).

“Riding downtown for the piano recital, I sat in the backseat of the Buick wearing a nice dress and patent leather shoes, my hair in pigtails, experiencing the first cold sweat of my life” [95, с. 30]. Ще з самого дитинства М. Обама мала особистий стиль у

вбранні, який розвила будучи дівчинкою. У прикладі вказується на те, що їй подобається виглядати привабливо.

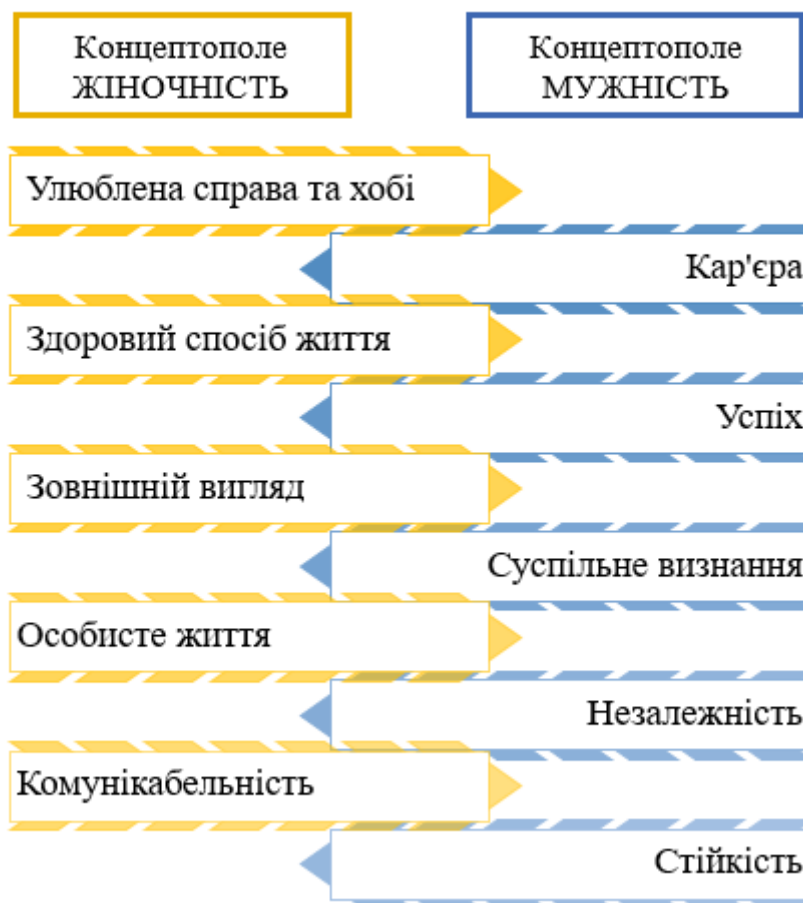

Рис. 4. Вербалізація концепту СИЛЬНА ЖІНКА через концепти ЖІНОЧНІСТЬ та МУЖНІСТЬ

Однак у перекладі неймовірні відчуття від вишуканого одягу дещо спростовуються та викладаються як опис звичайної дівчинки: *«Коли ми їхали до центру міста на фортепіанний концерт, я сиділа в нашому б'юїку ззаду, в ошатній сукенці й лакованих черевичках, волосся було заплетене в коси. Вперше в житті відчула на собі холодний піт»*. [94, с. 27].

Цікавим також видається уривок, де Мішель із захопленням спостерігає за дорослими: *“Through the window, I watched men and women in smart outfits – in suits and skirts and clicking heels – carrying their coffee to work with a bustle of self-importance. ...I did like how determined they looked”* [95, с.65]. Авторка влучно підбрала слова для

опису свого ставлення до тих ділових людей, які проходили повз, поспішаючи на роботу – *smart, determined, self-importance* – в кінці підкреслюючи, що їй подобався їх вигляд. Помітно, що в неї було бажання також стати однією з них.

В перекладі: «Крізь вікно я спостерігала за елегантно одягненими жінками, які цокали високими підборами в своїх ділових костюмах зі спідницями, з паперовими келишками кави. Вони, такі поважні й сповнені почуття власної гідності, поспішали на роботу. ...мені подобався їхній вигляд» [94, с.76]. Даний уривок українською є неповним еквівалентом оригіналу. Авторка зазначає, що спостерігала як за жінками, так і за чоловіками, а перекладач дещо обмежив відповідник згадкою тільки про жінок, можливо, з метою наголосити, що саме спостерігання юної Мішель за успішними діловими жінками поставили старт у становленні її як особистості та як жінки.

СИЛЬНА ЖІНКА має УЛЮБЛЕНУ СПРАВУ ТА ХОБІ – 15% (див. Дод. Д). Як і попередні концепти, цей розкриває усі грані особистості жінки: побут не обмежується кар'єрою та відносинами із оточуючими. Захоплення є важливою умовою для формування сильної особистості, яка є обізнаною, та має особисту зацікавленість:

“It turned out I liked the piano. Sitting at it felt natural, like something I was meant to do” [95, с. 24]. Гра на піаніно показує творчий потенціал жінки та її бажання навчатись чомусь новому, навіть незнайомому. Крім того, гра на піаніно потребує уваги та тривалого навчання, що вказує на терплячість М. Обами та бажання освоїти нову навичку бездоганно. У перекладі також підкреслюється творчість та здібність сильної жінки: «Виявилось, що гра на піаніно мені подобається. **Я доволі природно почувалася за інструментом, ніби для цього створена**». [94, с. 20]. У прикладі вказується, що вона «доволі природно почувалась за інструментом», тобто для неї це було тим завданням, яке подобалось та яке вона прагнула розвивати та вдосконалювати.

Наполегливість простежується також у наступному прикладі: *“At home, I continued to work on my own progress as a musician. Sitting at Robbie’s upright piano, I was quick to pick up the scales – that osmosis thing was real – and I threw myself into*

filling out the sight-reading work sheets she gave me. I had to do my practicing downstairs on hers, waiting until nobody else was having a lesson” [95, с. 26]. Бажаючи досягти поставленої мети навіть в улюбленному занятті не заважає сильній жінці *“continue to work on my own progress”* у дома та у вільний час. У перекладі також простежується вольовий характер та жага до знань: *«Удома я й далі навчалася музики. За піаніно Роббі швидко засвоювала уроки, музика й справді звучала в мені, тож я кинулася заповнювати музичний зошит, який вона дала. У нас не було власного піаніно, тому я мусила виконувати вправи на її інструменті в перервах між заняттями інших дітей»* [94, с. 22]. З прикладу видно, що відсутність музичного інструменту не зупиняє сильну жінку отримати свого та домогтися успіху, тому вона *«виконує вправи на інструменті в перервах між заняттями інших дітей»*. Перекладач використовує дієслово *«кинулась»* для опису бажання М. Обами навчатись та підкреслити її вольові якості.

Концепт **СИЛЬНА ЖІНКА веде ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ** із значенням 12% (див. Дод. Д). Мішель – особа медійна, впродовж десятиліття, а то і більше, вона постійно виступає перед публікою, тому популяризація здорового способу життя набула нового поштовху:

“Slowly, I was becoming more outward and social, more willing to open myself up to the messes of the wider world. My natural resistance to chaos and spontaneity had been worn down somewhat through all the hours I’d spent trailing my father through his precinct visits, plus all the other weekend outings we made” [95, с. 49]. Починаючи ще з дитинства М. Обама не забувала бути дитиною, яка бігає та проводить час на дворі, підкреслюючи важливість цього.

У перекладі активність жінки підкреслена доповненням *«бігала із сусідськими дітьми»*: *«Я поволі соціалізувалася, поки стала більш готовою відкритися назустріч випробуванням зовнішнього світу. Мій природний спротив хаосу й непередбачуваності згасав у ті довгі години, коли я спостерігала за батьком під час його візитів до виборців дільниці, а також після безлічі вікендів»* [94, с. 47]. Тобто перекладач хоче звернути увагу на те, що Мішель Обама була звичайною активною дівчинкою, яка також не забувала про розваги, які включали активні рухи.

Звичка до руху ще у дитинстві вплинула та подальше життя сильної жінки, яка згодом почала цікавитись також корисними продуктами: *“Several afternoons a week, after public elementary school let out, I fed them healthy snacks and ran around with them on the lawn. If they had homework, we worked on it together”* [95, с. 91]. Підкреслюється також словосполучення *“healthy snacks”*, оскільки жінка розуміла користь такої їжі для здоров’я дітей.

У перекладі ми також бачимо наголошення на корисному харчуванні: *«Кілька разів на тиждень, по обіді, після закінчення занять в муніципальній початковій школі, я годувала їх корисними продуктами й бігала з ними газоном»* [94, с. 98]. За рахунок генералізації *snacks – продукти* перекладач доносить українському читату більш прородний варіант, оскільки ми звикли до стандартних прийомів їжі, не акцентуючи увагу на перекусах. Зовсім протилежна харочва поведінка властива американцям, які полюбують *snacks*.

Будучи дорослою жінкою М. Обама розуміла важливість піклування власним здоров’ям та необхідність виділення часу для цього: *“Barack ran on the treadmill about an hour every day, trying to beat back his physical restlessness. I was working out every morning as well, often with Cornell, who’d been our trainer in Chicago and now lived part-time in Washington on our behalf, coming over at least a few times a week to push us with plyometrics and weights”* [95, с. 460]. Крім того, до тренувань вона також долучала свого чоловіка, що вказує на турботливе ставлення до членів родини та бажання привчити їх до здорового способу життя. Зазначається, що вона *“working out every morning as well”*, тобто не тільки заохочувала, але і робила тренування з іншими показуючи цим приклад для наслідування.

«Барак приблизно годину щодня тренувався на біговій доріжці, намагаючись у такий спосіб задовольнити бажання рухатися. Я також щоранку заходила до спортзалу, нерідко разом із Корнеллом, нашим тренером із Чикаго, який тепер заради нас вчащав до Вашингтона – принаймні по кілька разів на тиждень, аби стежити за нашими пліометрикою та вагою» [94, с. 360]. Крім того, вони мали тренера, який мусив стежити за ними та їх показниками, що підсилювало результат та досягнення.

Захоплення здоровим життям привело пані Обаму до вирощування саду, яке переросло у захоплення та хобі: *“For me, it was a gratifying sight – a miniature Eden in progress, made up of spiraling young tendrils and half-grown shoots, carrot and onion stalks just beginning to rise, the patches of spinach dense and green, with bright red and yellow flowers blooming around the edges. **We were growing food**”* [94, с. 461]. Саджання овочів та фруктів вказувало на бажання вживати органічні продукти, що також бути частиною програми по підтримці та покращенню здоров'я.

При перекладі перекладач додає прикметник «здорова їжа» вказуючи на прагнення жінки: *«На той час це були ряди молодих вусиків – стебелець морки й цибулі, що ледь виткнулися з землі, щільних зелених купок шпинату і молодих ягідних кущиків, що почали викидати ніжні пагони **Грядки ми обсадили квітами, на яких уже розкривалися червоні та жовті пуп'янки. Тут ми вирощували здорову їжу**»* [94, с. 362].

Захоплення здоровим харчування переросло у рух за здоровий спосіб життя, який почала розвивати та втілювати пані Обама: *“I was neither the first nor the only person to be drawn to these issues. Across America, **a nascent healthy food movement was gaining strength**”* [95, с. 464]. Стверджується також, що рух *“gaining strength”*, тобто набував сили, оскільки у жінки є вольовий характер і вона завжди прагне отримувати бажаних результатів та доводити почату справу до кінця.

Перекладач знову підкреслює, що рух, який набирає силу, має відношення саме до «здорового харчування»: *«Я не перша й не єдина зацікавлена вирішенням цієї проблеми особа. **В Америці зароджувався рух за здорове харчування**»* [94, с. 365].

Проблема ожиріння також виходить на перший план, тому М. Обама переносить своє зацікавлення і на політику, де шукає підтримку з боку політичних діячів: *“At the time Barack took office, nearly a third of American children were **overweight or obese**. Over the previous three decades, rates of childhood obesity had tripled. Kids were being diagnosed with high blood pressure and type 2 diabetes at record rates. **Even military leaders were reporting that obesity was one of the most common disqualifiers for service**”* [95, с. 463].

Підкреслюється масштабність проблеми та можливі наслідки для суспільства, що відтворюється також у перекладі: *«На час вступу Барака на посаду близько третини американських дітей страждали через надмірну вагу чи ожиріння. Упродовж трьох останніх десятиліть число випадків дитячого ожиріння потроїлося. У дуже багатьох дітей діагностували підвищення артеріального тиску й діабет другого типу. Навіть військове керівництво стверджувало, що ожиріння стало одним із найпоширеніших приводів для звільнення зі служби»* [94, с. 364]. Важливість здорового способу життя вказується як одна із можливих причин звільнення зі служби.

Концепт **СИЛЬНА ЖІНКА** має **ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ** передбачає жінку у складі монолітного організму «сім'я» – 20% (див. Дод. Д). Стосунки чи то з батьками, чи з чоловіком ніколи не відходили на другорядний план. У певні етапи життя, про які не могла не згадати Мішель, саме особисте життя стає пріоритетом для жінки.

Гарним прикладом можна назвати період зародження стосунків Барака та Мішель:

*“As soon as I allowed myself to feel anything for Barack, **the feelings came rushing** – a toppling blast of lust, gratitude, fulfillment, wonder. Any worries I'd been harboring about my life and career and even about Barack himself seemed to fall away with that first kiss, replaced by a driving need to know him better, to explore and experience everything about him as fast as I could”* [95, с.117]. Ментальний зв'язок закоханих став неймовірним поштовхом для розвитку двох особистостей як пари. Вони не були ідеальними по одинці, але стали кращими разом.

М.Гоцацук передав цей уривок таким чином: *«Щойно я дозволила собі бодай якісь почуття до Барака, вони відразу ринули потужною хвилею – то був раптовий вибух сексуальності впереміш із подивом, задоволенням і повагою. Все, що досі хвилювало мене, все, чим я в своєму житті та кар'єрі переймалася, навіть те, що стосувалося самого Барака, ніби відпало після першого поцілунку, й на зміну всьому прийшло бажання пізнати його ближче, зрозуміти, пережити все близьке йому, і якомога швидше»* [94, с. 128]. За рахунок адаптації *“the feelings came rushing”* – «вони відразу ринули потужною хвилею» фраза набула тієї семантичної забарвленості, яку і

хотіла донести авторка. Перекладач вирішив замінити лексему “*lust*” на більш нейтральну одинцю «*сексуальність*».

Також варто наголосити і про силу слова: **СИЛЬНА ЖІНКА – КОМУНІКАБЕЛЬНА**. Цей концепт має значення 29% (див. Дод. Д).

“*I liked school right away. I made friends in my class, drawn to the kids who, like me, seemed eager to be there*” [95, с. 24]. М. Обама ще з самого дитинства обожнювала товаришувати з іншими, що було проявом її комунікабельності.

Український переклад виглядає наступним чином: «*Мені там подобалося, і я швидко завела друзів, так само закоханих в школу, як я*» [94, с. 25]. Перекладач об’єднує речення, використовує додавання “*made friends in my class*” – «*я швидко завела друзів*». Крім того, вживається також перестановка слів у реченні та узагальнення з вилученням “*drawn to the kids who, like me, seemed eager to be there*” – «*так само закоханих в школу, як я*».

Прагнення отримати результату сприяє тому, що жінка не боїться настояти на своєму та домовитись з іншими: “*The next morning in class, I asked for a do-over. When Mrs. Burroughs said no, cheerily adding that we kindergartners had other things to get to, I demanded it*” [95, с. 34].

Так зобразив цю фразу перекладач: «*Наступного ранку я прийшла й попросила повторити цю вправу. Місіс Берроуз мені відмовила та ввічливо додала, що в дитячому садку є ще чимало інших справ. Я почала вимагати*» [94, с. 31]. Перекладач опускає слово «*class*», оскільки місцезнаходження дівчинки зрозуміло із контексту, використовує описовий переклад іменника “*a do-over*” – «*повторити цю вправу*». Опускається відносний займенник “*when*” та конкретизується словосполучення “*said no*” – «*відмовила*». Перекладач використовує заміну іменників “*kindergartners*”, що позначає «*тих, хто перебуває у дитячому садку*» на «*дитячий садок*», що позначає будівлю. Також використано смисловий розвиток “*to get to*” – «*ще чимало інших справ*» та додавання “*I demanded it*” – «*Я почала вимагати*».

У дитинстві М. Обама створювала свої лялькові історії, які допомагали їй розвивати комунікабельність та креативність: “*At home, I lived in a world of high drama*

and intrigue, immersing myself in a ever-evolving soap opera of dolls. There were births, feuds, and betrayals” [95, с. 34].

У перекладі українською речення звучить наступним чином: «Удома я жила в атмосфері високої драми та інтриг, з головою поринаючи в багатосерійну лялькову мильну оперу. У мене народжувалися діти, з’являлися вороги, мене зраджували» [94, с. 31]. Перекладач використовує конкретизацію “*immersing myself in a ever-evolving soap opera of dolls*” – «з головою поринаючи в багатосерійну лялькову мильну оперу», додавання “*There were births*” - «У мене народжувалися», а також поділ речення на дві частини з метою спрощення сприйняття для реципієнта.

Характер сильної жінки проявляється також в тому, що вона здатна постояти за себе та відстояти свою думку та точку зору: “*The next time DeeDee made one of her remarks, I lunged for her, summoning everything my dad had taught me about how to throw a punch. The two of us fell to the ground, fists flailing and legs thrashing, every kid in Euclid Parkway instantly clustered in a tight knot around us, their hollers fueled by excitement and grade school bloodlust*” [95, с. 38].

Перекладач відтворює зміст цитати таким чином: «Наступного разу, коли Діді знову **сказала щось брудке** на мою адресу, я кинулася на неї та вдарила, як навчив колись тато. Ми обидві впали, розмахуючи кулаками та штурхаючи одна одну ногами. Всі діти з Парквей миттю з’юрмилися навколо нас. Кровожерливі молодші школярі завзято під’юджували до бійки» [94, с. 36]. Вживається конкретизація значення “*made one of her remarks*” – «сказала щось брудке», та додавання «на мою адресу». Перекладач також використовує смисловий розвиток додаючи дієслово «вдарила», а також опускає фразу “*summoning everything my dad had taught me*” та вживає «як навчив колись тато». Узагальнюється значення фрази “*tight knot around us*” та вживається «з’юрмилися навколо нас».

Переборюючи страх комунікації, юна Мішель здобула особисту впевненість та розвинула особисті навички: “*With each little accomplishment, with every high school screwup I managed to avoid, my doubts slowly took leave. I liked most of my teachers. I wasn’t afraid to raise my hand in class*” [95, с. 70].

У перекладі речення звучить наступним чином: «Після кожного бодай найменшого здобутку, щоразу, коли мені вдавалося уникнути неприємностей, мої сумніви потроху розвіювалися. Мені подобалася переважна більшість учителів. Я не боялася піднімати руку на уроках» [94, с. 73]. Перекладач вживає перестановку слів у реченні, узагальнює фразу “with every high school screwup” та перекладає її як «неприємностей». Додає лексему «переважна»: “I liked most of my teachers” – «переважна більшість учителів». Слід підкреслити, що тільки сміливі діти, які готові до уроку та є старанними, комунікабельними не бояться піднімати руку у класі, що є показником сильної особистості.

Іншою особливістю зацікавленості жінок у особистій кар’єрі є бажання спілкуватися з жінками свого кола, які також покладають своє життя задля життєвих перспектив та особистого зростання: “But motherhood had also brought with it a set of wonderful friendships. I’d managed to connect with a group of professional women and form a kind of chatty, hands-on social cluster. Most of us were deep into our thirties and working in all sorts of careers, from banking and government to nonprofits” [95, с. 203]. Поняття дружби є важливим для жінок, особливо у плані кар’єри. Тому, Мішель долучається до кола жінок-кар’єристок, до класу яких вона належить.

У перекладі також підкреслюється сильна сторона жінки: «Материнство подарувало мені й чимало добрих подруг. **Вдалося познайомитись із групою жінок-кар’єристок та сформувати своєрідний соціальний кластер для спілкування. Більшості з нас було вже далеко за тридцять, і працювали ми в усіх можливих сферах зайнятості від банківської справи та державного управління й до неприбуткових організацій**» [94, с. 226]. З перекладу видно, що перекладач вживає таке дієслово як «вдалося», що підкреслює спроможність жінки досягнути результатів. Слід звернути увагу на те, що сильна жінка не боїться «працювати... в усіх можливих сферах зайнятості» та пратися за будь-яку роботу з метою отримання бажаного.

Таким чином, вищезгадані концепти хобі, здорового способу життя, охайного зовнішнього вигляду, наявності особистого життя та риси комунікабельності є складовими концептополя ЖІНОЧНІСЬ. Найбільш вагомим концептом, з огляду на

проаналізовані приклад, виявився концепт комунікабельності. Сильна жінка, якою сміливо можна назвати Мішель Обаму, проявляла бажання спілкуватися не лише протягом своєї «посади» першої леді США, а й на роботі, в особистих справах. Широке коло знайомих відкривають нові можливості для розвитку. Інший концепт, що вирізняє сильну та успішну жінку, – концепт зовнішності. Охайний, стриманий вигляд привертає увагу, так само як і юну Мішель привертала люди в ділових костюмах. Поруч із цим, слід вказати на концепт здорового способу життя, якого Мішель дотримувалася із підліткового віку. Не дарма кажуть: «У здоровому тілі – здоровий дух». Раціональне харчування, регулярне тренування тримають не лише у тонусі тіло, а й допомагають відволіктись від рутинних обов'язків. Також сильній жінці притаманні відносини із чоловіками та особистим життям. Хоча цей концепт і вагомий, він, здебільшого, розкривається широкому загалу лише при бажанні самої жінки. Це той інтимний момент, яким хочеться насолоджуватися в тихому родинному колі: з батьками, дітьми, другою половинкою, найближчими родичами та друзями. На увагу також заслуговують концепт хобі. Не зважаючи на щільний графік, жінка повинна мати улюблену справу, аби відпочити та набратися наснаги перед черговим випробуванням.

Перекладацький аналіз концептополя ЖІНОЧНІСТЬ був здійснений з урахуванням картини світу американців та українців. Ураховуючи культурні та мовні особливості, перекладач змінив вектор орієнтації з прогресивного американського читача (як і задумувалося авторкою) до зацікавленого українського споживача. Загалом, перераховані концепти були відтворені максимально точно, беручи до уваги навіть різницю культур; інформація передана достовірно та повністю, за винятком декількох випадків вилучення лексичних одиниць або їх заміною, уся емоційна забарвленість тексту була збережена.

3.2 Відтворення концепту СИЛЬНА ЖІНКА в українському перекладі через концептополе МУЖНОСТЬ

Мемуари Мішель Обама “*Becoming*” сповнені досвіду різних життєвих ситуацій, з якими місис Обама довелося мати справу. Образ сильної жінки, який вона створила, неможливий без рис МУЖНОСТІ: схильності доводити справу до кінця, не боятися труднощів, які ми досліджували з позиції однойменного концептополя.

Концепт **СИЛЬНА ЖІНКА – КАР’ЄРИСТКА ТА БІЗНЕСВУМЕН** має питому вагу 27%, що є одним із найвищих показників у творі (див. Дод. Е). Сильна ЖІНКА є КАР’ЄРИСТКА ТА БІЗНЕСВУМЕН, тому важливою є кар’єра та професійне зростання, яке виходить на перший план та відмежовує зацікавленість у особистому житті від професійних планів.

У творі ми можемо простежити зацікавленість у кар’єрі М. Обама, оскільки від самого початку вона була націленою досягти високих результатів:

“I, too, was in the midst of a transition. I’d taken a new job, surprising myself somewhat by deciding to leave Public Allies, the organization I’d put together and grown with such care. For three years, I’d given myself to it with zeal, taking responsibility for the largest and the smallest of operational tasks, right down to restocking paper in the photocopier” [95, с. 188]. З прикладу видно, що Мішель прагне отримати «нову роботу» та «брати на себе відповідальність». Використовуючи фразу *“...taking responsibility for the largest and the smallest of operational tasks”* ми розуміємо, що вона не боїться труднощів та завдань, які їй доводиться виконувати, що створює враження сильної сторони особистості.

У перекладі *«Я також переживала перехідний період у своїй кар’єрі. Заступила на нову роботу. Сама з себе дивувалася, коли вирішила залишити Public Allies, організацію, яку будувала й росла з такою палкою турботою. Я з ентузіазмом віддала цій справі три роки свого життя, відповідально ставилася до виконання як великих, так і дрібних завдань, навіть коли йшлося про закладання паперу до копіювального апарата»* [94, с. 210] також простежується сильна сторона жінки, яка *«переживала перехідний період кар’єри»*, але вистояла та

«з ентузіазмом віддала цій справі три роки свого життя». Жінка не просто почала нову роботу, але і присвятила себе їй з метою досягнення найвищих результатів.

Крім того, кар'єрним планам жінки не може зашкодити навіть народження дитини:

“Several months after Malia was born, I'd returned to work at the University of Chicago. I negotiated to come back only half-time, figuring this would be a win-win sort of arrangement – that I could now be both career woman and perfect mother” [95, с. 195].

Сильну сторону жінки також показує бажання бути не лише матір'ю, але і самостійною особою, яка ні від кого не залежить, тому підкреслюється, що вона може бути *“both career woman and perfect mother”*. У перекладі також зберігається образ сильної кар'єристки *«За кілька місяців по народженні Малії я повернулася до роботи в Чиказькому університеті. Обговорювала можливість повернення на півставки, вважала це ідеальним варіантом – водночас робила би кар'єру, й залишалася ідеальною матір'ю* [94, с. 217]. Однак, у перекладі лексему *“perfect”* передали як *«ідеальна матір»*, тобто навмисно прагнути показати бажання жінки бути досконалою. Слід також підкреслити розуміння того, що жінка також є матір'ю та зобов'язана піклуватись про дитину, тому розглядається можливість працювати *«на півставки»*.

Важливість кар'єри стоїть на вищому місці навіть від статусу жінки, який вона посідає:

“I was a senator's wife, but beyond that, and more important, I had a career that mattered to me. Back in the spring, I'd been promoted to become a vice president at the University of Chicago Medical Center” [95, с. 224]. Незважаючи на те, що Мішель Обама на момент початку свого шлюбу була *“senator's wife”*, важливішим для неї все рівно була власна кар'єра. Вона відчувала, що може власними зусиллями досягти висот, не залишаючись у тіні чоловіка. Тому вживається вища форма порівняння прикметників *“more important”* з метою підсилити важливість кар'єри для жінки. У перекладі також підкреслено перевагу кар'єри над статусом: *«Я була дружиною сенатора, але крім цього, – що більш важливо, – зробила кар'єру, яка багато для мене важила. Навесні я отримала підвищення до посади віце-президента*

медичного центру при Чиказькому університеті» [94, с. 250]. Описуючи своє життя, Мішель Обама робить акцент та тому, що вона «отримала підвищення до посади віце-президента медичного центру», а не на тому, що вона «дружина сенатора», що є значно вищою посадою та статусом. Тобто, особисте кар'єрне зростання для сильної жінки є важливішим.

Концепт **СИЛЬНА ЖІНКА є УСПІШНОЮ** найчастіше зустрічається у мемуарах “*Becoming*” (див. Дод. Е). Це й не дивно, оскільки справді сильна жінка докладє максимум зусиль задля досягнення висот не тільки в кар'єрному зростанні, а і в родинному колі:

“I slept in a bed that was made up with Italian linens. Our meals were cooked by a team of world-class chefs and delivered by professionals more highly trained than those at any five-star restaurant or hotel. Secret Service agents, with their earpieces and guns and deliberately flat expressions, stood outside our doors, doing their best to stay out of our family’s private life” [95, с. 15]. Успішна жінка відчуває свій статус, який переважно проявляється у достатку.

Речення перекладено наступним чином: *«Я спала в ліжку з італійською білизною. Страви для нас готували шеф-кухарі світового рівня, значно вищої кваліфікації, ніж персонал п'ятизіркових ресторанів чи готелів. Агенти секретної служби зі своїми навушниками, зброєю та завжди нейтральним виразом обличчя постійно стояли за нашими дверима, намагаючись при цьому не втручатись у приватне життя нашої сім'ї» [94, с. 10].* Перекладач узагальнив значення виразу “*flat expression*” – «нейтральний вираз» та використав додавання “*doing their best to stay out of our family’s private life*” – «намагаючись при цьому не втручатись у приватне життя нашої сім'ї».

Успішність жінки проявляється також у бажанні навчатись з самого дитинства та отримувати нові знання:

“I was just a kid, a girl with Barbies and blocks, with two parents and an older brother who slept each night with his head about three feet from mine. My family was my world, the center of everything. My mother taught me how to read early, walking me to the public library, sitting with me as I sounded out words on a page” [95, с. 20]. Слід підкреслити,

що навички здобуті в дитинстві відіграють важливу роль для майбутніх вдосконалень.

Переклад звучить наступним чином: *«Я була ще дитиною, бавилася з Бабі й кубиками. У мене були батьки та старший брат, і коли ми спали, його голова лежала на подушці за метр від моєї. Сім'я була моїм світом, центром усіх речей та подій. Мама змалечку навчила мене читати, водила до громадської бібліотеки, сиділа поряд, коли я вимовляла слова, прочитані на сторінках»* [94, с. 15]. Перекладач використовує буквальный переклад фраз, інколи вживаючи узагальнення *“sitting with me”* – *«сиділа поряд»*.

Навчаючись М. Обама отримувала задоволення, оскільки їй подобалось відчувати себе успішною жінкою:

“To me, there was magic in the learning. I got a buzzy sort of satisfaction from it. For one thing, I'd picked up on the simple, encouraging correlation between how long I practiced and how much I achieved” [95, с. 26].

У перекладі також зберігається прагнення стати успішною: *«Я вловила магію цього навчання. Хвилювалася й отримувала щемке задоволення. Перш за все помітила простий і важливий зв'язок між тривалістю навчання та його результатом»* [94, с. 22]. Перекладач конкретизує значення вказуючи на те, що саме для М. Обама навчання було магією *“there was magic in the learning”* – *«я вловила магію цього навчання»*. Крім того, при описі почуттів використовується додавання та вилучення *“a buzzy sort of satisfaction”* – *«щемке задоволення»*.

Прагнення бути успішною та завжди першою проявляється і у наступних прикладах:

“I started kindergarten at Bryn Mawr Elementary School in the fall of 1969, showing up with the twin advantages of knowing in advance how to read basic words and having a well-liked second-grade brother ahead of me” [95, с. 32]. Описуючи шкільні роки М. Обама зазначає також ті переваги, які робили її успішною. У перекладі речення звучить наступним чином:

«Восени 1969 року я пішла до дитячого садка при початковій школі Bryn Mawr. У мене вже було дві переваги – володіла базовими навичками читання й мала

улюбленого брата, який навчався в другому класі» [94, с. 29]. При перекладі використовуються перестановки слів у реченні, додавання “*knowing in advance*” – «володіла базовими навичками», вилучення “*a well-liked second-grade brother ahead of me*” – «улюбленого брата, який навчався у другому класі», опускаючи той факт, що він навчався у класі на рік старшому від неї.

Необхідність успіху проявлялась також у потребі бути кращою у навчанні, що стало важливим аспектом успіху для М. Обама: “*The embarrassment felt like a weight, like something I’d never shake off, even though I knew my parents wouldn’t care whether I’d read every card correctly. I just wanted to achieve. Or maybe I didn’t want to be dismissed as incapable of achieving*” [95, с. 32]. У перекладі речення звучить наступним чином:

«Хоча я усвідомлювала, що моїм батькам байдуже, чи всі слова я правильно прочитала. Я лише хотіла виконати вправу. Або, принаймні, не хотіла вважатися неспроможною до цього» [94, с. 29]. Перекладач замінює дієслово “*to achieve*” та вживає конкретизацію «*виконати вправу*», вказуючи на бажання дівчинки домогтись успіху.

По завершенню своєї книги, Мішель підсумовує мудрую тезою, яка цілком характеризує авторку та її, вже сформовані, погляди на життя: “*It’s not about being perfect. It’s not about where you get yourself in the end. There’s power in allowing yourself to be known and heard, in owning your unique story, in using your authentic voice. And there’s grace in being willing to know and hear others. This, for me, is how we become*” [95, с.431]. Дієприкметники *known, heard*, прикметники *unique, authentic* чудово характеризують мету буття авторки. Вона акцентує увагу на реальних цінностях в житті та радить не зациклюватися на ідеальності та наслідках.

В перекладі дана теза виглядає наступним чином: «*Ідеться не про те, щоб стати ідеальними. Мова про визначення певної кінцевої точки. Є сила, що дає вам змогу стати відомими й почутими, сила, завдяки якій ви створюєте свою унікальну історію. Ідеться про силу вашого голосу. Нам дарована вища благодать – бажання пізнати інших, вислухати їх. Ось це і є для мене шляхом становлення»* [94, с.466].

Перекладач використовує заміну декількох словосполучень одним (*allowing yourself to be known and heard* – дає змогу).

Авторка мемуарів наголошує: *“I’m an ordinary person who found herself on an extraordinary journey”* [95, с.431]. Називаючи себе звичайною *ordinary*, вона ще раз підкреслює, що ніколи не ставила себе вище інших і завжди мислила приземлено і обережно. Антитеза, наявна у даному реченні *ordinary person – extraordinary journey* твердить про осмислення, наскільки різними деколи бувають «світи», в яких ми опиняємось. М. Гоцацюк переклав дане твердження так: *«Я звичайна людина, яка потрапила в незвичайну ситуацію»* [94, с.440]. Переклад є узагальненою версією англійського відповідника, це зроблено для більш природнього вигляду української версії.

Наступний концепт, вартий уваги – **СИЛЬНА ЖІНКА** має **СУСПІЛЬНЕ ВИЗНАННЯ** з показником 15% (див. Дод. Е). Особисті досягнення не матимуть ваги, поки оточуючі не дізнаються про них. Поки суспільство обговорює здобутки – жінка має стимул працювати далі. А якщо ці здобутки не лише значущі, а й корисні для певної групи людей, кращого годі і бажати. Сильна жінка слугує прикладом для інших, стає взірцем, який хочуть наслідувати:

“There had been so many times in my life when I’d found myself the only woman of color – or even the only woman, period – sitting at a conference table or attending a board meeting or mingling at one VIP gathering or another” [95, с. 487]. Сильна жінка відчуває свій статус у суспільстві та повагу з боку інших. Тому, у книзі М. Обама зазначає, що вона сиділа під час “VIP gathering”, тобто під час важливих зустрічей на яких збирались відомі люди, що мали суспільне визнання.

У перекладі також підкреслюється важливість її статусу: *«Я стільки разів потрапляла в ситуацію, коли виявлялася єдиною кольоровою жінкою – а інколи й взагалі єдиною жінкою, наприклад, коли сиділа за столом переговорів, була присутня на засіданні ради директорів чи спілкувалася з кимось із VIP-персон»* [94, с. 392]. Однак, в українській адаптації відсутнє відчуття високого положення жінки, оскільки перекладач більше приділяє уваги на те, що для неї переговори були

не досить приємними і вона «спілкувалась з кимось із VIP-персон», що опускає приналежність її до вищого становища ніж «VIP-персони».

Прагнення сильної жінки отримати повагу та пошану з боку оточуючих простежується і в наступному прикладі: *“If you’d had a head start at home, you were rewarded for it at school, deemed “bright” or “gifted,” which in turn only compounded your confidence. The advantages aggregated quickly”* [95, с. 33]. У реченні підкреслюється, що для підвищення самовпевненості необхідно бути *“bright”* та *“gifted”*, щоб отримати визнання у школі серед однолітків. У перекладі також зазначається необхідність бути «обдарованим»: **«Якщо ви заздалегідь підготовлені вдома, то у школі вас хвалитимуть, визначать як «яскраву» та «обдаровану» дитину, й це лише підсилюватиме вашу самовпевненість. Такі переваги швидко дають результат»** [94, с. 30]. Крім того, підкреслюється той факт, що отримання впевненості та визнання приносить «результат», оскільки жінка стає більш впевненою у собі.

Отримання суспільного визнання описано також бажаннями Мішель: *“I’d spent my young life seeking approval, dutifully collecting gold stars and avoiding messy social situations”* [95, с. 397]. У прикладі стверджується, що жінка завжди намагається отримати найвищі результати заради визнання *“seeking approval... collecting gold stars”*. В українському варіанті зустрічаємо цей уривок як **«Провела всю свою юність у спробах здобути визнання, регулярно збираючи золоті зірки та уникаючи непередбачуваних ситуацій у моєму соціумі»** [94, с. 290]. У перекладі використано словосполучення *«спроби здобути визнання»*, що підкреслює неодноразовість намагань жінки досягти бажаного.

Бажання бути найкращою закладено у природу сильної жінки та проявляється протягом життя: *“I was humbled and excited to be First Lady, but not for one second did I think I’d be sliding into some glamorous, easy role. Nobody who has the words “first” and “black” attached to them ever would. I stood at the foot of the mountain, knowing I’d need to climb my way into favour”* [95, с. 420]. Мішель Обама навіть через прагнення залишатись собою та бути «справжньою» перебуваючи у статусі *“First Lady”* мала

прагнення “*to climb my way into favor*”, тобто досягти вершити та отримати визнання суспільства.

Перекладач також підкреслює бажання жінки додаючи фразу «*до визнання*»: «*Я була схвильована й трохи ніяковіла через свій статус першої леді, але ні на мить не припустила, що мені належить зіграти легку й гламурну роль. Ця роль не дістанеться нікому з тих, кого можна описати як «перший» і «чорний». Я стояла лише біля підніжжя й мала сходити на гору, до визнання*» [94, с. 317]. Таким чином, чітко проявляється прагнення отримати славу та суспільне визнання, яке слугує винагородою за важку працю та є результатом становлення сильної особистості.

Чи не найбільш провокаційним є концепт **СИЛЬНА ЖІНКА – ВІЛЬНА**, що має значення 20% (див. Дод. Е). Свобода, про яку йде мова, виражається у можливості самостійно приймати рішення, відштовхуючись від власного бачення. Перед жінкою відкривається багато можливостей якщо вона має можливість вільного вибору.

“As the dogs loped off to explore the perimeter of the yard, I ate my toast in the dark, feeling alone in the best possible way. My mind wasn’t on the group of guards with guns sitting less than a hundred yards away at the custom-built command post inside our garage, or the fact that I still can’t walk down a street without a security detail” [95, с. 17]. У реченні вказується на незвичні відчуття М. Обами, яка відчуває свободу дій, але у той же час все ще відчуває себе під пильними поглядами інших.

У перекладі також звертається увага на тишу, яку відчуває жінка, коли стає вільною та незалежною та здатною робити свої рішення: «*Я сиділа на східцях веранди, насолоджувалася теплом полуденного сонця, промені падали на бруківку, мені під ноги. Здался почувся гавкіт. Мої собаки завмерли, прислухалися; здавалися спантеличеними.... Тиша в найкращому сенсі цього слова. Я не думала про групу охоронців зі зброєю, які сидять мені ніж за сто метрів на спеціально облаштованому пункті охорони. Не думала про те, що не можу вийти на вулицю без охорони. Не думала ні про нового, ні про колишнього президента*». [94, с. 12]. Будучи у статусі першої Леді вона була обмежена у пересуванні та вчиненні певних

дій і цього не вистачало жінці, яка прагнула бути сильною, тому свобода додає їй сили та волі без якої їй важко жити.

Концепт **ЖІНКА є СТІЙКА ТА ВИТРИВАЛА** у сучасному світі займає чільне місце. У нашому дослідженні цьому поняттю відведено 7% (див. Дод. Е).

Незважаючи на образи оточуючих та невдачі М. Обама змогла вистояти та показати свою стійкість.

I've smiled for photos with people who call my husband horrible names on national television, but still want a framed keepsake for their mantel. I've heard about the swampy parts of the internet that question everything about me, right down to whether I'm a woman or a man. A sitting U.S. congressman has made fun of my butt. I've been hurt. I've been furious. But mostly, I've tried to laugh this stuff off [95, с. 15]. У реченні підкреслено той факт, що, незважаючи на труднощі та образи, Мішель намагається сприймати все з посмішкою та боротися з негараздами.

Український переклад звучить наступним чином: «Я посміхалася, фотографуючись із людьми, які на загальнонаціональних телеканалах лаяли мого чоловіка жахливими словам, та все одно хотіли мати світлинку на згадку, щоби повісити в рамці поряд із каміном. Я чула про химерні сайти, на яких піддавали сумнівам будь-яку інформацію про мене; доходило навіть до такого: чи справді я жінка? Один із чинних конгресменів висміяв мої сідниці. Мені було боляче. Я гнівалася. Та все одно намагалася жартувати» [94, с. 9]. При перекладі підкреслюється грубість слів по відношенню до президента, якої немає в оригінальному творі. Таким чином, перекладач використовує конкретизацію значень, які використовуються як натяк у оригіналі «*call horrible names*» – «лаяти». Також використано вилучення “*I've tried to laugh this stuff off*” – «Та все одно намагалася жартувати».

Незважаючи на приниження та осуд, пані Обама намагається бути стійкою та показати, що вона достойна бути у статусі дружини президента: “*Since stepping reluctantly into public life, I've been held up as the most powerful woman in the world and taken down as an “angry black woman”* [95, с. 15]. Жінка відчуває себе сильною на

публіці та залишає позаду всю злість до тих, хто розпалює расову нерівність та провокує її до непродуманих рішень.

Український переклад речення звучить наступним чином: «Звідтоді, як я мимоволі вступила в публічне життя, мене вихваляли, називали наймогутнішою жінкою на планеті й водночас принижували як «злу чорну жінку» [94, с. 9]. Перекладач використовує додавання та заміну значень “*I’ve been held up as the most powerful woman in the world*” – «називали наймогутнішою жінкою на планеті».

Вияв стійкості, витривалості та бажання отримати своє проявлявся у М. Обами ще з самого дитинства: “*Nor was I chastened. I was the kind of kid who liked concrete answers to my questions, who liked to reason things out to some logical if exhausting end*” [95, с. 27]. Підкреслюється бажання отримати чіткості відповіді та домогтися розуміння навіть у тому, що здається складним.

Український варіант перекладу звучить наступним чином: «Але я не відступала. Я була з тих, хто бажає отримувати чіткі відповіді на свої запитання, збагнути логіку того, що відбувається. Вдалася чутливою до несправедливості, й особливо в тих випадках, коли мене збивали з обраного шляху» [94, с. 23]. Перекладач використовує вилучення “*I was the kind of kid*” – «Я була з тих», змінює займенники у реченні “*answers to my questions*” – «на свої запитання», конкретизацію “*liked to reason things out to some logical*” – «збагнути логіку того» та додавання “*if exhausting end*» – «збивали з обраного шляху”.

Роздуми на непросту тему расизму та гендерної упередженості почали з’являтися в авторки ще в студентські роки: “*Still, it was impossible to be a black kid at a mostly white school and not feel the shadow of affirmative action. You could almost read the scrutiny in the gaze of certain students and even some professors, as if they wanted to say, “I know why you’re here”*” [95, с.84]. Тут присутня вже антитеза *black kid – white school*. Насправді, такого типу «протистояння» зустрічаються впродовж всієї автобіографії. Авторка часто акцентує на цьому увагу і з цього можна зрозуміти, наскільки ця тема для неї важлива. Використовуючи метафору “*feel the shadow of affirmative action*”, а також умовну цитату “*I know why you’re here*”, Мішель звертає

увагу читача на те, що факт прийняття її до коледжу був радше для показання формальної підтримки рівності прав чорношкірих.

Українською ж уривок перекладений так: «Водночас, як чорношкіра дитина в переважно «білому» навчальному закладі, я не могла не відчувати бодай натяку на «позитивну» дискримінацію. Ці натяки можна було прочитати у пильних поглядах деяких студентів і навіть професорів, ніби вони хотіли сказати: «Я знаю, чому ти тут» [94, с.81].

Підкреслюючи свій соціальний статус та колір шкіри, Мішель висловлюється: “*I was female, black, and strong, which to certain people, maintaining a certain mindset, translated only to “angry.” It was another damaging cliché, one that’s been forever used to sweep minority women to the perimeter of every room, an unconscious signal not to listen to what we’ve got to say*” [95, с.295]. На цей раз авторка застосовує не антитезу, а синонімічно порівнює слова *female, black ma strong*.

Цьому уривку притаманна певна експресивність, оскільки Мішель часто була об’єктом дискримінації: «*Я жінка, чорношкіра й сильна, а це для деяких людей із певним світоглядом означає лише одне – «зла». Це було ще одне кривдне кліше, яке завжди використовувалося, аби відкинути жінок із меншин на маргінес, несвідомий сигнал: хоч би що ми намагалися сказати, слухати не варто*» [94, с.297].

Таким чином, слід відмітити, що образ «сильної жінки» направлений на жінку, якій рівною мірою властиві ЖІНОЧНІСТЬ та МУЖНІСТЬ. Концептополе МУЖНІСТЬ характеризується такими концептами як кар’єра та успіх. З поміж усіх виявлених концептів, вони є найбільш вагомими та найчастіше прослідковуються у тексті. Улюблена робота та досягання висот – те, до чого прагне ледь не кожна жінка. Сильній жінці властива і стійкість не лише перед незгодами, а й в усіх сферах життя. Концепт суспільного визнання йде в тандемі з попередніми. Якщо жінка досягає висот – її цінують, нею дорожать. Незалежність, яка проявляється за рахунок концепту бути вільною, важлива складова образу сильної жінки, яка сама приймає рішення.

Загалом, приземлена та щира розповідь колишньої першої леді дає нам змогу пережити усі ті емоції, які переживала вона сама на тернистому шляху до

саморозвитку та становлення її як жінки – сильної, мудрої та незламної, яка знає собі ціну та прагне справедливості у всьому: від особистих стосунків та гідного ставлення до самої себе до заплутаних політичних відносин та питання встановлення рівності між усіма людьми.

Переклад концептополя МУЖНІСТЬ здійснений з мінімальними смисловими втратами. Як і при вербалізації концептуального поля ЖІНОЧНІСТЬ, було застосовано вилучення певних лексичних одиниць, які, на думку перекладача, не несли важливого семантичного значення для читача. Окрім цього, за рахунок періодичного застосування узагальнення та конкретизації значення ми отримали остаточний текст.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження ми отримали наступні результати:

1. Ми з'ясували поняття мемуарного дискурсу та виявили, що мемуарами називають спогади про події минулого, учасником яких був оповідач, який описує своє сприйняття та враження та пише розповідь від першої особи. Проблема визначення жанру мемуарів є досі суперечливою. Проте, серед основних жанрових ознак мемуарів дослідники виділяють відображення зовнішнього світу, документальність, ретроспективність, суб'єктивність та меморіальність. До мемуарного дискурсу також відносять мемуари, мемуарні записки, літературний портрет, різні види автобіографії, листи, щоденники, подорожні нотатки тощо. Однією з модифікацій мемуарного жанру є літературна біографія, яка відображає особисте буття людини.

Відповідно, при перекладі мають враховуватися особливості мови перекладу, аби читач зміг відчувати усі нюанси в знайомій манері (порядок слів, переклад крилатих слів, тощо).

2. Визначивши специфіку когнітивної лінгвістики як науку про мову та свідомість людини, ми встановили, що вона займає особливе місце у науковій парадигмі. У рамках когнітивних підходів при поясненні розумових процесів визнається, що знання, які зберігають в пам'яті можуть впливати на процеси обробки інформації мозком. Тому важливою метою когнітивної науки є встановлення того, чим є процес мислення, який пов'язаний також з відтворенням спогадів, які описуються у літературних мемуарах.

3. Відповідно до досліджень лінгвістів та мовознавців, під поняттям «концепт» розуміють сукупність, яка поєднує значення та форму та є одиницею оперативної свідомості. Іншими словами, концепт поряд зі словом є базовою одиницею мови, основою мовної картини світу, та не тільки зберігає в собі інформацію або загальний традиційний зміст, а й є складною смисловою сутністю, сукупністю культурних, національних особливостей людської спільноти, їх традицій, звичаїв, виражених за допомогою мови. Концепти об'єднуються у концептуальні поля, тобто в асоціативні множини концептів, що відносяться до певних ділянок світу, відображених

свідомістю. Серед еволюції картини світу людини можна віднести такі етапи як: дитячий (немовля), дитячий, підлітковий, юнацький, ранньозрілий, середньо-зріло-віковий, пізньо-зріло-віковий. Концептуальне поле характеризується динамічністю, відкритістю і гнучкістю, воно відкрито для проникнення в нього нових елементів.

4. Виокремивши проблеми дослідження концептополя ЖІНКА ми виявили, що концепт «woman» виражений в двох аспектах: 1) жінка – це краса, привабливість і ніжність; 2) жінка – це незалежність або боротьба за неї. Відповідно до проаналізованих джерел інформації, було виділено 5 основних визначень поняття «жінка»: особа жіночої статі за зовнішніми ознаками, власниця конкретних, притаманних тільки їй якостей, віднесеність жінки до конкретної професії, соціальна роль жінки та особа жіночої статі. Основним критерієм для поняття “woman” є вік, та соціальний статус, тобто представники англомовної картини світу вважають, що жінка – це більш досвідчене створіння, а не молоде та «нерозумне». Проте, найважливішою характеристикою терміну “woman” є стать.

5. Ми виділили такі основні етапи дослідження концепту ЖІНКА в мемуарному дискурсі:

- формування теоретичної бази, під час якого відбулося ознайомлення з першотвором;
- створення вибірки на основі матеріалу дослідження, під час якого було обрано 100 прикладів, які демонструють концепт ЖІНКА;
- визначення особливостей відтворення концепту ЖІНКА. На цьому етапі ми визначили сам концепт, встановили семантичне ядро концепту, встановили смислову периферію, описали зміст концепту;
- встановлення способів перекладу цитат на позначення концепту ЖІНКА;
- кількісний підрахунок даних, встановлення відсоткового співвідношення частоти вживаності тих чи інших концептів;
- підбиття підсумків та оформлення результатів роботи.

6. При вивченні методів інтерпретації та способів інтерпретації передачі ідеалів та жіночого начала ми порівняли лексичні одиниці на позначення концепту ЖІНКА, які були виокремлені з тексту оригіналу та перекладу, простежили способи їх

перекладу та співпадіння з закладеною автором ідеєю та символічним значенням, тобто розглянули способи їх вербалізації у двох мовах. Серед застосованих методів ми виділили як загальнонаукові (спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція), так і лінгвістичні методи дослідження (метод кількісних підрахунків, суцільної вибірки, компонентний аналіз, описовий метод та порівняльно-перекладацький аналіз).

7. При дослідженні особливостей відтворення концепту СИЛЬНА ЖІНКА в українському перекладі через концептополе ЖІНОЧНІСТЬ, ми виявили, що у мемуарах Мішель Обама можна виділити такі концепти як: СИЛЬНА ЖІНКА має УЛЮБЛЕНУ СПРАВУ ТА ХОБІ (15%), СИЛЬНА ЖІНКА веде ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ (12%), СИЛЬНА ЖІНКА – ВИГЛЯДАЄ ПРИВАБЛИВО (24%), СИЛЬНА ЖІНКА має ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ (20%), та СИЛЬНА ЖІНКА – КОМУНІКАБЕЛЬНА (29%). З даної точки зору найчисельнішим є концепт комунікабельності, оскільки ділові та світські відносини допомагають підтримати необхідний імідж. Концептуальне поле ЖІНОЧНІСТЬ постає перед українським читачем у доступному форматі, відсутнє відчуття «чужого» тексту.

8. Аналіз вербалізації концепту «СИЛЬНА ЖІНКА» у перекладі українською мовою через концептополе МУЖНІСТЬ на прикладі мемуарів М. Обама, показав наявність таких концептів як СИЛЬНА ЖІНКА – КАР’ЄРИСТКА ТА БІЗНЕСВУМЕН (27%), СИЛЬНА ЖІНКА є УСПІШНОЮ (31%), СИЛЬНА ЖІНКА має СУСПІЛЬНЕ ВИЗНАННЯ (15%), СИЛЬНА ЖІНКА – ВІЛЬНА (20%), ЖІНКА є СТИЙКА ТА ВИТРИВАЛА (7%). Як бачимо, переважна більшість найбільш вагомих концептів проявляється за рахунок МУЖНОСТІ. Це не робить головну героїню грубою чи власною, а навпаки підтверджує її впливовість та заслужену високу позицію в соціумі. Серед усіх перерахованих концептів, що відносяться до концептуальних полів ЖІНОЧНОСТІ та МУЖНОСТІ, найчисельнішими є концептуальні поля успішності та кар’єри. Це пояснюється тим, що на перше місце СИЛЬНА ЖІНКА ставить особисте зростання, без якого неможливі усі інші аспекти жіночого начала. Особливими рисами образу сильної жінки є впевненість у собі, привабливість, фізична сила, любов до свободи, можливість робити вибір,

незалежність, не боязливість тощо. Вербалізація концепту МУЖНІСТЬ здійснена перекладачем відверто та гармонічно. Український читач з легкістю поринає в атмосферу твору та отримує ті емоції, які М. Обама заклала в першотвір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Наукові праці

1. Арутюнова Н.Д. «Полагать» и «видеть» (проблема смешанных пропозициональных установок) // Логический анализ языка. Проблемы интенциональных и прагматических контекстов: сб. ст. / АН СССР, Ин-т языкознания; отв. ред. Н.Д. Арутюнова. М: Наука, 1989. С. 7–30.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. — М.: Языки русской культуры, М., 1993, - 365 с.
3. Аскольдов С.А. Концепт и слово // Русская словесность: Антология / Под ред. В.Н.Нерознайка. — М.: Academia, 1997. - С. 267-279.
4. Бабушкин А.П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. - Воронеж, 1996, - 230 с.
5. Балатова С. С. Сучасне розуміння концепту / С. С. Балатова // Актуальні проблеми германської філології в Україні та Болонський процес : матеріали II міжнародної наукової конференції. – Чернівці : Книги – XXI, 2007. – С. 38–46.
6. Банникова С.В. Прецедентность как лингвокультурный феномен (на материале русских и английских текстов): автореф. дис. ... канд. филол. наук. Тамбов, 2004. 24 с.
7. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика: пер. с фр. / сост., общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова. М.: Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1989. 616 с.
8. Бахтин М. М. Автор и герой: к философским основам гуманитарных наук / М. М. Бахтин ; составитель и автор вступительной статьи С. Г. Бочаров ; примечания С. Г. Бочарова, С. С. Аверинцева. – СанктПетербург : Азбука, 2000. – 332, [4] с.
9. Белова А. Д. Вербальне відображення концептосфери етносу: сучасний стан вивчення проблеми / А. Д. Белова // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2001. – № 5. – С. 15–22.
10. Ванина В. В. Экзотизмы немецкого происхождения в русском языке XX в.: на материале словарей, художественных текстов и мемуаров: дисс. ... канд. филол. наук. Новосибирск, 2001. 228 с.

11. Веріго І. М. Літературні мемуари 20-30-х рр. ХХ століття. Принципи художньої організації матеріалу [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.02 / Веріго Інга Михайлівна ; Дніпропетров. нац. ун-т. – Дніпро, 2003. – 16 с
12. Виноградов В. А. Культурный концепт и его лингвистические составляющие: БЛИЗНЕЦЫ / В. А. Виноградов // Когнитивные исследования языка. Исследование познавательных процессов в языке : [сборник науч. трудов]. – Тамбов; М. : ТГУ им. Г. Р. Державина, 2009. – Вып. V – С. 9–21.
13. Воркачев, С. Г. Лингвокультурология, языковая личность: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С. Г. Воркачев // Филологические науки. — 2001. — №1.
14. Воробйова О. П. Концептологія в Україні : здобутки, проблеми, прорахунки / О. П. Воробйова // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – 2011. – Т.14, № 2. – С. 53–64.
15. Вязигина Н. В. Гендерные особенности мемуарного текста: автореф. дисс. канд. філол. наук. Кемерово, 2017. 24 с.
16. Гажа Т. П. Українська літературна мемуаристика другої половини ХХ століття: становлення об'єктного і суб'єктного типів [Текст] : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.01 / Гажа Тетяна Павлівна ; Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2006. – 19 с.
17. Грабченко А. І. Методи наукових досліджень: Навч. посібник / А. І. Грабченко, В. О. Федорович, Я. М. Гаращенко. – Х: НТУ "ХП", 2009. – 142 с.
18. Дмитренко А. А. Визначення поняття «мемуарні джерела» в радянській історіографії // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. 36. С. 305–308.
19. Дротянко Л. Г. Філософські проблеми мовознавства : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. Г. Дротянко. – К. : Навчальна книга, 2002. – 128 с.
20. Дугин А.Г. Социология воображения. Введение в структурную социологию. М.: Академический проект; Трикста, 2010. 562 с.
21. Єсипенко Н. Г. Профілювання лінгвокультурних концептів / Н. Г. Єсипенко // Наукові записки Національного університету „Острозька академія”. Серія

„Філологічна”. – Острог : Вид-во Національного університету „Острозька академія”, 2012. – Вип. 29. – С. 64–66.

22. Журавлева Е. А. Актуализация категории автора в текстах политических мемуаров (на материале мемуаров президентов США): автореф. дисс. ... канд. филол. наук. СПб., 2012. 26 с.

23. Зубакина Т. Н. Метафорическое моделирование историко-политического события (на материале мемуаров У. Черчилля «The Second World War»): автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Екатеринбург. 2014. 24 с.

24. Ивыгина А. А. Категория пространства и способы ее образной экспликации в текстовом поле Н. А. Дуровой (на материале мемуаров «Записки кавалерист-девицы»): автореф. дисс. канд. филол. наук. Елабуга, 2012. 24 с.

25. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) / Олена Марківна Кагановська. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2002. – 292 с.

26. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М.: Гнозис, 2004. 384 с.

27. Карасик В.И. Языковые ключи. М.: Гнозис, 2009. 405 с.

28. Ковалюк (Ярич) М. В. Статистичний аналіз лексичних засобів вираження концепту LANGUAGE в англomовному публіцистичному дискурсі / М. В. Ковалюк // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики : науковий журнал / редкол. В. І. Кушнерик та ін. – Чернівці : Видавничий дім „РОДОВІД”, 2016. – Вип. 11–12, Ч. 1.– С. 276–280.

29. Костюкова Т. А., Сайни С. Документальная проза: специфика жанров // Научные исследования: от теории к практике 2015. № 3 (4). С. 242–244.

30. Крижко О.А. Методологія наукового філологічного дослідження (мовознавчого) : навчальний посібник для магістрантів спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.01 Українська мова і література / О. А. Крижко – Бердянськ : БДПУ, 2018. – 293 с.

31. Кристева Ю. Обрані праці: Руйнування поетики. М, 2004.

32. Кубриченко Т.В. Ідентичність особистості у гендерному вимірі. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. С. 323-330.

33. Левицький В.В. Типи вибірок і типи шкал у лінгвістичних дослідженнях / В.В. Левицький // Науковий вісник Чернів. ун-ту. – Чернівці, 2004. – Вип. 206–207 : Германська філологія. – С. 43–54.

34. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка / Д.С.Лихачев // Русская словесность: Антология / Под ред. В.П.Нерознака.- М.: Academia, 1997.- С. 280-287.

35. Лотман Ю.М. Структура художественного текста // Лотман Ю.М. Об искусстве. - СПб.: Искусство - СПб, 1998. С. 14-285.

36. Мажарина Ю. Н. Мемуары как вид публицистического творчества // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Филология. Журналистика. 2011. № 2. С. 199–206.

37. Мартинюк А. П. Концепт із позиції інтегративної теорії мови / А. П. Мартинюк // Філологічні трактати. – 2009. – Том 1 (№2). – С. 101–107.

38. Мартинюк А.П. Перспективи дискурсивного напряму дослідження концептів / А.П. Мартинюк // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2009 (6). – № 837. – С. 14–18.

39. Маслюченко Г. О. Художні мемуари та автобіографічна повість в українській літературі 90-х років ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Г. О. Маслюченко ; Дніпропетр. нац. ун-т. – Дніпро, 2004. – 18 с.

40. Машнина Е. В. Мемуаристика как предмет научного исследования // Вопросы культурологии. 2008. № 10. С. 17–19.

41. Моисеенко Л. А. Речевое поведение авторов военных мемуаров и диагностирование их индивидуальных свойств (на материале немецкого языка): дисс. канд. филол. наук. Ростов-на-Дону, 2000. 165 с.

42. Наумова Т. С. Коммуникативное поведение Л. Н. Толстого (на материале эпистолярного наследия и мемуаров): автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Курск, 2009. 22 с.

43. Нахимова Е.А. Прецедентные имена как ментальное поле в политической коммуникации // Лингвистика. Бюллетень Уральского лингвистического общества. Екатеринбург: УрГПУ, 2004. Т. 14. С. 47–61.
44. Николукин А.Н. Литературная энциклопедия терминов и понятий.- М.: Интелвак, 2001. — 1600 с.
45. Нуркова В.В. Свершенное продолжается: Психология личности. М.: Изд-во УРАО, 2000. 315 с.
46. Орлова Н. А. Речевой жанр «мемуары» и его реализация в текстах носителей разных типов речевой культуры: автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Омск, 2004. 24 с.
47. Пирмагомедова Р. К. Эмоционально-экспрессивная лексика в политической публицистике (на материале мемуарной книги Н. С. Леонова «Лихолетье»): автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Махачкала, 2005. 20 с.
48. Полюжин М. М. Концептуальна система як базове поняття когнітивної семантики й теорії мовної особистості / М. М. Полюжин // Проблеми романо-германської філології : зб. наук. праць. – Ужгород : Ліра, 2005. – С. 5–19.
49. Полюжин М. М. Типологія й аналіз концептів / М. М. Полюжин // Іноземна філологія. – 2009. – Вип. 121. – С. 80–89.
50. Попкова М. В. Фразеология мемуарных текстов Георгия Иванова (структурно-семантический и функциональный аспекты): дисс. канд. филол. наук. Омск, 2008. 330 с.
51. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. М.: АСТ; Восток – Запад, 2007. 314 с.
52. Попова Т.Г. Национально-культурная семантика языка и когнитивно-социокоммуникативные аспекты (на материале английского, немецкого и русского языков): монография / Т.Г. Попова. – М.: Издательство МГОУ «Народный учитель», 2003. – 176 с.
53. Попова Т.Г. Языковое бытие человека и этноса: психолингвистический и когнитивный аспекты / Т.Г. Попова // Материалы IV Международных Березинских чтений. – Вып.14. – М.: ИНИОН РАН, МГЛУ, 2008. – С. 43

54. Попович Т. І. Гендерна специфіка актуалізації емоційного концепту страх у сучасному американському художньому дискурсі : дис. канд. філол. наук : 10.02.04 / Попович Тетяна Іванівна. –Чернівці, 2014. – 221 с.

55. Придатченко Д. «Етапи аналізу образу сильної жінки на прикладі мемуарів М. Обама “Becoming”». Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 23–24 квітня 2021 року. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021. С. 124-128.

56. Придатченко Д., Линтвар О. «Дослідження концептополя «жінка» у сучасному соціокультурному просторі». Збірник наукових праць «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура». Київ, 2021. С. 342-345.

57. Рамазанова Д. Н. Функционирование когнитивных композитов в тексте (мемуары И.М. Майского «Воспоминания советского дипломата»): автореф. дисс. канд. филол. наук. Махачкала, 2008. 24 с.

58. Редькина Н. С. Фразеологические обороты и их стилистические функции в мемуарах второй половины XVIII века: дисс. канд. филол. наук. Москва, 2008. 244 с.

59. Романова А. А. Типология текста: мемуарный дискурс Мирчи Элиаде: автореф. дисс. канд. филол. наук. М., 2011. 20 с.

60. Селиверстова Л. Н. Речевое поведение политических деятелей германии XX века (на материале их публичных выступлений и мемуаров): автореф. дисс. канд. филол. наук, Пятигорск. 2004. 20 с.

61. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрямки та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2008. – 712 с.

62. Скаріна О. Ю. Особистісне і документальне в мемуарній і біографічній прозі (на матеріалі української літератури кінця XX ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / О. Ю. Скаріна ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2007. – 20 с.

63. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты: Автореф. дис. на соиск. уч. степ. док. фил. наук. Волгоград. – 2004. – С. 36.

64. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. М.: Academia, 2000. С. 7–25.

65. Сорокин П.А. Социальная и культурная динамика. М.: Астрель, 2006. 1176 с.

66. Старко В. Ф. Концепт ГРА в контексті слов'янських і германських культур (на матеріалі української, російської, англійської та німецької мов) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15. „Загальне мовознавство”/ В. Ф. Старко. – К., 2004. – 16 с.

67. Стернин И.А. Когнитивная интерпретация в лингвокогнитивных исследованиях // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. - № 1. - С.65-69.

68. Сурина А. В. Метафорическое моделирование российской действительности в мемуарах политических лидеров постсоветской эпохи: автореф. дисс. канд. филол. наук, Екатеринбург. 2007. 22 с.

69. Тарасова О. И. Реализация жанровых признаков текстов документально-художественного повествования грамматическими средствами языка (на примере категорий темпоральности и локальности): автореф. дисс. ... канд. филол. наук, Москва. 2003. 24 с.

70. Фатеева Н.А. Интертекст в мире текстов: Контрапункт интертекстуальности. 3-е изд., стер. М.: КомКнига, 2007. 280 с.

71. Формановская Н.И. Обращение, привлечение внимания // Культура русской речи: Энциклопедический словарь-справочник / Под ред. Л.Ю. Иванова, А.П. Сковородникова, Е.Н. Ширяева и др. — М.: Флинта: Наука, 2003. С.379-381.

72. Цапок О. М. Мовні засоби репрезентації концепту КРАСА в поезії українських шістдесятників 2004 року : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / О. М. Цапок. – Одеса, 2004. – 20 с.

73. Циген Т. Внимание – Произвольное мышление – Наше Я – Память // Спенсер Т., Циген Т. Основные направления психологии в классических трудах. Ассоциативная психология. М.: ООО ФФСТ-ЛТД, 1998. С. 459–470.

74. Цяпа А. Г. Автобіографія як проєкція творця та національної літературно-культурної традиції (Улас Самчук, Еліас Канетті) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / А. Г. Цяпа ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2006. – 20 с.

75. Чернявская В.Е. Лингвистика текста: Подикодовость. Интертекстуальность. Интердискурсивность. М.: Книжный дом «Либроком», 2009. 244 с.

76. Шмид В. Нарратология. М.: Языки славянской культуры, 2003. 311 с.

77. Щирова И.А., Гончарова Е.И. Многомерность текста: понимание и интерпретация: учебное пособие. СПб.: ООО «Книжный Дом», 2007. 471 с.

78. Ярич М. В. Дієслова-вербалізатори концепту LANGUAGE / MOBA у публіцистичному дискурсі / М. В. Ярич // Молодий вчений : науковий журнал. Серія „Філологічні науки”. – Херсон : Видавничий дім „Гельветика”, 2015. – Вип. 5. – С. 29–33.

79. Ярич М. В. Концептуальний аналіз як метод лінгвістичних досліджень / М. В. Ярич // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. Вип. 692–693 : Германська філологія. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2014. – С. 330–333.

80. Ярич М. В. Лінгвоконцептологія як галузь когнітивної лінгвістики / М. В. Ярич // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 30-31 січня 2015 р. – Одеса : Південноукраїнська організація „Центр філологічних досліджень”, 2015. – С. 103–105.

81. Ярич М. В. Підходи до вивчення концепту у сучасній лінгвістиці / М. В. Ярич // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 20-21 березня 2015 р. – Херсон : Видавничий дім „Гельветика”, 2015. – С. 87–91.

82. Assmann A. Erinnerungsräume, Formen und Wandlungen des kulturellen Gedächtnisses. München, 1999. 375 S.

83. Bartmiski J. Aspects of Cognitive Ethnolinguistics / J. Bartmiski, J. Zinken. – Sheffield : Equinox, 2012. – 272 p.

84. Cienki A. Idealized cognitive models, and domains / A. Cienki // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics : ed. by D. Geeraerts and H. Cuyckens. – New York : Oxford University Press, 2007. – P. 170–188.

85. Croft W. *Cognitive Linguistics* / W. Croft, A. Cruse. – Cambridge : Cambridge University Press, 2005. – 356 p.
86. Domaneschi F. *Presuppositions and Cognitive Processes: Understanding the Information Taken for Granted* / F. Domaneschi. – London : Palgrave Macmillan, 2016. – 164 p.
87. Evans V. *Cognitive Linguistics : An Introduction* / V. Evans, M. Green. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. – 830 p.
88. Fauconnier G. *The way we think. Conceptual blending and the mind's hidden complexities* / G. Fauconnier, M. Turner. – New York : Basic Books, 2002. – 464 p.
89. Hardt O., Einarsson E., Nader K. *A bridge over troubled water : Reconsolidation as a link between cognitive and neuroscientific memory research traditions* // *Annual Review of Psychology* 2010. Vol. 61. P. 141–167.
90. Isac D. *I Language: An Introduction to Linguistics as Cognitive Science* / D. Isac, Ch. Reiss. – Oxford : OUP, 2013. – 384 p.
91. Nader K., Hardt O. *A single standard for memory: The case for reconsolidation* // *Nature Reviews Neuroscience*. 2009. Vol. 10. No 3. P. 224–234.
92. Prydatchenko D. “Successful experience of feminine implementation: translation aspect”. XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки». Гуманітарні науки. Том 1. Київ, 2021. С.64-66.
93. Tulving E. *Episodic and semantic memory*. // Tulving E., Donaldson W. (eds.). *Organization of Memory*. № 9. P. 381–492.

Джерела матеріалу дослідження

94. Обама М. *Becoming (Становлення)* / пер. з англ. М. Гоцацюк. К: Bookchef, 2019. 407 с.
95. Obama M. *Becoming*. – New York: Crown, 2018. – 437 с.

Довідкова література

96. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
97. Cambridge Learner's Dictionary – London, 2012
98. Longman Dictionary of Contemporary English [Text]. – UK: Longman, 2003. – 1949 pp.
99. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. – London; New York, 2002. – MDE 2002.
100. Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. – New York, 1996. – WDE 1996.

Інтернет-джерела

101. Застосування дедуктивного та індуктивного методів. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/view.php?id=183049&chapterid=64885> (дата звернення: 01.10.2021).
102. Когнітивна лінгвістика / М. П. Кочерган // Енциклопедія сучасної України – 2013. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=7457
103. Лінгвостатистика / Н. П. Дарчук. URL: http://linguist.univ.kiev.ua/courses_stat.htm (дата звернення: 03.10.2021).
104. М. Я. Блох Концепт и картина мира в философии языка. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontsept-i-kartina-mira-v-filosofii-yazyka/viewer> (дата звернення: 30.09.2021).
105. Методи дослідження мови / [Е. І. Рагімова, М. О. Полупан, А. О. Загребельна та ін.]. – 2015. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/44200/1/Rahymova_Ukrainian_language.pdf;jsessionid=5B351E4F35DC5CC88AB6F99F4995F6DD (дата звернення: 01.10.2021).
106. Мужність / Р. В. Пилипчук URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=70306 (дата звернення: 16.10.2021).
107. О. В. Кульчицька Мовні засоби реалізації пейоративності в романах С. Майер URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Kulchytska_Olena_Vasylivna/Movni_zasoby_realizatsii_peio_ratyvnosti_v_romanakh_S_Maiier.pdf?PHPSESSID=hkv85j3mg85kf7rddv5847k4i4 (дата звернення: 05.10.2021).

108. Петрина О. С. Методологічні засади дослідження англomовних та українських терміносистем банківської сфери / О. С. Петрина // Закарпатські філологічні студії. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25004/1/методологічні%20засоби%20дослідження.pdf> (дата звернення: 02.10.2021).

109. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры: 3-е изд. - М.: Академический проект, 2004, с. 42-67. URL: <http://ec-dejavu.ru/c/Concept.html> (дата звернення: 28.09.2021).

110. Малкіна-Пих І. Г. Гендерна терапія. Довідник практичного психолога. 2003. URL: <http://medbib.in.ua/gendernaya-psihologiya-41832.html> (дата звернення: 10.11.2021).

111. The Merriam-Webster Online Dictionary. URL: <http://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 29.09.2021).

Зв'язок когнітивної лінгвістики з іншими науками

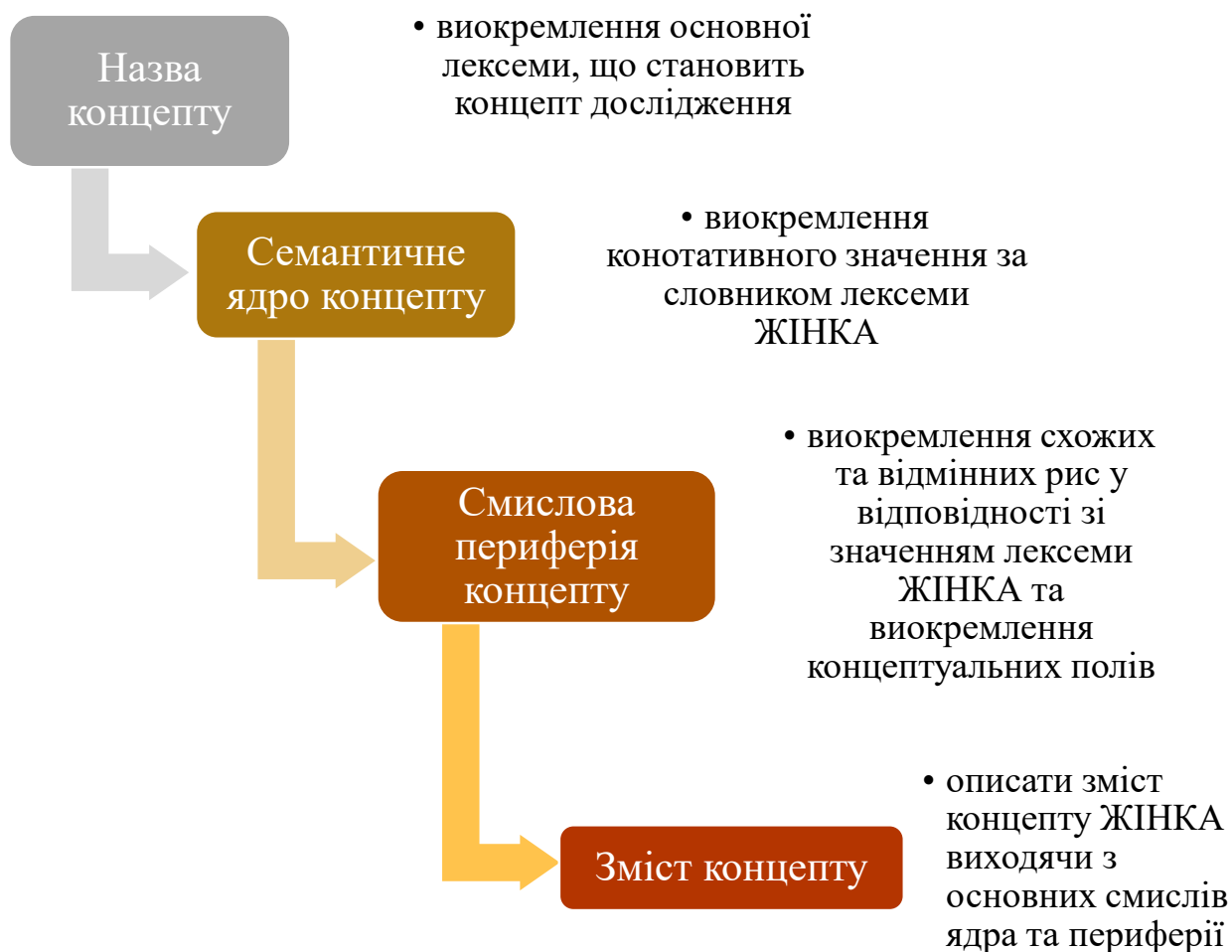
Семантичні ознаки концепту «жінка»

Семантична ознака віку	<i>girl</i> «дівчинка; дівчина»;
	<i>lass</i> «дівчинка; дівчина»;
	<i>nymph</i> поет. «дівчинка, дівчина» (<i>nymphet</i> – німфетка);
	<i>girlhood</i> «дівоцтво; дівчата»;
	<i>maiden</i> «діва»;
	<i>virgin</i> «діва; незаймана»;
	<i>maiden head</i> «невинність»;
	<i>bride</i> «невістка»;
	<i>young lady</i> «панянка, незаміжня молода жінка», розм. «кохана»;
	<i>old lady</i> «літня жінка»;
	<i>old maid</i> «стара діва»;
	<i>old wife</i> «стара, бабка»;
	<i>old woman</i> «стара, стара жінка»
Семантична ознака зовнішності	<i>blonde</i> «блондинка»;
	<i>brunette</i> «брюнетка»;
	<i>doll</i> «лялечка»;
	<i>a chit</i> (або <i>a slip</i>) <i>of a girl</i> «струнка або худенька дівчинка; дівчатко».
Семантична ознака інтелекту	<i>a woman's</i> (або <i>the ladies'</i>) <i>reason</i> жарт. «жіноча логіка»;
	<i>wise woman</i> «чаклунка; ворожка», «знахарка», «повитуха»;
	<i>mad woman</i> «божевільна».
Семантична ознака рис характеру	<i>woman of honour</i> – чесна, порядна жінка;
	<i>battle-axe</i> – «бой-баба» (алебарда);
	<i>bitch</i> «стерва»;
	<i>dragon</i> «грізна особа»;
	<i>fishwife</i> «образливе слово для жінки з гучним голосом «торговка»;
	<i>she - devil</i> «відьма»;
	<i>fury</i> «фурія»;
	<i>harpy</i> «гарпія»;
	<i>hellcat</i> «відьма»;
	<i>harridan</i> «стара карга; відьма»;
	<i>shrew</i> «сварлива жінка»;
	<i>spitfire</i> «злюка»;
	<i>termagant</i> «мегера, фурія»;
<i>virago</i> «мегера»;	
<i>vixen</i> «відьма, мегера»;	
<i>wildcat</i> «єхидна жінка».	
	сфера послуг:

Семантична ознака роду діяльності, професії	<i>between girl (maid або servant)</i> «прислуга, яка допомагає кухареві і покоївка» (<i>tweeny</i> в тому ж значенні);
	<i>daily woman</i> «проходить домробітниця»;
	<i>girl Friday</i> «помічниця»;
	<i>lady of the frying-pan</i> жарт. «кухарка»;
	<i>maid-servant</i> «служниця»;
	<i>woman servant</i> «служниця»;
	жанри театрального мистецтва:
	<i>gaiety girls</i> «актриси вар'єте»,
	<i>the leading lady</i> «актриса, яка грає головну роль, актриса на перших ролях»,
	<i>principal boy</i> «актриса, виконуюча головну чоловічу роль в пантомімі»,
	<i>principal girl</i> «провідна актриса»,
	<i>extra (або walking) lady</i> «статистка»;
	причетність до літератури:
	<i>woman of letters</i> «письменниця, літератор»;
	жінка могла присвятити себе релігійному служінню:
	представниці «найдавнішої професії»
	<i>prostitute, whore, slut, hussy, broad</i> ; ефімізмами: <i>paid lady</i> «оплачувана жінка»;
	<i>lady for hire</i> «жінка на прокат»;
	<i>joy sister</i> «сестра радості»;
	<i>lady of pleasure</i> – досл. «дама задоволення»;
	<i>thrill dame</i> – досл. «дама захоплення»;
	<i>vice (sin) sister</i> «сестра гріха»;
	<i>lady of easy virtue</i> «жінка сумнівної моральності, легкої поведінки»;
	<i>lady of Babylon</i> – презр. «вавилонська блудниця»;
	<i>scarlet woman</i> «блудниця»;
	<i>woman the town</i> «міська повія»;
	<i>street sister (girl)</i> «вулична повія»;
	<i>country-girl</i> «повія, яка працює за містом»;
	<i>flat floosie</i> «повія, яка працює в кімнаті/квартирі»;
	<i>bar girl</i> «повія, працює в барі»;
	Негативно марковані номінації
	<i>easy woman</i> «доступна жінка»;
	<i>lost woman</i> «пропаща жінка»;
<i>loose lady</i> «жінка легкої поведінки».	
Семантична ознака соціального статусу	<i>fine lady</i> «витончена, світська дама»; ірон. «жінка, що корчиться з себе аристократку»;
	<i>lady (woman) of quality</i> «аристократка»;
	<i>lady of the bed chamber (lady of honour або of presence)</i> «фрейліна» (королеви або принцеси);

	<i>woman of fashion</i> «світська дама, що стежить за модою»;
	<i>woman of figure</i> «світська дама»;
	<i>woman of world</i> «світська дама».
	Соціально-політична діяльність жінок пов'язана з феміністичним рухом:
	<i>women's libber</i> «емансипована жінка»;
	<i>women's liberation</i> «емансипація жінок»;
	<i>women's movement</i> «рух за емансипацію»;
	<i>women's rights</i> «права жінок».
Семантична ознака сімейного стану	Ознака «Вік»:
	<i>spouse</i> «дружина»;
	<i>mistress</i> «господиня»;
	<i>lady</i> «дама; пані; дружина»;
	<i>matron</i> «літня заміжня дама»;
	<i>matronage</i> «літні дами»;
	<i>spinser</i> «стара діва; незаміжня жінка»;
	<i>old woman</i> розм. «дружина, господиня»;
	<i>good lady (the old lady)</i> «дружина»;
	<i>one's old woman</i> розм. «старенька; дружина».
	Група сімейно-матримоніальних відносин:
	<i>common-law wife</i> «цивільна дружина»;
<i>take an honest woman of somebody</i> «одружитися з жінкою з минулим, прикрити гріх», «узаконити шлюбом зв'язок з жінкою»;	
<i>one's matron of honour</i> «помічниця нареченої».	
Семантична ознака відносин між чоловіком і жінкою	<i>fancy lady</i> «коханка; повія»;
	<i>fancy girl (lady або woman)</i> коханка»;
	<i>girl friend</i> «подруга; кохана»;
	<i>one's best girl</i> «кохана»
	<i>old girl</i> ласк. «бабуся» (незалежно від віку), мила моя»;
	<i>one's young woman</i> розм. «кохана»;
	<i>my good woman</i> (моя) люба (звернення)»;
	<i>kept woman</i> «утриманка».
Семантична ознака родинні стосунки	Гіпероніми:
	<i>kinsman</i> «родич»;
	<i>parent</i> «батько»;
	Гіпоніми:
	<i>mother</i> «матір».
Семантична ознака любовних відносин	<i>sweetheart</i> «коханка»;
	<i>loved one</i> «кохана»;
	<i>mistress</i> «коханка».

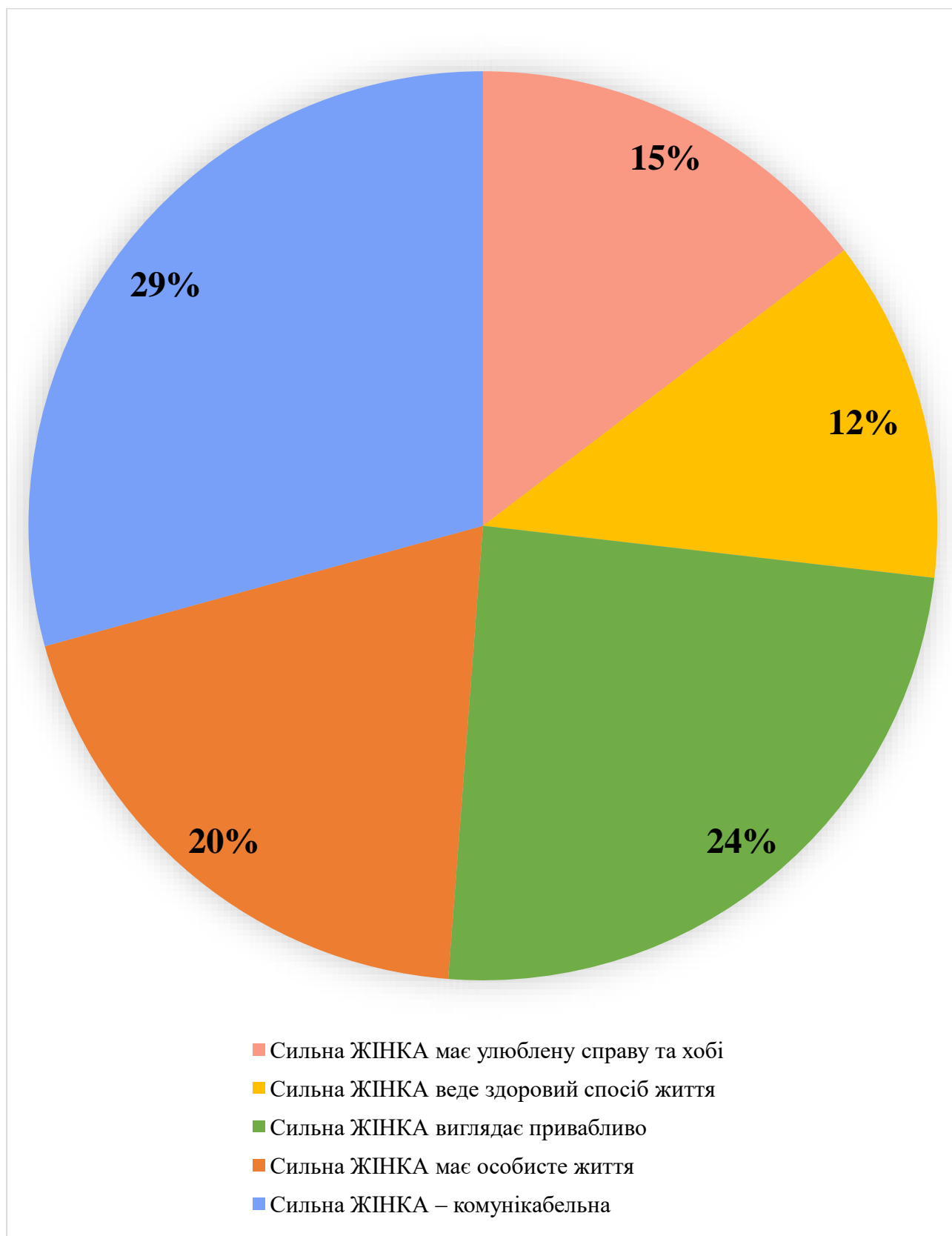
Схема дослідження вербалізації концепту ЖІНКА

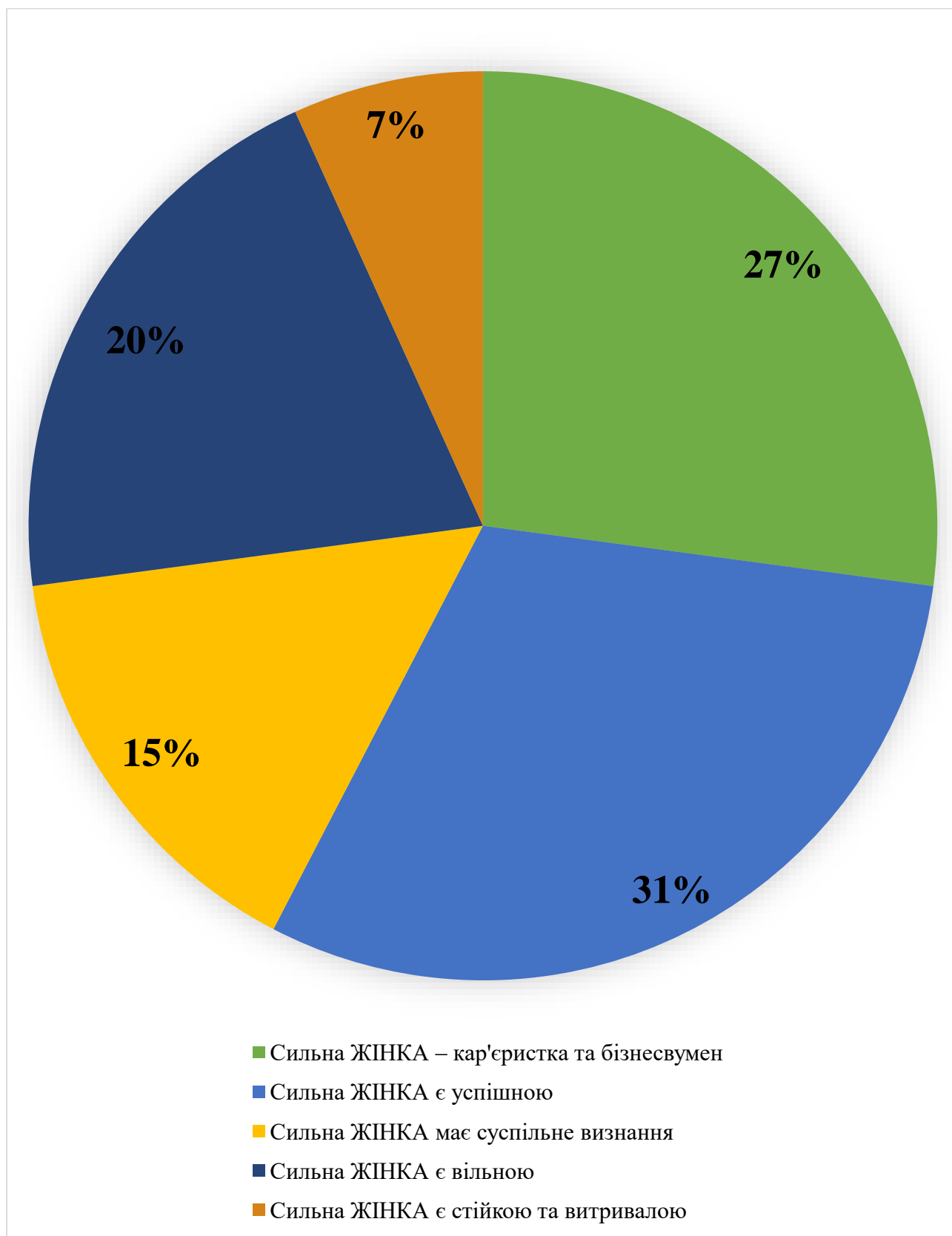
Наукові методи, застосовані у дослідженні

**Відсоткове співвідношення вживання концепту СИЛЬНА ЖІНКА через
концептополе ЖІНОЧНІСТЬ**

**Відсоткове співвідношення вживання концепту СИЛЬНА ЖІНКА через
концептополе МУЖНІСТЬ**

Вербалізація концепту жінка в оригіналі і перекладі

1.	<i>I slept in a bed that was made up with Italian linens. Our meals were cooked by a team of world-class chefs and delivered by professionals more highly trained than those at any five-star restaurant or hotel. Secret Service agents, with their earpieces and guns and deliberately flat expressions, stood outside our doors, doing their best to stay out of our family's private life [95, c.15].</i>	<i>Я спала в ліжку з італійською білизною. Страви для нас готували шеф-кухарі світового рівня, значно вищої кваліфікації, ніж персонал п'ятизіркових ресторанів чи готелів. Агенти секретної служби зі своїми навушниками, зброєю та завжди нейтральним виразом обличчя постійно стояли за нашими дверима, намагаючись при цьому не втручатись у приватне життя нашої сім'ї [94, с. 10].</i>
2.	<i>I've smiled for photos with people who call my husband horrible names on national television, but still want a framed keepsake for their mantel. I've heard about the swampy parts of the internet that question everything about me, right down to whether I'm a woman or a man. A sitting U.S. congressman has made fun of my butt. I've been hurt. I've been furious. But mostly, I've tried to laugh this stuff off [95, c.15].</i>	<i>Я посміхалася, фотографуючись із людьми, які на загальнонаціональних телеканалах ляляли мого чоловіка жахливими словами, та все одно хотіли мати світлинку на згадку, щоби повісити в рамці поряд із каміном. Я чула про химерні сайти, на яких піддавали сумнівам будь-яку інформацію про мене; доходило навіть до такого: чи справді я жінка? Один із чинних конгресменів висміяв мої сідниці. Мені було боляче. Я гнівалася. Та все одно намагалася жартувати [94, с. 9].</i>
3.	<i>Since stepping reluctantly into public life, I've been held up as the most powerful woman in the world and taken down as an "angry black woman" [95, c. 15].</i>	<i>Звідтоді, як я мимоволі вступила в публічне життя, мене вихваляли, називали наймогутнішою жінкою на планеті й водночас принижували як «злу чорну жінку» [94, с. 9].</i>
4.	<i>As the dogs loped off to explore the perimeter of the yard, I ate my toast in the dark, feeling alone in the best possible way. My mind wasn't on the group of guards with guns sitting less than a hundred yards away at the custom-built command post inside our garage, or the fact that I still can't walk down a street without a security detail [95, c.17].</i>	<i>Собаки зістрибнули на землю й заходилися досліджувати двір по периметру, а я тим часом у тиші їла свої тости. Тиша в найкращому сенсі цього слова. Я не думала про групу охоронців зі зброєю, які сидять менш ніж за сто метрів на спеціально облаштованому пункті охорони. Не думала про те, що не можу вийти на вулицю без охорони [94, с. 12].</i>
5.	<i>I was just a kid, a girl with Barbies and blocks, with two parents and an older brother who slept each night with his head about three feet from mine. My family was my world, the center of everything. My mother taught me how to read early, walking me to the public library, sitting with me as I sounded out words on a page [95, c.20].</i>	<i>Я була ще дитиною, бавилася з Барбі й кубиками. У мене були батьки та старший брат, і коли ми спали, його голова лежала на подушці за метр від моєї. Сім'я була моїм світом, центром усіх речей та подій. Мама змалечку навчила мене читати, водила до громадської бібліотеки, сиділа поряд, коли я вимовляла слова, прочитані на сторінках [94, с. 15].</i>
6.	<i>It turned out I liked the piano. Sitting at it felt natural, like something I was meant to do [95, c.24].</i>	<i>Виявилось, що гра на піаніно мені подобається. Я доволі природно почувалася</i>

		за інструментом, ніби для цього створена [94, с. 20].
7.	<i>I liked school right away. I made friends in my class, drawn to the kids who, like me, seemed eager to be there [95, с.24].</i>	Я знайшла собі друзів. Мене приваблювали діти, яким так само подобалося в садочку [94, с. 25].
8.	<i>To me, there was magic in the learning. I got a buzzy sort of satisfaction from it. For one thing, I'd picked up on the simple, encouraging correlation between how long I practiced and how much I achieved [95, с.26].</i>	Я вловила магію цього навчання. Хвилювалася й отримувала щемке задоволення. Перш за все помітила простий і важливий зв'язок між тривалістю навчання та його результатом [94, с. 22].
9.	<i>At home, I continued to work on my own progress as a musician. Sitting at Robbie's upright piano, I was quick to pick up the scales – that osmosis thing was real – and I threw myself into filling out the sight-reading work sheets she gave me. I had to do my practicing downstairs on hers, waiting until nobody else was having a lesson [95, с.26].</i>	Удома я й далі навчалася музики. За піаніно Роббі швидко засвоювала уроки, музика й справді звучала в мені, тож я кинулася заповнювати музичний зошит, який вона дала. У нас не було власного піаніно, тому я мусила виконувати вправи на її інструменті в перервах між заняттями інших дітей [94, с. 22].
10.	<i>Nor was I chastened. I was the kind of kid who liked concrete answers to my questions, who liked to reason things out to some logical if exhausting end [95, с.27].</i>	Але я не відступала. Я була з тих, хто бажає отримувати чіткі відповіді на свої запитання, збагнути логіку того, що відбувається [94, с. 23].
11.	<i>Riding downtown for the piano recital, I sat in the backseat of the Buick wearing a nice dress and patent leather shoes, my hair in pigtails, experiencing the first cold sweat of my life [95, с.30].</i>	Коли ми їхали до центру міста на фортепіанний концерт, я сиділа в нашому б'юїку ззаду, в ошатній сукенці й лакованих черевичках, волосся було заплетене в коси. Вперше в житті відчула на собі холодний ніт [94, с. 27].
12.	<i>I started kindergarten at Bryn Mawr Elementary School in the fall of 1969, showing up with the twin advantages of knowing in advance how to read basic words and having a well-liked second-grade brother ahead of me [95, с.32].</i>	Восени 1969 року я пішла до дитячого садка при початковій школі Bryn Mawr. У мене вже було дві переваги – володіла базовими навичками читання й мала улюбленого брата, який навчався в другому класі [94, с. 29].
13.	<i>The embarrassment felt like a weight, like something I'd never shake off, even though I knew my parents wouldn't care whether I'd read every card correctly. I just wanted to achieve. Or maybe I didn't want to be dismissed as incapable of achieving [95, с.33].</i>	Пережитий сором причавив мене тягарем, якого, здавалося, ніколи не зможу скинути. Хоча я усвідомлювала, що моїм батькам байдуже, чи всі слова я правильно прочитала. Я лише хотіла виконати вправу. Або, принаймні, не хотіла вважатися неспроможною до цього [94, с. 30].
14.	<i>If you'd had a head start at home, you were rewarded for it at school, deemed bright or gifted, which in turn only compounded your confidence. The advantages aggregated quickly [95, с. 33].</i>	Якщо ви заздалегідь підготовлені вдома, то у школі вас хвалитимуть, визначать як яскраву та обдаровану дитину, й це лише підсилюватиме вашу самовпевненість. Такі переваги швидко дають результат [94, с. 30].
15.	<i>The next morning in class, I asked for a do-over. When Mrs. Burroughs said no, cheerily adding that we kindergartners had other things to get to, I demanded it [95, с.34].</i>	Наступного ранку я прийшла й попросила повторити цю вправу. Місіс Берроуз мені відмовила та ввічливо додала, що в дитячому садку є ще чимало інших справ. Я почала вимагати [94, с. 31].

16.	<i>I rarely chose to join the neighborhood kids who played outside after school, nor did I invite school friends home with me, in part because I was a fastidious kid and didn't want anyone meddling with my dolls [95, c.34].</i>	<i>Я рідко приєднувалася до сусідських дітей, які гралися у дворі після школи. Так само не любила запрошувати до себе когось із шкільних друзів, певною мірою через те, що була вередливою дитиною і не хотіла, щоб хтось втручався в життя моїх ляльок. [94, с. 32].</i>
17.	<i>At home, I lived in a world of high drama and intrigue, immersing myself in a ever-evolving soap opera of dolls. There were births, feuds, and betrayals [95, c. 34].</i>	<i>Удома я жила в атмосфері високої драми та інтриг, з головою поринаючи в багатосерійну лялькову мильну оперу. У мене народжувалися діти, з'являлися вороги, мене зраджували [94, с. 31].</i>
18.	<i>The next time DeeDee made one of her remarks, I lunged for her, summoning everything my dad had taught me about how to throw a punch. The two of us fell to the ground, fists flailing and legs thrashing, every kid in Euclid Parkway instantly clustered in a tight knot around us, their hollers fueled by excitement and grade school bloodlust [95, c.38].</i>	<i>Наступного разу, коли Діді знову сказала щось бридке на мою адресу, я кинулася на неї та вдарила, як навчив колись тато. Ми обидві впали, розмахуючи кулаками та штурхаючи одна одну ногами. Всі діти з Парквей миттю з'юрмилися навколо нас. Кровожерливі молодші школярі завзято під'юджували до бійки [94, с. 36].</i>
19.	<i>Slowly, I was becoming more outward and social, more willing to open myself up to the messes of the wider world. My natural resistance to chaos and spontaneity had been worn down somewhat through all the hours I'd spent trailing my father through his precinct visits, plus all the other weekend outings we made [95, c.49].</i>	<i>Я поволі соціалізувалася, поки стала більш готовою відкритися назустріч випробуванням зовнішнього світу. Мій природний спротив хаосу й непередбачуваності згасав у ті довгі години, коли я спостерігала за батьком під час його візитів до виборців дільниці, а також після безлічі вікендів [94, с. 47].</i>
20.	<i>According to my mother, I was the only person in the family to talk back to Dandy when he yelled. I did it regularly, from the time I was very young and over many years [95, c.50].</i>	<i>Мама казала, що я єдина в сім'ї могла сперечатися з Денді, коли він кричав. Я це робила постійно, ще змалечку й упродовж багатьох років [94, с. 49].</i>
21.	<i>I passed the rest of that day trying to say less to my cousin, feeling put off by her hostility, but also wanting her to see me as genuine – not trying to flaunt some advantage [95, c.54].</i>	<i>До кінця дня я намагалася якомога менше говорити зі своєю сестрою, бо відчувала відчуженість, навіть ворожість [94, с. 53].</i>
22.	<i>Like a lot of girls, I became aware of the liabilities of my body early, long before I began to even look like a woman. I moved around the neighborhood now with more independence, less tied to my parents. I'd catch a city bus to go to late-afternoon dance classes at Mayfair Academy on Seventy-Ninth Street, where I was taking jazz and acrobatics. I ran errands for my mom sometimes [95, c.61].</i>	<i>Як і більшість дівчат, я почала усвідомлювати своє тіло задовго до того, як набула вигляду дорослої жінки. Почала походжати районом із незалежним виглядом, менше часу проводити з батьками. Сідала у громадський автобус, аби пізно ввечері поїхати на заняття з джазових танців та аеробіки в Mayfair Academy на Сімдесят дев'ятій вулиці. Інколи виконувала мамині доручення [94, с. 63].</i>
23.	<i>Through the window, I watched men and women in smart outfits – in suits and skirts and clicking heels – carrying their coffee to work with a bustle of self-importance. ...I did like how determined they looked [95, c.65].</i>	<i>Крізь вікно я спостерігала за елегантно одягненими жінками, які цокали високими підборами в своїх ділових костюмах зі спідницями, з паперовими келишками кави. Вони, такі поважні й сповнені почуття</i>

		власної гідності, поспішали на роботу. ...мені подобався їхній вигляд [94, с.76].
24.	<i>Not enough. It was doubt about where I came from and what I'd believed about myself until now. It was like a malignant cell that threatened to divide and divide again, unless I could find some way to stop it [95, с.65].</i>	Не достатньо. У мене були сумніви щодо мого походження й щодо власної думки про себе, яка склалася до того часу. Ці сумніви, мов злякисні клітини, загрожували безконтрольним розмноженням, якщо я не зможу знайти спосіб зупинити їх розростання [94, с.76]
25.	<i>Meanwhile, at school I was quietly collecting bits of data, trying to sort out my place inside the teenage intelligentsia [95, с.69].</i>	У школі я намагалася по клаптику збирати інформацію, аби якимось чином визначити своє місце в середовищі підліткової інтелігенції [94, с. 72].
26.	<i>With each little accomplishment, with every high school screwup I managed to avoid, my doubts slowly took leave. I liked most of my teachers. I wasn't afraid to raise my hand in class [95, с.70].</i>	Після кожного бодай найменшого здобутку, щоразу, коли мені вдавалося уникнути неприємностей, мої сумніви потроху розвіювалися. Мені подобалася переважна більшість учителів. Я не боялася піднімати руку на уроках [94, с. 73].
27.	<i>I loved any subject that involved writing and labored through precalc. I was a half-decent French student. I had peers who were always a step or two ahead of me, whose achievements seemed effortless, but I tried not to let that get to me. I was beginning to understand that if I put in extra hours of studying, I could ofte close the gap.I wasn't a straight-A student, but I was always trying, and there were semesters when I got close [95, с.70].</i>	Я любила всі предмети, включно з мовою та математикою. Непоганої успішності досягла на заняттях французької мови. У мене були кілька однолітків, які завжди опинялися на крок чи два попереду. Їхні досягнення не здавалися мені надзвичайними, і я завжди трималася ближче до них [94, с.73].
28.	<i>Still, it was impossible to be a black kid at a mostly white school and not feel the shadow of affirmative action. You could almost read the scrutiny in the gaze of certain students and even some professors, as if they wanted to say, "I know why you're here" [95, с.84].</i>	Водночас, як чорношкіра дитина в переважно «білому» навчальному закладі, я не могла не відчувати бодай натяку на «позитивну» дискримінацію. Ці натяки можна було прочитати у пильних поглядах деяких студентів і навіть професорів, ніби вони хотіли сказати: «Я знаю, чому ти тут» [94, с.81].
29.	<i>I was learning all the time now. I was learning in the obvious academic ways, holding my own in classes, doing most of my studying in a quiet room at the Third World Center or in a carrel at the library. I was learning how to write efficiently, how to think critically[95, с.88]</i>	Я постійно навчалася. Навчалася в очевидний академічний спосіб, відвідуючи власні заняття; навчалася в тихій кімнаті Third World Center або в бібліотечній кабінці. Я навчалася правильно писати й мислити критично [94, с. 95].
30.	<i>Several afternoons a week, after public elementary school let out, I fed them healthy snacks and ran around with them on the lawn. If they had homework, we worked on it together [95, с. 91].</i>	Кілька разів на тиждень, по обіді, після закінчення занять в муніципальній початковій школі, я годувала їх корисними продуктами й бігала з ними газоном [94, с. 98].
31.	<i>I was majoring in sociology, pulling good grades. I started dating a football player who was smart and spontaneous, who liked to have fun [95, с.94].</i>	Я зосередилася на соціології, отримувала гарні оцінки. Почала зустрічатися з футболістом, розумним, доволі непередбачуваним, але веселим [94, с. 101].

32.	<i>I was from one world but now lived fully in another, one in which people fretted about their LSAT scores and their squash games. It was a tension that never quite went away. At school, when anyone asked where I was from, I answered, “Chicago.” And to make clear that I wasn’t one of the kids who came from well-heeled northern suburbs like Evanston or Winnetka and staked some false claim on Chicago, I would add, with a touch of pride or maybe defiance, “the South Side” [95, c.95].</i>	<i>Я тепер жила у зовсім іншому світі, де люди переймалися результатами тестування на юридичному факультеті чи успіхами у грі в сквош. Така несхожість на мій колишній світ спричинювала постійне напруження. Коли хтось цікавився, звідки я, – відповідала: «Чикаго». А щоби пояснити, що я не з мешканців заможних північних передмість на кшталт Еванстона чи Віннетака, зазвичай не без гордості та з якогось незбагненого бунтарства додавала: «Сауз-Сайд» [94, с. 102].</i>
33.	<i>But that was me. And as I’ve said, I was a box checker – marching to the resolute beat of effort/result, effort/result – a devoted follower of the established path, if only because nobody in my family (aside from Craig) had ever set foot on the path before. I wasn’t particularly imaginative in how I thought about the future, which is another way of saying I was already thinking about law school [95, c.99].</i>	<i>Така була я. Уже казала, що все робила крок за кроком – за чітким планом: зусилля/результат, зусилля/результат. Я самовіддано дотримувалася цього порядку. Причина крилася в історії моєї родини, в якій досі ніхто (крім Крейга) не ставав на цей шлях. Я не розмірковувала про власне майбутнє, а просто взялася до вивчення юриспруденції [94, с. 107].</i>
34.	<i>My life in Chicago was nothing if not crowded with accomplished and eligible black women. My marathon work hours notwithstanding, I liked to socialize. I had friends from Sidley, friends from high school, friends developed through professional networking, and friends I’d met through Craig, who was newly married and making his living as an investment banker in town [95, c.109].</i>	<i>За час свого життя в Чикаго я познайомилася з чималим числом досвідчених і гідних чорношкірих жінок. Попри величезне робоче навантаження я любила спілкування. У мене були друзі в Sidley, друзі зі старшої школи, друзі, які з’явилися в ході професійної діяльності, друзі, з якими я познайомилася через Крейга. Він нещодавно одружився й став міським інвестиційним банкіром [94, с. 118].</i>
35.	<i>As soon as I allowed myself to feel anything for Barack, the feelings came rushing – a toppling blast of lust, gratitude, fulfillment, wonder. Any worries I’d been harboring about my life and career and even about Barack himself seemed to fall away with that first kiss, replaced by a driving need to know him better, to explore and experience everything about him as fast as I could [95, c.117].</i>	<i>Щойно я дозволила собі бодай якісь почуття до Барака, вони відразу ринули потужною хвилею – то був раптовий вибух сексуальності впереміш із подивом, задоволенням і повагою. Все, що досі хвилювало мене, все, чим я в своєму житті та кар’єрі переймалася, навіть те, що стосувалося самого Барака, ніби відпало після першого поцілунку, й на зміну всьому прийшло бажання пізнати його ближче, зрозуміти, пережити все близьке йому, і якомога швидше [94, с. 128].</i>
36.	<i>For this reason, I loved making recruiting trips to Cambridge, because it gave me some influence in which Harvard students got chosen for an interview [95, c.127].</i>	<i>З цієї причини я любила рекрутингові відрядження до Кембриджа, адже це давало змогу певним чином впливати на залучення до інтерв’ю і студентів Говардського університету [94, с. 139].</i>
37.	<i>At Christmastime that year, we flew to Honolulu. I’d never been to Hawaii before but was pretty certain I’d like it [95, c.127].</i>	<i>На Різдво того року ми подалися до Гонолулу. Я раніше не бувала на Гаваях, але мала переконання, що мені ця подорож сподобається [94, с. 140].</i>

38.	<i>I was now content to spend a Saturday night reading a good novel on the couch [95, c.130].</i>	<i>Я тепер залюбки могла провести суботній вечір на дивані, за читанням гарного роману [94, с. 147].</i>
39.	<i>What I find remarkable in hindsight is how, over the course of that winter and spring, I just did my job. I was a lawyer, and lawyers worked. We worked all the time. We were only as good as the hours we billed. There was no choice, I told myself. The work was important, I told myself [95, c.133].</i>	<i>Я юрист, а юристи працюють. Ми постійно працювали. Нам акуратно платили за роботу – ми, відповідно, сумлінно її виконували. Вибору нема, казала я собі. Робота важлива, казала я собі [94, с. 147].</i>
40.	<i>The second was that I was deeply, delightfully in love with a guy whose forceful intellect and ambition could possibly end up swallowing mine. I saw it coming already, like a barreling wave with a mighty undertow. I wasn't going to get out of its path – I was too committed to Barack by then, too in love – but I did need to quickly anchor myself on two feet [95, c.138].</i>	<i>По-друге, я була глибоко закохана в хлопця, чий сильний інтелект та амбіції могли мене просто поглинути. Я вже тоді почала помічати, що на мене насувається величезна хвиля. Я не збиралася сходити з її шляху – вже тоді була надто віддана Баракові, надто кохала його, але мені теж потрібно було швидко стати на ноги [94, с. 152].</i>
41.	<i>Suzanne's sudden death had awakened me to the idea that I wanted more joy and meaning in my life. I couldn't continue to live with my own complacency. I both credited and blamed Barack for the confusion [95, c.139].</i>	<i>Раптова смерть Сюзанни привела до думки: моєму життю слід додати сенсу, додати більше радощів. Я не могла жити далі зі своїм самовдоволенням. Виявилася збитою з пантелику [94, с. 153].</i>
42.	<i>And with that, I unloaded my feelings. I told her that I wasn't happy with my job, or even with my chosen profession – that I was seriously unhappy, in fact. I told her about my restlessness, how I was desperate to make a major change but worried about not making enough money if I did. My emotions were raw. I let out another sigh [95, c.141].</i>	<i>І тут я почала виливати почуття в слова. Розповіла мамі, що не надто тішуся своєю роботою, ба навіть і обраним фахом – насправді я нещасна. Розповіла їй про своє хвилювання, про те, як відчайдушно намагаюся змінити бодай щось у своєму житті, але переймаюся тим, що в такому разі не зможу достатньо заробляти. Не могла впоратися з власними емоціями. І знову зітхнула [94, с. 155].</i>
43.	<i>One way or another, I figured I'd work myself toward some version of feeling whole [95, c.141].</i>	<i>І хоч би там як, все-таки вирішила, що зможу попрацювати задля власної реалізації [94, с. 156].</i>
44.	<i>I had several tense conversations with my mom, asking why it was that Dad wouldn't go to the doctor. But like me, she'd all but given up, having prodded him and been shut down enough times already [95, c.143].</i>	<i>У мене було кілька напружених розмов із мамою: чому тато не бажає відвідати лікаря? Але вона, як і я, опустила руки, зневірилася в спробах переконати його – надто часто чула відмову [94, с. 158].</i>
45.	<i>For me, getting married had been a given, something I'd grown up expecting to do someday – the same way having children had always been a given, dating back to the attention I'd heaped on my baby dolls as a girl [95, c.145].</i>	<i>Для мене шлюб був неодмінною складовою дорослого життя, я вважала, що просто необхідно мати власних дітей, особливо, якщо згадати як у дитинстві я піклувалася про своїх ляльок [94, с. 161].</i>
46.	<i>It hurts to live after someone has died. It just does. It can hurt to walk down a hallway or open the fridge. It hurts to put on a pair of socks, to brush your teeth. Food tastes like nothing.</i>	<i>Боляче жити після того, як хтось помер. Але це трапляється. Боляче навіть спускатися вниз чи відкривати хоодильник. Боляче надягати шкарпетки, чистити зуби. Їжа втратила смак. Кольори зливаються.</i>

	<i>Colors go flat. Music hurts, and so do memories [95, c.149].</i>	<i>Музика завдає болю, так само, як і спогади [94, с. 162].</i>
47.	<i>I couldn't be easily comforted by the suggestion that my dad had gone to a better place or was sitting with angels. As I saw it, he just deserved a nice casket [95, c.150].</i>	<i>Я не могла втішитися єдиним припущенням, що мій тато відійшов у кращий світ і сидить поряд із янголами. З моєї точки зору він заслужив гарної труни [94, с. 164].</i>
48.	<i>In several years, I'd get my chance to work for the university and reckon with some of these community-relations problems directly [95, c.152].</i>	<i>За кілька років у мене з'явився шанс працювати в університеті й безпосередньо займатися вирішенням деяких суспільних проблем [94, с. 168].</i>
49.	<i>And yet I was suddenly considering a city hall job. I'd winced at the pay cut, but on some visceral level I was just intrigued. I was feeling another twinge, a quiet nudge toward what might be a whole different future from the one I'd planned for. I was almost ready to leap, but for one thing. It wasn't just about me anymore [95, c.156].</i>	<i>І все ж таки я раптом вирішила піти працювати у мерію. Мене трохи непокоїло таке скорочення зарплатні, але на якомусь внутрішньому рівні я була заінтригована. Практично підготувалася до стрибка, та залишалася ще одна деталь. Тепер ішлося не лише про мене [94, с. 173].</i>
50.	<i>I had failed. I had never in my entire life failed a test, unless you want to count the moment in kindergarten when I stood up in class and couldn't read the word "white" off the manila card held by my teacher. But I'd blown it with the bar. I was ashamed, sure that I'd let down every person who'd ever taught, encouraged, or employed me. I wasn't used to blundering [95, c.159].</i>	<i>Я не склала іспиту. Досі ніколи не завалювала іспитів, за виключенням хіба що того випадку, коли в дитячому садочку не змогла прочитати слово «білий» на картці в руках учительки. Але тепер я завалила іспит на адвоката. Мені було соромно, почувалася так, ніби підставила кожного, хто навчав мене, підтримував чи наймав на роботу. Я не звикла припускатися помилок [94, с. 176].</i>
51.	<i>But still, I didn't like to fail. The sting of it would stay with me for months, even as plenty of my colleagues at Sidley confessed that they, too, hadn't passed the bar exam the first time. Later that fall, I buckled down and studied for a doover test, going on to pass it handily [95, c.159].</i>	<i>І все-таки я не любила програвати. Мене ще кілька місяців мучила ця поразка, хоча чимало моїх колег у Sidley зізналися, що також не змогли з першого разу скласти іспит. Тієї осені, трохи згодом, я сіла за стіл і почала готуватися до повторного тестування, збираючись домогтися успіху [94, с. 177].</i>
52.	<i>I had been to Jamaica and the Bahamas, and to Europe a few times, but this was my first time being this far from home [95, c.163].</i>	<i>Я була на Ямаїці та Багамах, а також кілька разів відвідувала Європу, але вперше опинилася аж так далеко від домівки [94, с. 180].</i>
53.	<i>I, meanwhile, was fully steeped in government. I'd spent a year now working with Valerie in the mayor's office, acting as a liaison to several of the city's departments, including Health and Human Services. The job was broad [95, c.171].</i>	<i>Я ж тим часом цілковито поринула в роботу на міську владу. Вже рік працювала з Валері в апараті мера як посередник кількох міських департаментів включно з охороною здоров'я та соціальним забезпеченням. Робота була масштабною [94, с. 189].</i>
54.	<i>My new job made me nervous. I'd been hired to be the executive director for the brand-new Chicago chapter of an organization called Public Allies, which itself was basically brand-new [95, c.178].</i>	<i>На новій роботі мої нерви постійно були напружені. Мене найняли на посаду виконавчого директора нового чиказького підрозділу новоствореної організації Public Allies [94, с. 198].</i>
55.	<i>For the first time in my life, really, I felt I was doing something immediately meaningful,</i>	<i>Насправді я вперше в житті робила щось значуще, результат якого бачила відразу, й</i>

	<i>directly impacting the lives of others while also staying connected to both my city and my culture [95, c.183].</i>	<i>це безпосередньо впливало на життя інших. Водночас я не порушувала тісного зв'язку зі своїм містом, зі своєю культурою [94, с. 203].</i>
56.	<i>For me, the answer was never actually all that tough to come up with. I didn't think it was a great idea for Barack to run for office. My specific reasoning might have varied slightly each time the question came back around, but my larger stance would hold, like a sequoia rooted in the ground, though clearly you can see that it stopped absolutely nothing [95, c.185].</i>	<i>Щодо мене, я над цим ніколи особливо не замислювалася. Не думаю, що це була гарна ідея – вступити у виборчі перегони. Причини мого ставлення до цього могли певною мірою змінюватися щоразу, коли я знову чула це запитання. Однак у ширшому сенсі моя позиція, мов секвоя, залишалася непохитною, хоча я й розуміла, що не зупиню його [94, с. 206].</i>
57.	<i>In my heart, I just believed there were better ways for a good person to have an impact. Quite honestly, I thought he'd get eaten alive [95, c.185].</i>	<i>Глибоко в душі я вірила, що в гарної людини є інші шляхи для досягнення впливового статусу. Щиро кажучи, я боялася, що мого чоловіка просто зжеруть живцем [94, с. 206].</i>
58.	<i>To my surprise, I'd enjoyed watching the campaign unfold. I'd helped collect signatures to put him on the ballot, knocking on doors in my old neighborhood on Saturdays, listening to what residents had to say about the state and its government, all the things they thought needed fixing. For me, it was reminiscent of the weekends I'd spent as a child trailing my dad as he climbed up all those porch steps, going about his duties as a precinct captain. Beyond this, I wasn't much needed, and that suited me perfectly. I could treat campaigning like a hobby, picking it up when it was convenient, having some fun with it, and then getting back to my own work [95, c.186].</i>	<i>Дивно, але мені сподобався процес розгортання його передвиборчої кампанії. Я допомагала збирати підписи, аби дати йому змогу потрапити до бюлетеня, щосуботи стукала у двері до своїх колишніх сусідів, вислуховувала думки мешканців про адміністрацію штату, про все, що вони бажали виправити, збирала всі їхні скарги. Все це нагадувало мені дитинство, коли я у вихідні їздила з батьком, який у той час виконував подібну роботу для партії. А що особливо багато важило – це те, що мені не доводилося докладати багато зусиль, тож я не заперечувала проти цієї діяльності. Ставилася до політичної агітації як до хобі й отримувала від цього задоволення, а потім просто поверталася до власної роботи [94, с. 208].</i>
59.	<i>I'd always be the first to show up. I'd wait for Barack, and because it was the end of the workweek, and because I was accustomed to it at this point, it didn't bother me that he was late. I knew he'd get there eventually and that my heart would leap as it always did, seeing him walk through the door... [95, c.187].</i>	<i>Я пунктуальна й завжди з'являлася перша та чекала на Барака. Звикла до цього й не переймалася його запізненнями, адже то був кінець робочого тижня. Знала, що він все-таки з'явиться й що моє серце підскочить, як завжди, коли я бачу його в дверях [94, с. 209].</i>
60.	<i>This was a golden time for us, for the balance of our marriage, him with his purpose and me with mine [95, c.188].</i>	<i>Це був наш золотий час: шлюб збалансований, у кожного є власна улюблена справа [94, с. 209].</i>
61.	<i>I, too, was in the midst of a transition. I'd taken a new job, surprising myself somewhat by deciding to leave Public Allies, the organization I'd put together and grown with such care. For three years, I'd given myself to it with zeal, taking responsibility for the largest and the</i>	<i>Я також переживала перехідний період у своїй кар'єрі. Заступила на нову роботу. Сама з себе дивувалася, коли вирішила залишити Public Allies, організацію, яку будувала й ростила з такою палкою турботою. Я з ентузіазмом віддала цій</i>

	<i>smallest of operational tasks, right down to restocking paper in the photocopier [95, c.188].</i>	<i>справі три роки свого життя, відповідально ставилася до виконання як великих, так і дрібних завдань, навіть коли йшлося про закладання паперу до копіювального апарата [94, с. 210].</i>
62.	<i>As Barack and I sat holding hands across the table in the candle glow of another Friday night at Zinfandel, with the pot roast polished off and dessert on its way, there was one big wrinkle in our happiness [95, c.189].</i>	<i>Ми з Бараком трималися за руки за столом зі свічками чергового вечора п'ятниці в Zinfandel, вже з'їли наше тушковане м'ясо та чекали на десерт, а тим часом на обличчі нашого щастя з'являлася ще одна «зморшка» [94, с. 211].</i>
63.	<i>We had one pregnancy test come back positive, which caused us both to forget every worry and swoon with joy, but a couple of weeks later I had a miscarriage, which left me physically uncomfortable and cratered any optimism we'd felt [95, c.190].</i>	<i>Одного разу тест на вагітність показав позитивний результат і ми забули всі хвилювання та насолоджувалися радісною миттю, проте за кілька тижнів у мене стався викидень. І це не лише завдало фізичного дискомфорту, а й звело нанівець наш оптимістичний настрій [94, с. 212].</i>
64.	<i>As a girl, when I'd grown tired of kissing the vinyl skin of my baby dolls, I'd begged my mother to have another baby, a real one, just for me. I promised I'd do all the work [95, c.191].</i>	<i>Ще дівчинкою, стомившись цілувати вінілову шкіру своїх ляльок, я благала в мамі справжнього малючка, тільки для мене. Обіцяла, що доглядатиму його [94, с. 213].</i>
65.	<i>Or maybe I was just feeling the acute burden of being female. Either way, he was gone and I was here, carrying the responsibility. I sensed already that the sacrifices would be more mine than his [95, c.191].</i>	<i>Та хоч би там як, він був там, а я тут мала брати на себе всю відповідальність. Уже зрозуміла, що з мого боку жертв буде значно більше [94, с. 213].</i>
66.	<i>Suddenly the responsibility and relative sacrifice meant something completely different, like a landscape taking on new colors, or all the furniture in a house being rearranged so that now everything appeared perfectly in place. I walked around with a secret inside me. This was my privilege, the gift of being female. I felt bright with the promise of what I carried [95, c.192].</i>	<i>Ніби все навколо забарвилось в інші кольори, все стало на свої місця. Я ходила з маленькою таємницею всередині. Це дар – бути жінкою. Я відчувала світло, усвідомлюючи, що виношую нове життя [94, с. 214].</i>
67.	<i>Motherhood became my motivator. It dictated my movements, my decisions, the rhythm of every day. It took no time, no thought at all, for me to be fully consumed by my new role as a mother. I'm a detail-oriented person, and a baby is nothing if not a reservoir of details [95, c.194].</i>	<i>Материнство стало моїм мотиватором. Воно диктувало мої кроки, мої рішення, мій щоденний ритм. Мені не знадобилося ні часу, ні роздумів, аби повністю поринути в свою нову роль матері. Я орієнтована на деталі, а дитина, по суті є сукупністю деталей [94, с. 216].</i>
68.	<i>I was heady with the responsibility of it, fully in her thrall. I could lose an hour just watching her breathe [95, c.194].</i>	<i>Мене переповнювало відчуття відповідальності, дитина цілком заповонила моє життя. Я могла годину спостерігати лише за тим, як вона дихає [94, с. 216].</i>
69.	<i>Several months after Malia was born, I'd returned to work at the University of Chicago. I negotiated to come back only half-time, figuring this would be a win-win sort of arrangement –</i>	<i>За кілька місяців по народженні Малії я повернулася до роботи в Чиказькому університеті. Обговорювала можливість повернення на півставки, вважала це ідеальним варіантом – водночас робила би</i>

	<i>that I could now be both career woman and perfect mother [95, c.195].</i>	кар'єру, й залишалася ідеальною матір'ю [94, с. 217].
70.	<i>I was enough of a veteran now to try to keep myself largely disengaged from the daily ups and downs of the race. I'd given Barack's decision to run a wan blessing, adopting a let's-just-get-this-out-of-the-way attitude about the whole thing [95, c.197].</i>	Я тепер уже була достатньо досвідчена, щоб намагатися менше залежати від цих щоденних злетів та падінь у виборчих перегонах. Я прийняла рішення Барака, благословила його й побажала здобути те, заради чого він усе це почав [94, с. 219].
71.	<i>I was vulnerable, I'll admit, swimming in the uncertainty of what was going on with Malia. What if the fever got worse? What if she needed a hospital? [95, c.198].</i>	Мушу визнати, що почувалася невпевненою і наляканою тим, що відбувалося з Малією. Що робити, коли температура підвищуватиметься й далі? Що, як її потрібно буде доправити до лікарні? [94, с. 221].
72.	<i>I wasn't accustomed to any of this. I wasn't used to having opponents or seeing my family life scrutinized in the news. Never before had I heard my husband's character questioned like that. It hurt to think that a good decision – the right decision, as far as I was concerned – seemed to be costing him so much [95, c.200].</i>	Я не звикла до такого. Не звикла до опонентів, до детального обговорювання життя моєї сім'ї у випусках новин. Уперше в житті почула, як обговорювали вдачу мого чоловіка. Важко навіть уявити, що правильне рішення, яке він тоді прийняв, – принаймні я була переконана, що воно правильне, – може коштувати йому так дорого [94, с. 222].
73.	<i>I was more grateful than ever for those few stolen days we'd had on the beach. I knew that in his heart Barack was, too. What never got lost inside all the noise, inside all those nights he spent away from us, was that he cared [95, c.201].</i>	Я безмежно вдячна за ті кілька днів, які ми провели на пляжі. Знала, що глибоко в душі Барак теж радів. Єдине, що не загубилося в гармидері тих днів і ночей далеко від домівки, – це його турбота [94, с. 224].
74.	<i>My stint at the university had left me feeling worn out, putting me in a farfrom- perfect juggle while also straining our finances with the expense of child care [95, c.202].</i>	Через роботу в університеті я почувалася виснаженою, бо виявилася далєбі не ідеальним жонглером, й водночас мене тримав у напрузі наш фінансовий стан, адже витрати на дітей зросли [94, с. 225].
75.	<i>I liked the idea of being in charge of one thing rather than two, of not having my brain scrambled by the competing narratives of home and work. And it did seem that we could swing it financially [95, c.202].</i>	Мені подобалося нести відповідальність за одну справу замість двох, коли мозок не розривають навпіл думки про дім і роботу. Здавалося, що з позиції фінансів це теж нам до снаги [94, с. 225].
76.	<i>I debated whether to even send in my résumé. It sounded like a great opportunity, but I'd just basically talked myself into the idea that I was – that we all were – better off with my staying home [95, c.203].</i>	Я розмірковувала, чи варто взагалі надсилати резюме. З одного боку, це звучало як неймовірна можливість, з іншого – я тільки-тільки прийняла думку, що й для мене, й для всіх нас краще, коли я залишаюся вдома [94, с. 226].
77.	<i>But motherhood had also brought with it a set of wonderful friendships. I'd managed to connect with a group of professional women and form a kind of chatty, hands-on social cluster. Most of us were deep into our thirties and working in all sorts of careers, from banking and government to nonprofits [95, c.203].</i>	Материнство подарувало мені й чимало добрих подруг. Вдалося познайомитись із групою жінок-кар'єристок та сформувати своєрідний соціальний кластер для спілкування. Більшості з нас було вже далеко за тридцять, і працювали ми в усіх можливих сферах зайнятості від

		банківської справи та державного управління й до неприбуткових організацій [94, с. 226].
78.	<i>Also, I didn't want to work part-time anymore. I was done with that. I wanted a full-time job, with a competitive salary to match so that we could better afford child care and housekeeping help – so that I could lay off the Pine-Sol and spend my free time playing with the girls [95, с.204].</i>	Я потребувала роботи з повною зайнятістю та з конкурентною зарплатнею, аби ми могли дозволити собі домогосподарку, – тоді я забула би про Pine-Sol і проводила вільний час із дітьми [94, с. 227].
79.	<i>Я почувалася самотньою, а відчуття, що й наші дівчатка самотні, доводило мене до відчаю. Ми хотіли завжди бачити Барака поряд. Ми сумували за ним [95, с.207].</i>	Я почувалася самотньою, а відчуття, що й наші дівчатка самотні, доводило мене до відчаю. Ми хотіли завжди бачити Барака поряд. Ми сумували за ним [94, с.231].
80.	<i>I spent so much energy stewing over whether or not he'd make it home for dinner that dinners, with or without him, were no longer fun [95, с.208].</i>	Я витратила забагато енергії на очікування: чи встигне він на вечерю, – і наша спільна вечеря втрачала будь-яку привабливість [94, с.233].
81.	<i>I instituted programs to take hospital staff and trustees out into neighborhoods around the South Side, having them visit community centers and schools, signing them up to be tutors, mentors, and science-fair judges, getting them to try the local barbecue joints [95, с.211].</i>	Я ініціювала програми залучення керівництва та працівників лікарні до тісніших контактів із мешканцями Сауз-Сайда, пропонувала їх відвідувати громадські центри та школи, записувала як тьюторів, наставників, наукових консультантів, навіть закликала скуштувати тутешнього барбекю [94, с. 236].
82.	<i>Almost deliberately, I'd numbed myself somewhat to my ambition, stepping back in moments when I'd normally step forward. I'm not sure anyone around me would have said I wasn't doing enough, but I was always aware of everything I could have followed through on and didn't [95, с.212].</i>	Я майже навмисно відмовилася від власних амбіцій, зробила крок назад у тих ситуаціях, коли зазвичай робила крок уперед. Не знаю, чи всі в моєму оточенні могли б сказати, що я роблю недостатньо, але я завжди усвідомлювала, що могла зробити ще багато чого, але не зробила [94, с. 237].
83.	<i>I had no choice but to adjust to Barack's absences anyway, because they weren't slated to end [95, с.213].</i>	Я не мала вибору, мусила пристосуватися до відсутності Барака, а цьому не було видно кінця-краю [94, с. 238].
84.	<i>I stuck to my routine in Chicago. Gym, work, home, repeat. Dishes in the dishwasher. Swim lessons, soccer, ballet. I kept pace as I always had [95, с.218].</i>	Я займалася своїми звичними справами у Чикаго. Спортзал, робота, дім, і так по колу. Посуд у машині. Заняття з плавання, футболу, балету. Я завжди дотримувалася ритму [94, с. 245].
85.	<i>I thought often of my father and all he'd invested in us. I wished desperately for him to be alive, to see how things were playing out [95, с.223].</i>	Я часто згадувала свого батька, його внесок у наше майбутнє. До болю хотіла бачити його живим, аби він побачив, як посуваються наші справи [94, с. 250].
86.	<i>I was a senator's wife, but beyond that, and more important, I had a career that mattered to me. Back in the spring, I'd been promoted to become a vice president at the University of Chicago Medical Center [95, с.224].</i>	Я була дружиною сенатора, але крім цього, – що більш важливо, – зробила кар'єру, яка багато для мене важила. Навесні я отримала підвищення до посади віце-президента медичного центру при Чиказькому університеті [94, с. 250].

87.	<i>I was fully committed now. Our whole family was committed, even if it felt a little scary. I couldn't yet begin to imagine what lay ahead [95, c.233].</i>	<i>Відтепер я була повністю відданою справі. Вся наша сім'я була віддана, хоча й трохи налякана всім цим. Я тоді ще не могла навіть уявити, що на нас чекає попереду [94, с. 262].</i>
88.	<i>My job, I realized, was to be myself, to speak as myself. And so I did [95, c.236].</i>	<i>Я зрозуміла своє завдання – бути собою, говорити від себе. Я так і зробила [94, с. 266].</i>
89.	<i>I was female, black, and strong, which to certain people, maintaining a certain mindset, translated only to "angry." It was another damaging cliché, one that's been forever used to sweep minority women to the perimeter of every room, an unconscious signal not to listen to what we've got to say [95, c.295].</i>	<i>Я жінка, чорношкіра й сильна, а це для деяких людей із певним світоглядом означає лише одне – «зла». Це було ще одне кривдне кліше, яке завжди використовувалося, аби відкинути жінок із меншин на маргінес, несвідомий сигнал: хоч би що ми намагалися сказати, слухати не варто [94, с.297].</i>
90.	<i>I wanted to do things that were purposeful and lasting. My first real effort, I decided, would be the garden. I was not a gardener and never had been in my life, but thanks to Sam Kass and our family's efforts to eat better at home, I now knew that strawberries were at their most succulent in June, that darker-leaf lettuces had the most nutrients, and that it wasn't so hard to make kale chips in the oven [95, c.333].</i>	<i>Я хотіла цілеспрямовано працювати над довготривалими проектами. І вирішила для початку спрямувати свої зусилля на вирошення саду. Я ніколи в житті не займалася садівництвом, але завдяки Сему Кессу та бажанню нашої сім'ї їсти вдома все найкорисніше, дізналася, що полуниця досягає у червні, що темніше листя салату містить більше поживних речовин, і що приготувати в духовці чіпси з капусти не так уже й складно [94, с.344].</i>
91.	<i>In different moments, I'd felt overwhelmed by the pace, unworthy of the glamour, anxious about our children, and uncertain of my purpose [95, c.342].</i>	<i>Інколи зависокий темп життя мене виснажував, а ще ж цей зовнішній блиск, який я мусила підтримувати показним гламуром, хвилювання за дітей і невпевненість у власних намірах [94, с.354].</i>
92.	<i>I'd spent my young life seeking approval, dutifully collecting gold stars and avoiding messy social situations [95, c. 397].</i>	<i>Провела всю свою юність у спробах здобути визнання, регулярно збираючи золоті зірки та уникаючи непередбачуваних ситуацій у моєму соціумі [94, с. 290].</i>
93.	<i>I was humbled and excited to be First Lady, but not for one second did I think I'd be sliding into some glamorous, easy role. Nobody who has the words first and black attached to them ever would. I stood at the foot of the mountain, knowing I'd need to climb my way into favour [95, c. 420].</i>	<i>Я була схвильована й трохи ніяковіла через свій статус першої леді, але ні на мить не припустила, що мені належить зіграти легку й гламурну роль. Ця роль не дістанеться нікому з тих, кого можна описати як перший і чорний. Я стояла лише біля підніжжя й мала сходити на гору, до визнання [94, с. 317].</i>
94.	<i>I'm an ordinary person who found herself on an extraordinary journey [95, c.431].</i>	<i>Я звичайна людина, яка потрапила в незвичайну ситуацію [94, с.466].</i>
95.	<i>It's not about being perfect. It's not about where you get yourself in the end. There's power in allowing yourself to be known and heard, in owning your unique story, in using your authentic voice. And there's grace in being willing to know and hear others. This, for me, is how we become [95, c.431].</i>	<i>Ідеться не про те, щоб стати ідеальними. Мова про визначення певної кінцевої точки. Є сила, що дає вам змогу стати відомими й почутими, сила, завдяки якій ви створюєте свою унікальну історію. Ідеться про силу вашого голосу. Нам дарована вища благодать – бажання пізнати інших,</i>

		вислухати їх. Ось це і є для мене шляхом становлення. [27, с.466].
96.	<i>Barack ran on the treadmill about an hour every day, trying to beat back his physical restlessness. I was working out every morning as well, often with Cornell, who'd been our trainer in Chicago and now lived part-time in Washington on our behalf, coming over at least a few times a week to push us with plyometrics and weights [95, с. 460].</i>	Барак приблизно годину щодня тренувався на біговій доріжці, намагаючись у такий спосіб задовольнити бажання рухатися. Я також щоранку заходила до спортзалу, нерідко разом із Корнеллом, нашим тренером із Чикаго, який тепер заради нас вчашав до Вашингтона – принаймні по кілька разів на тиждень, аби стежити за нашими пліометрикою та вагою [94, с. 360].
97.	<i>For me, it was a gratifying sight – a miniature Eden in progress, made up of spiraling young tendrils and half-grown shoots, carrot and onion stalks just beginning to rise, the patches of spinach dense and green, with bright red and yellow flowers blooming around the edges. We were growing food [95, с. 461].</i>	На той час це були ряди молодих вусиків – стебелець морки й цибулі, що ледь виткнулися з землі, щільних зелених купок шпинату і молодих ягідних кущиків, що почали викидати ніжні пагони. Грядки ми обсадили квітами, на яких уже розкривалися червоні та жовті пуп'янки. Тут ми вирощували здорову їжу [94, с. 362].
98.	<i>At the time Barack took office, nearly a third of American children were overweight or obese. Over the previous three decades, rates of childhood obesity had tripled. Kids were being diagnosed with high blood pressure and type 2 diabetes at record rates. Even military leaders were reporting that obesity was one of the most common disqualifiers for service [95, с. 463].</i>	На час вступу Барака на посаду близько третини американських дітей страждали через надмірну вагу чи ожиріння. Упродовж трьох останніх десятиліть число випадків дитячого ожиріння потроїлося. У дуже багатьох дітей діагностували підвищення артеріального тиску й діабет другого типу. Навіть військове керівництво стверджувало, що ожиріння стало одним із найпоширеніших приводів для звільнення зі служби [94, с. 364].
99.	<i>I was neither the first nor the only person to be drawn to these issues. Across America, a nascent healthy food movement was gaining strength [95, с. 464].</i>	Я не перша й не єдина зацікавлена вирішенням цієї проблеми особа. В Америці зароджувався рух за здорове харчування [94, с. 365].
100.	<i>There had been so many times in my life when I'd found myself the only woman of color – or even the only woman, period – sitting at a conference table or attending a board meeting or mingling at one VIP gathering or another [95, р. 487].</i>	Я стільки разів потрапляла в ситуацію, коли виявлялася єдиною кольоровою жінкою – а інколи й взагалі єдиною жінкою, наприклад, коли сиділа за столом переговорів, була присутня на засіданні ради директорів чи спілкувалася з кимось із VIP-персон [94, с. 392].